

Mariológia

Úvod

Ježišov celoživotný vzťah k Márii a jeho slová „Hľa, tvoja matka“ (*Ján 19, 27*) sú božským základom každého úctivého vzťahu k Márii, Matke Božej. Osoba a poslanie Krista Pána osvetľuje celú postavu Márie, preto je medzi kristológiou a mariológiou špecifický vzťah. Z Božieho rozhodnutia je Panna Mária od počiatku a natrvalo spojená s kresťanstvom.

Mariológia, náuka o Božej Matke Márii, je samostatným teologickým odborom od 17. stor. Výraz mariológia použil po prvý raz taliansky teológ Placidus Nigidius (+c.1640) v diele *Summa mariologiae*. Avšak história mariológie siaha až k počiatkom kresťanstva.

Kresťanský starovek (do r. 692; Trulanský snem)

Raná Cirkev ohlasovaním Evanjelia šírila vieru a kresťanský kult. Sociálno-kultúrny kontext vtedajšej doby, ako aj nábožensko-psychické zaujatie proti kultu ženy (židovský vplyv), nepriali rozvoju mariánskej úcty. Že sa aj napriek tomu začal rozvíjať mariánsky kult, treba pripísať dvom vnútro-kresťanským faktorom:

- a) Existovalo veľmi úzke spojenie kristológie a mariológie v *Písme* i tradícii.
- b) Na Máriu sa hľadelo nielen ako na osobu, ale aj na jej úlohu v dejinách spásy.

Prvým pravoverným kresťanským spisovateľom, ktorý vyzdvihol význam Márie, bol biskup Ignác Antiochijský (+117). Ignác zdôraznil, že Ježiš sa podľa Božieho plánu počal v Máriinom lone (*List Efezanom 18, 1*). V dejinách kresťanstva bol významným medzníkom r. 313, ktorým začala „konštantínovská éra“. Veľké pohanské národy Rímskeho impéria hromadne vstupovali do Cirkvi. Cirkev ich prijala aj s ich osobitosťami, ktoré postupne kristianizovala. Avšak tieto národy, ktoré len pomaly spoznávali láskavú tvár nebeského Otca, priniesli do kresťanskej vierouky predstavy z ich prirodzenej zbožnosti. Predovšetkým to bol „strach“, ako hlavný náboženský činiteľ. Tento nábožensko-naturálny prvok novokresťanských národov ovplyvnil aj mariánsku úctu. Mária sa stala prostredníčkou medzi ľuďmi a Bohom.

Unáhlené by však bolo tvrdiť, že išlo o jednoznačnú dekadenciu kresťanstva. Treba vidieť aj druhú, kladnú stranu tohto vplyvu. Boh, ktorý bol v prirodzenej zbožnosti ďaleký a hrozný, sa cez postavu Márie stával bližším a milosrdnejším. A hoci sa v tomto období objavili aj niektoré negatívne prvky mariánskej úcty, aj táto časť kresťanských dejín mala svoj pozitívny význam (Stanislav Celestín Napiórkowski). Nevierohodné je aj ďalšie tvrdenie, že Nicejský snem, ktorý v r. 325 definoval božstvo Ježiša Krista (*DH 125*), a tak ho „udomácnil“ do Trojice, vytvoril najmä v ľudovej zbožnosti vákuum, ktoré neskôr vyplnila postava Márie (Heinrich Petri, Wolfgang Beinert).

Kresťanský stredovek (do r. 1517; vystúpenie Martina Luthera)

Historici dokazujú, že stredovek bol obdobím, kedy došlo k výrazným zmenám v kresťanskej duchovnosti. Zvlášť to platí o mariológii, a to na poli teoretickom i praktickom. Napr. dokončil sa vývoj modlitby „Zdravas Mária“, završila sa tvorba modlitby svätého ruženca, jednotlivci i celé spoločenstvá sa zasväcovali Bohorodičke, horliví mariánski ctitelia pestovali ľudskú ušľachtilosť ako aj opravdivé rytierstvo.

S odstupom storočí badať, že vedľa týchto kladov sa objavili i zápory. Niekde ľudová zbožnosť predstavovala Máriu ako takú milosrdnú matku a mocnú kráľovnú, ktorá môže rozkazovať aj svojmu Synovi. Šírilo sa presvedčenie, že práve ona zabezpečí milosrdenstvo pre ne-

šťastného hriešnika pred Kristovou prísnosťou. Ľudia cítili potrebu prostredníka, ktorý by im bol bližšie ako vznešený a spravodlivý Ježiš Kristus (Fransis S. Fiorenza, John P. Galvin).

V období patristiky sa Máriino miesto v teológii celkom viazalo na dielo vykúpenia, v stredoveku sa Panna Mária dostala už do istej dôstojnej izolácie. Teologická reflexia bola výlučne zameraná na štúdium Máriinej osoby, najmä jej privilégií. Márii začali byť pripisované všetky možné dary, zneužívajúc zásadu: *De Maria numquam satis!* Takéto preháňanie úcty pokračovalo napriek obmedzujúcim snahám niektorých biskupov a teológov (Fransis S. Fiorenza, John P. Galvin). Niekde tento izolujúci postoj pretrval až do Druhého vatikánskeho koncilu (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Izolujúci postoj sa prejavil aj v spôsobe písania mariánskych ikon. Starý prísny kánon (kristocentrické zameranie) bol od 16. stor. uvoľňovaný. Ježiš sa začal buď celkom vynechávať, alebo bol zobrazovaný len „v ľudskej prirodzenosti“ (Vladimír Juhás).

Kresťanský novovek

V potridentskom období vo vzťahu k svätým mali veriaci správnu intuíciu, že pre vzájomné spojenie v Kristovi si môžu všetci – živí i mŕtvi – navzájom pomáhať. Nedokázali sa však vyhnúť silnému zdôrazňovaniu osobnej úbohosti. Dôsledok bol taký, že hriešnici si boli vedomí svojej malosti, a preto sa neodvažovali utiekať priamo k Spasiteľovi. Mysleli si, že svätí – pre vlastnú skúsenosť s ľudskými slabosťami – sú im bližšie ako Boh. Svätí s Pannou Máriou im boli prostredníkmi v tom zmysle, že sa nachádzajú akosi v strede, medzi nimi a Ježišom Kristom, a pritom je zachované podriadenie svätých Bohu. Táto závislosť na prostredníkovi, ako mocnom patrónovi, je charakteristická pre celé obdobie 16. až 20. stor.

Závislosť na prostredníkovi sa prejavila aj v pohľade na kňaza – vysväteného Kristovho služobníka. Biblický pohľad „Kristov učeník“ (por. *Mt* 4, 18; *Mk* 14, 14) vystriedal mariánsky pohľad „najmilší syn Panny Márie“, por. don Stefano Gobbi (+2011), *Modrá kniha*, Mariánske kňazské hnutie (Vladimír Juhás).

Vrchol tzv. „mariológie výsad“ nadišiel v polovici 20. stor., keď bola vyhlásená dogma o nanebovzatí Panny Márie. Popri mnohých pozitívach celej tejto epochy treba vidieť aj isté nebezpečenstvo maximalizmu (teoretického i praktického).

Súčasná mariológia (po Druhom vatikánskom koncile)

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) zahrnul mariológiu do ekleziológie. Urobil tak z pedagogických dôvodov, aby sa nezneužívala veľká úloha Márie v dejinách spásy. Koncil navrhol (por. konštit. *Lumen gentium* 66), aby mariánsky kult bol predovšetkým odpoveďou veriaceho ľudu na dané zjavenie a náuku viery. Mariánska zbožnosť sa má orientovať kristologicky a trinitárne, pričom sa nemá zabúdať ani na ekleziologický a ekumenický rozmer. Avšak hneď po koncile nedošlo k očakávanej pozitívnej zmene. Príčinou istej krízy však nebol koncil, ale na prvom mieste nedostatočné poznanie koncilovej náuky. Tak sa dočasne stalo, že staršie formy mariánskej úcty boli odstránené a nové ešte neboli vytvorené.

Antropologicko-soteriologický záujem o Bohorodičku sa koncom 20. stor. sústredil na otázky, aký teologický význam má Máriino ženstvo a panenstvo. To, že Mária je žena, sa dávno bralo na vedomie. Ale spoločenské odsúvanie ženy na druhé miesto neprialo tomu, aby sa z Máriinej ženskosti vyvodili náležité dôsledky. Až postoj pápeža Jána XXIII. (1958-1963) v enc. *Pacem in terris*, z r.1963, podnietil teológiu, aby ženám ako takým, venovala viac pozornosti.

Po koncile mali na rozvoj mariológie najvýznamnejší vplyv dva pápežské dokumenty – exhort. Pavla VI. (1963-1978) *Marialis cultus* z r.1974 a enc. Jána Pavla II. (1998-2005) *Redemptoris Mater* z r.1987 a napokon aj list Medzinárodnej pápežskej mariánskej akadémie – *Matka Pána. Pamiatka, prítomnosť, nádej* (napísaný bol v r. 2000, tlačou vyšiel v r. 2002).

Pápež Pavol VI. (1963-1978) v exhort. *Marialis cultus* predstavil Kristovu matku ako ak-

tívneho a dynamického človeka, ktorý s plnou zodpovednosťou nasleduje Božie volanie. Mária sa javí ako žena „so silou ducha vo vyhnanstve“ (č. 57). Pozornosť sa obrátila aj na dejinno-spásny význam ženského pokolenia. V rozhodujúcom okamihu dejín spásy, pri vtelení Božieho Syna, boli do tejto skutočnosti – hoci nie na tej istej rovine – zapojení muž a žena, Ježiš a Mária. Významné bolo predovšetkým to, že Boh obe pohlavia, obe rovnakej dôstojnosti a ceny, zbaviac ich prirodzených nedostatkov, konštitutívne zapojil do dejín spásy: v nikom inom niet spásy, iba v mene muža Ježiša Krista; a ľudstvo prijalo spásu v žene Márii.

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v enc. *Redemptoris Mater* zdôrazňoval absolútnu závislosť spásneho vplyvu Márie na Kristovi a vyzdvihol potrebu účinkovania Ducha Svätého (č. 43, 44). Takéto vyjadrenia pápeža sú veľkým impulzom k pneumatologickému vysvetleniu účasti Panny Márie na diele vykúpenia. Obrátiac pozornosť na činnosť Ducha Svätého v duchovnom prostredníctve jednotlivých stvorení (anjeli, Panna Mária, iní svätí) sa otvorili nové teologické cesty k riešeniu správnejšej teológie prostredníctva svätých. Mariológia pred koncilom osobitne pojednávala o materstve Panny Márie a osobitne o jej prostredníctve. Ján Pavol II. však spojil Máriino materstvo s Máriiným prostredníctvom – Máriino prostredníctvo má materskú povahu. Znamená to, že Panna Mária tým, že je Božou Matkou a duchovnou matkou veriacich, je prostredníčkou.

Sväté písmo sa však nikdy neodvoláva na pohlavnosť dotyčných osôb. Jeho záujem sa sústreďuje na ich človečenstvo, na ľudskú osobu ako takú, čím zdôrazňuje univerzalitu povolania a poslania človeka. Keď kresťania nachádzajú v Márii prvú a dokonalú učeníčku Pána, robia to nie pre jej ženskosť, ale pre jej dokonalú ľudskosť. Ani Máriino panenstvo nie je *Písmom* predstavené ako výlučne ženská vlastnosť, ale ako stelesnenie vážneho nasledovania Krista, teda ako duchovná vlastnosť (môže ju mať aj muž). Mária „je obrazom, vzorom, nie kresťanských žien, ale Cirkvi, ktorá je otvorená obojm pohlaviam a skladá sa z oboch pohlaví“.

Obaja pápeži (Pavol VI. dňa 16.5.1975 a Ján Pavol II. dňa 4.4.1999) pritom obrátili pozornosť teológov mariológie aj na novú metódu. Chceli, aby teológovia, neopúšťajúc „cestu pravdy“ (biblicko-historicko-teologická metóda), vykročili aj „cestou krásy“, lebo Mária je „tota puchra“, por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 33.

List Medzinárodnej pápežskej mariánskej akadémie – *Matka Pána...* odporúča, čím sa má vyznačovať novodobá reflexia o Matke Božej, aby „vychádzajúc od Boha privádzala k Bohu“. Poukazuje na hlboké príčinné vzťahy medzi mariológiou a inými teologickými disciplínami. Mariológia sa stáva priestorom teologickej syntézy. List obohacuje teológiu aj poukazom na tzv. „Boží štýl konania“ (por. č. 51). Celá mariológia dokazuje, že štýl (spôsob) Božieho konania sa vyznačuje uprednostňovaním malých a pokorných (alebo chudobných v duchu, *Mt 5, 3*).

Teológia o Márii (mariologické kongresy, konferencie... – veda) a úcta k Márii (mariánske kongresy, slávnosti... – zbožnosť) sa navzájom obohacujú a dopĺňajú. Mariánska veda, úcta i spiritualita neustále napredujú a musia sa rozvíjať v perspektíve dejín spásy (Stanislav Celestín Napiórkowski).

Mariológia a oddelení kresťania – pravoslávni, protestanti

V súčasnosti už nie je postava Márie hlavným kameňom úrazu medzi oddelenými kresťanmi, hoci ich vzťah k Márii je odlišný. Už v samotnom *Svätom písme* existuje určitý „pluralizmus“ ohľadom Panny Márie: - pohľad Pavla (Mária dala Ježišovi jeho ľudskú poníženosť, por. *Gal 4, 4*); - pohľad Jána (Mária dala zrod Bohu, por. *Jn 1, 14*); - pohľad Lukáša (Mária dala príklad povolania a viery, por. *Lk 1, 38*). Dialóg by mal viesť ku kombinácii týchto pohľadov, a tak aj k bohatstvu protestantskej, pravoslávnej a katolíckej tradície (René Laurentin, +2017).

Pravoslávni formálne uznávajú Efezský koncil (r. 431) a s ním súvisiace pravdy: Najsvätejšia Bohorodička Panna Mária. Obsahovo neprotestujú proti posledným dvom dogmám

(nepoškvrnené počatie a telesné nanebovzatie), hoci ich oficiálne neprijímajú (lebo ich vyhlásil pápež). Mariánska úcta i spiritualita sú veľmi živé a hlboké.

Protestanti

Martin Luther (+1546) pôvodne chcel len uzdraviť prejavy mariánskeho kultu:

- v komentári k *Magnifikat* (r. 1524) prosil Pannu Máriu o orodovanie;
- neskôr v duchu „sola scriptura“ začal odstraňovať aj to, čo bolo pozitívne;
- uznával Efezský koncil; veril, že Mária bola panna aj po pôrode;
- svätosť Márii však bola len imputovaná – pripísaná;
- o nepoškvrnenom počatí u protestantov nemožno hovoriť, lebo to nie je v *Písme*;
- o nanebovzatí tiež nemožno hovoriť, lebo je to vraj proti *Písmu* (1 Kor 15, 23-24).

Súčasní protestanti ešte menej prijímajú mariánsku úctu ako ich zakladateľ. Protestantský teológ Karl Bárth (+1968) tvrdil: „Efezský koncil nehovoril o Márii, ale o Kristovi... Jednomyseľne odmietame katolícky mariánsky kult.“ Pre katolíckych teológov je tento ich postoj výrazom náboženskej krízy: „Keď sa vhlbíme do protestantského učenia o Márii, pocítíme ich veľký nepokoj“ (Wincenty Granat, +1979).

Protestanti o Márii dnes učia:

- Mária je príkladom kresťanského života;
- netreba sa utiekať k matke Pána;
- nie je nutné uctievať Máriu, treba sa klaňať Bohu.

Mariánska úcta i spiritualita sú oficiálne zaznávané; napriek tomu sú v niektorých spoločenstvách oživované.

Ekumenický dialóg v mariológii

Začiatok 21. stor. videli viacerí teológovia (Walter Kasper, Pavel Filipi) ako prechod od ekumenickej „jari“ k ekumenickému „letu“, kde treba rátať „s miernym ochladením“. Ekumenizmus na tomto poli je viac „mariánsky“ ako „mariologický“:

- protestantské rehoľné sestry „Sestry svätej Márie“, Nemecko – Dormstadt, od r. 1944;
- komunita v Taizé od r. 1949 (Roger Schütz, +2005);
- manifest protestantských teológov z Drážd'an (r. 1970): úloha (Boží odkaz) mariánskych zjavení a kresťania.

Ekumenickému duchu v mariológii napomáha (por. *Matka Páně...*, č. 70):

- viesť dialóg cestou nasmerovanou Svätou stolicou (dekr. o ekumenizme *Unitatis redintegratio* z r. 1964; *Ekumenické direktórium* z r. 1967; *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme* z r. 1994; enc. o ekumenizme *Ut unum sint* z r. 1995);
- používať také termíny, ktoré správne vyjadrujú náuku, no zároveň neiritujú druhú stranu;
- nepoužívať nenávisťné predsudky;
- neklásť na iných pokrstených ďalšie bremená, okrem toho nevyhnutného (por. *Sk* 15, 28);
- pozerat' na Máriu ako na členku cirkevného spoločenstva, neizolovať ju.

Ekumenickému duchu prekáža tzv. chybný irénizmus (dohoda za každú cenu), ktorým trpí čistota viery (René Laurentin, +2017; Ernst Christoph Suttner). Hlavné otvorené otázky: Eucharistia (moc, služba, zbožnosť); pápežská služba; postava Panny Márie; strach z oslabenia vlastnej identity (inštitucionálna kríza Svetovej rady cirkví).

Svetová rada cirkví (SRC) bola založená 4.9.1948 v Amsterdame; sídli v Ženeve; združuje asi 330 protestantských a pravoslávnych cirkví, spolu asi 400 miliónov kresťanov; Katolícka cirkev nie je riadnym členom SRC.

Životopis Panny Márie

Životopis nazaretskej Márie – Božej Matky – možno zrekonštruovať podľa správ z *Písma* a dobových židovských reálií, por. enc. *Redemptoris Mater* 3.

Mária pochádzala z Dávidovho rodu (*Rim* 1, 3). Narodila sa asi v r. 20 pr. Kr. a vyrastala v Nazarete (*Lk* 1, 26-27).

Vo vtedajšom Izraeli bolo treba 11-12 ročné dievča zasnúbiť (rešpektujúc vek dospievania). Rok po zásnubách (v niektorých oblastiach presne na deň) musela byť svadba, t.j. ženích si slávnostne odviezol manželku do svojho domu (Rudolf Schikora, +1962).

Mária mala výnimočný (dogmou potvrdený pôvod) svätý vznik – bez poškvrný dedičného hriechu. Jedinečná Božia milosť ju viedla k tomu, že hneď, ako sa dozvedela o pohlavnej láske, zatúžila urobiť osobné rozhodnutie pre trvalé panenstvo (por. exhort. *Redemptoris custos* 7, 18; Ján Pavol II., dňa 7.8.1996 – *Maria, modello di verginitá*; dňa 21.8.1996 – *L'unione verginale di Maria e Giuseppe*). Ponúknuť Bohu panenstvo alebo pohlavnú zdržanlivosť bolo v tom čase v Izraeli známe, ale nie rozšírené (Rajmund Ondruš, +2011). U Márie sa takto, po teologickej stránke, celkom napĺňa dogma úplného a stáleho panenstva Márie (Druhý carhradský koncil, r. 553, *DH* 422, 427, 437). Podľa Tomáša Akvinského (por. *Theologická summa* III., 28, 4), Mária – celkom sa vložiac do Božích rúk, ako na to zareaguje Jozef, jej ženích – povedala Jozefovi, že ona chce urobiť osobné rozhodnutie navždy (aj v ich oficiálnom manželstve) ostať pannou. Jozef to akceptoval (por. exhort. *Redemptoris custos* 7, 18, 26; Ján Pavol II., dňa 21.8.1996, *L'unione verginale di Maria e Giuseppe*).

Asi deväť mesiacov po Máriinom zasnúbení s Jozefom (tri mesiace pred plánovanou svadbou), dostala Mária zvestovanie od Boha a prijala Boží plán – „počneš a porodíš“ (por. *Mt* 1, 18). Mária sa zverila s Božím tajomstvom svojej matke (sv. Anna) a ona to pravdepodobne priamo (menej možné je, že cez Jozefových rodičov) oznámila Jozefovi. Snúbenec Jozef bol tým stavom očividne zaskočený, ale bol „spravodlivý“ – a napokon prijal Boží plán (Paul Gaechter, +1983).

Snúbenica Mária, už v požehnanom stave, navštívila príbuznú Alžbetu v Ain Karim; Mária ostala u nej asi tri mesiace, potom odišla domov, do Nazareta (krátko pred narodením Jána Krstiteľa), a to z vážneho dôvodu – kvôli svojej vlastnej svadbe.

Presne rok po zásnubách bola v Nazarete svadba. Jozef a Mária ako riadni manželia začali spolu bývať. Na sčítací rozkaz cisára Augusta (+14 po Kr.) Jozef a Mária odišli do Betlehema. Mária mala asi 13 rokov, keď v r. 7. pr. Kr. porodila Ježiša v betlehemskej maštali (Gerhard Kroll, +1997). Svätá rodina bola potom v Betleheme určite viac ako 40 dní, lebo došlo k obetovaniu Pána v chráme (*Lk* 2, 22n).

Z Východu prišli mudrci do Betlehema; priviedla ich trojnásobná konjunkcia planét Jupitera a Saturnu, ku ktorej došlo v r. 7 pr. Kr. (Gerhard Kroll). Mudrci stihli navštíviť Svätú rodinu v betlehemskom dome. Svätá rodina – Ježiš, Mária, Jozef – potom emigrovala do Egypta, podľa tradície do osady Matariyeh (Rajmund Ondruš, +2011). Tam žila asi 3 roky; podľa koptskej tradície to bolo – 3 roky, 6 mesiacov a 2 týždne (Zofia Kossak-Szczucka, +1968). V r. 4 pr. Kr., po smrti kráľa Herodesa Veľkého, sa rodina vrátila do Palestíny; avšak zo strachu pred krutým etnarchom Herodesom Archelauom (+c.18 po Kr.), ktorý vládol v Judey, odišla bývať do galilejského Nazareta (*Mt* 2, 22-23).

V čase verejného vystúpenia Ježiša (r. 27 po Kr.) Jozef už pravdepodobne nežil. Mária bola viackrát spolu so ženami v Ježišovom sprievode. Ježiš Máriu, svoju matku, z kríža odovzdal Jánovi apoštolovi do opatery. Ježiš Kristus skončil na kríži 7. apríla r. 30 po Kr. (Gerhard Kroll, Willibald Bösen).

Neexistujú žiadne spoľahlivé historické správy, ktoré by potvrdili čas a miesto Máriinej smrti. Mária sa spomína len v prvej kapitole *Skutkov apoštolov*, a ďalej už nie. Preto sa väčšina exegetov domnieva, že zomrela krátko po Ježišovej smrti (Paul Gaechter).

Stredoveká *Sýrska legenda* (pochádzajúca z 10. až 13. stor., ktorá opisuje Máriin pobyt a smrť v Efeze) sa nedá zladit' s historickými skutočnosťami (Mario Provera). Pavol apoštol pri-

šiel do Efezu okolo r. 54 a našiel tam učeníkov, ale Máriu ani Jána vôbec nespomína. Pavol asi v r. 63 odovzdal Cirkev v Efeze do správy svojmu žiakovi Timotejovi. Ján evanjelista mohol prísť do Efezu až po povstaní Židov okolo r. 67 (Mária by mala asi 87 rokov, keby ešte žila). Je veľmi nepravdepodobné, aby Mária s Jánom cestovala tak ďaleko. Tzv. „efezská tradícia“ zo *Sýrskej legendy* ožila v 19. stor. len vďaka Kataríne Emmerichovej (+1824).

Biskup Epifanius zo Salamíny (+403) sa podrobne zaujímal o koniec Máriinho života; nenašiel o ňom žiadne historické dôkazy; pobyt Márie mimo Palestíny rozhodne odmietol. **Najistejšie je, že Mária zomrela v r. 30 v Jeruzaleme;** mala asi päťdesiat rokov (12+1+7+30). V Jeruzaleme sa uctieva Máriin hrob – Chrám usnutia Panny Márie (Dormitio) na úpätí Olivovej hory neďaleko Getsemanskej záhrady; pôvodnú stavbu v tvare kríža postavil cisár Theodosius I. (+395); baziliku (oficiálne druhú mariánsku) z nej urobil najprv biskup Juvenal (r. 453) a neskôr cisár Mauritius (+602).

Theodor Ratisbonna (+1884), židovský konvertita (r. 1827) a katolícky kňaz (r. 1830), založil so svojím rodným bratom v r. 1852 *Kongregáciu Našej Pani Sionskej*. Panna Mária aj podľa židovskej tradície bývala na Sione v Jeruzaleme – nie v Efeze (Mario Provera).

Máriina smrť, jej prechod z tohto života do druhého života, bol dozretím do milosti slávy, čo možno vyjadriť aj slovom „usnutie“ (pápež Ján Pavol II., +2005).

Máriin fyzický vzhľad nie je známy. Mária, duchovne najkrajšia ľudská bytosť, mala pravdepodobne túto nádheru ukrytú v peknej telesnej schránke, ktorá však nevzbudzovala mimoriadny ľudský záujem ani závisť. Extrémy, ako neobyčajná vonkajšia krása alebo výzor telesne úbohej a skromnej, nemajú biblickú podporu.

Legendy o živote Bohorodičky

Okrem seriózných biblických správ hovoria o živote Panny Márie aj známe legendy.

Protoevanjelium Jakubovo (apokryf) bolo napísané okolo r. 140 (posledná redakcia v 4. stor.). V celosti bolo dielo objavené (gr. originál) r. 1958; má 25 kapitol, z ktorých 8 hovorí o Márii – o jej rodičoch a jej detstve.

Palestínska legenda (čerpá z apokryfu *Transitus Mariae*, ktorý napísal okolo r. 200 Leucius Carin) tvrdí, že Mária zomrela v Jeruzaleme ako 63 ročná a bola pochovaná v Getsemanskej záhrade.

Sýrska legenda (text z 10. až 13. stor.) tvrdí, že Mária odišla s Jánom evanjelistom do Efezu (asi r. 43) a tam zomrela v lokalite Meryem Ama.

Mária – Matka Božia

Základnou a centrálnou témou celej mariológie je Máriino Božie materstvo. Zjavenie učí o ňom vecne. Prvá a najhlavnejšia mariánska dogma stojí na dvoch pravdách:

- 1) Ježiš je Boží Syn;
- 2) Mária je Ježišova matka.

Sväté písmo

Iz 7, 14: „Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel.“ Exegéza: Toto proroctvo veky čakalo na osobu, na ktorej sa naplní. Ranokresťanská tradícia ju našla – protagonistom je Ježiš (pápež Benedikt XVI., 2005-2013).

Mich 5, 1: „A ty, Betlehem, Efrata, primalý si medzi tisícami Júdu; z teba mi vyjde ten, čo má vládnuť v Izraeli a jeho pôvod je odpradávná, odo dní večnosti.“ Por. *Lk 2, 4-6*.

Lk 1, 30-32. 38: „Anjel jej povedal: Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho... Mária pove-

dala: Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova.“ Por. *Lk* 1, 41-43. Exegéza: Bohorodičstvo Márie je jedinečnou milosťou. Máriino bezpodmienečné „áno“ pramení v mystériu Máriinej plnej a ucelenej slobody, zbavenej každej náklonnosti k hriechu vďaka privilegiu jej svätého vzniku – nepoškvrneného počatia (Benedikt XVI.).

Lk 2, 1. 6-7: „V tých dňoch vyšiel rozkaz od cisára Augusta vykonať súpis ľudu po celom svete... Kým tam boli, nadišiel jej čas pôrodu. I porodila svojho prvorodeného syna.“ Exegéza: Lukášov historizujúci opis poukazuje aj na aspekty viažuce sa k cisárovi Augustovi (27-14 po Kr.), ktoré Ježiš naplnil: pokoj a univerzalita.

Mt 1, 18: „S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého.“ Por. *Rim* 1, 3; *Gal* 4, 4.

Ježišove dve genealógie (*Mt* 1 a *Lk* 3) so ženou Máriou na konci (čo predstavuje zvrät v rodokmeňoch) dokazujú: - že Ježiš je skutočný človek; - že Ježiš nepochádza od muža. Máriin syn je novým stvorením z Ducha Svätého, prichádzajúci v plnosti času (Benedikt XVI.).

Tradícia

Otcovia chránili pravé Máriino materstvo pred doketizmom (od 1. stor.), ktorý tvrdil, že Kristus mal len zdanlivé telo. Neskôr pred nestorianizmom (5. stor.), ktorý popieral titul Bohorodička.

Ignác Antiochijský (+117): „Lebo náš Boh, Ježiš Kristus, bol Máriou nosený v lone podľa spasiťelného Božieho rozhodnutia, síce z rodu Dávidovho, ale od Ducha Svätého“ (*List Efezanom* 18, 2).

Justín (+165): „Keď sa dieťa narodilo v Betleheme, uchýlil sa Jozef do jaskyne, pretože nenašli miesto, kde by sa mohli ubytovať. Keď tam boli, porodila Mária Krista a uložila ho do jasiel“ (*Dialogus cum Tryphone Judaeo* 78).

Origenes (+253) zaviedol pre Máriu pomenovanie „Theotokos“ - „Bohorodička“. Podľa iných titul pochádza z koptského prostredia egyptskej Alexandrie. Zakrátko sa titul rozšíril medzi vplyvnými otcami. Výraz Bohorodička sa zachoval aj na prastarom egyptskom papyruse z konca 3. stor., ktorý objavili v manchesterskej knižnici v r. 1938, v najstaršej mariánskej modlitbe: „Pod tvoju ochranu a záštitu sa utiekame, svätá Bohorodička.“

Atanáž (+373) používal výrazy „Kyriotokos“ - „Rodička Pána“ aj „Theotokos“.

Gregor Naziánsky (+390): „Keď niekto neuznáva svätú Máriu za Bohorodičku, je oddelený od Božstva“ (*Epistula* 101, 4). Koncom 4. stor. sa objavili aj prvé teologické vysvetlenia titulu Bohorodička, najmä od Diodora z Tarzu (+c.394) a od Teodora z Mopsvestie (+428).

Cyril Alexandrijský (+444) bol najhorlivejším zástancom titulu „Bohorodička“. „Veľmi sa čudujem, že sú vôbec nejakí ľudia, ktorí otvorene pochybujú, či možno svätú Pannu nazvať Bohorodičkou. Veď ak je náš Pán, Ježiš Kristus, Boh, ako by sa potom nemala svätá Panna, ktorá ho porodila, volať Bohorodičkou?!“ (*Epistulae* 1).

Lev Veľký (+461): „Splodenie Krista je počiatkom kresťanského ľudu a narodenie hlavy je zrodením tela“ (*Sermo* 26). „Bol počatý z Ducha Svätého v lone Panny, a ona ho bez straty svojho panenstva porodila, tak ako ho bez straty panenstva počala. Ale tento jedinečne obdivuhodný a obdivuhodne jedinečný pôrod sa nemôže chápať tak, že sa týmto novým stvorením stratil ráz (ľudského) pokolenia. Lebo Duch Svätý síce dal Márii plodnosť, ale skutočné telo bolo z tela (matky)“ (*List patriarchovi Flaviánovi*, z 13.6.449).

Carihradský patriarcha Nestórius (v r. 427-450) snažiac sa zmierniť napätie medzi antiochijskou a alexandrijskou školou a oslabiť vplyv ariánov, propagoval titul Kristotokos (veď Kristus je aj Boh aj človek) a nie Theotokos. Jeho úmysel nebol heretický, ale bol bludne pochopeň a ako taký aj odsúdený (Česlav Stanislav Bartník).

Rozumová úvaha

Ľudská matka dá dieťaťu len telo a predsa je skutočnou matkou, lebo s tým telom je spojená duša, a to je celý človek. Výsledok materského pôrodu nie je ani telo, ani prirodzenosť, ale človek – konkrétna osoba.

Teologickým dôvodom pre Božie materstvo Márie je skutočnosť, že počala a porodila samostatnú a historickú osobu Ježiša Krista – Bohočloveka. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Mária nedala Kristovi božskú osobu, resp. božskú prirodzenosť (mal ju od večnosti), dala mu ľudskú prirodzenosť z vlastného tela – preto je pravou Božou Matkou (por. *Theologická summa* III., 35, 2-3-4). **Ježišova ľudská prirodzenosť ani na chvíľu nejestvovala samostatne; v okamihu počatia ju druhá božská osoba prijala a zosobnila.**

Pretože Mária počala a porodila v ľudskej prirodzenosti Osobu – Slovo, je Matkou Božou.

Magistérium

Dogma: „Mária je skutočne a vo vlastnom zmysle Božou Matkou.“

Por. *Mt* 1, 18; Efezský koncil, r. 431, *DH* 252; konštit. *Lumen gentium* 56; *KKC* 501.

Materstvo sa vždy týka dvoch osôb, a preto má interpersonálny charakter. Zároveň sa dotýka ľudskej prirodzenosti i ľudskej existencie. Matka „tela“ ustanovuje „protológiu“ celého človeka s jeho prirodzenosťou, s dušou i osobou.

Máriino prostredníctvom v dejinách spásy má materskú povahu. Tým, že Mária je Matkou Božou a zároveň matkou ľudí je aj prostredníčkou. Titul *Matka Cirkvi* zaviedol pápež Pavol VI. (1963-1978) r. 1964.

Liturgický sviatok Bohorodičky sa začal sláviť po Efezskom koncile (r. 431) v Jeruzaleme dňa 15. augusta. Pápež Pius XI. (1922-1939) ho v r. 1931 preložil na 11. október. Po Druhom vatikánskom koncile (r. 1969) bol prenesený na 1. január.

Cirkevný obsah náuky o Máriinom materstve

Katolícka cirkev náukou o Máriinom materstve **vyznáva:**

- Panna Mária porodila vteleného Božieho Syna ako človeka; skutočne, historicky.

Katolícka cirkev touto náukou **nikdy netvrdila:**

- Mária zrodila Božiu prirodzenosť, Božiu podstatu, „Boha“ ako takého.
- Mária porodila v Betleheme celú Najsvätejšiu Trojicu.
- Mária je akási bohyňa (blud kolyridiánov, 4. stor.).

Dôstojnosť Matky Božej

Základom dôstojnosti Panny Márie je jej úloha – Matka Božia. Scholastici učili, že dôstojnosť tvora je tým väčšia, čím je tvor bližšie k Bohu (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa*, II-2-1., 103, 4, 2). Mária mala výnimočne blízky vzťah ku každej božskej osobe.

1. Vzťah k Ježišovi, Synovi Božiemu.

Matka a dieťa majú úzky osobný, pokrvný i citový vzťah. Otcovia vyznávali: „Telo Ježišovo je telo z Márie!“

2. Vzťah k Bohu Otcovi.

Vzťah Márie a nebeského Otca je mimoriadny, lebo ten istý Ježiš, ktorý sa z nej narodil, je večným Synom nebeského Otca.

3. Vzťah k Duchu Svätému.

Duch Svätý si vyvolil Máriu za svoju panenskú nevestu a špeciálne ju omilostil. Zázračne v nej spôsobil, že počala Syna bez pričinenia muža. Maximilián Mária Kolbe (+1941) učil, že „Mária je transparentiou Ducha Svätého.“

Narodenie Božieho Syna – trojaký fakt

Teológia učí o trojakom narodení Ježiša Krista, Božieho Syna v dejinách spásy:

- 1) Z Otca pred vekmi (náuka o Najsvätejšej Trojici).
- 2) Z Panny Márie v plnosti času (kristológia a mariológia).
- 3) Z milosti v duši človeka, a to prostredníctvom viery a krstu (graciológia, sakramentológia).

Výsady (privilégiá) Matky Božej

Pápež Pius XII. (1939-1958) v enc. *Ad coeli reginam* (r. 1954) učil, že Stvoriteľ spojil s Božím materstvom Márie rad mimoriadnych výsad.

Výsady Matky Božej v náuke Katolíckej cirkvi (Pavol Kandra, +2004):

- 1) Mária je dokonale svätá svojím vznikom (nepoškvrnené počatie).
- 2) Mária je dokonale svätá svojím životom.
- 3) Mária je stále panna.
- 4) Mária je vzatá do neba s telom i dušou.
- 5) Márii patrí mimoriadna úcta – hyperdúlia.

Mária – dokonale svätá, svätý vznik (nepoškvrnené počatie)

Svätosť je spoločenstvo s Bohom prostredníctvom lásky (por. *KKC* 773). Svätosť je priblíženie sa k Bohu. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že čím je niečo bližšie k princípu, tým viac z účinkov princípu prijíma (por. *Theologická summa* III., 27, 5; II-1. 3, 8; III. 7, 2).

Teológia pozná dva pohľady na svätosť:

Negatívny pohľad – bezhriechosť, t.j. nemať žiaden hriech.

Pozitívny pohľad – (ontologický vzťah) – mať Boha, mať posväcujúcu milosť;

(morálny vzťah) – plniť Božiu vôľu (prevládajúci pohľad na Západe).

Dokonalá svätosť Panny Márie má dve teologické dimenzie: Máriin svätý vznik a jej svätý život.

Sväté písmo

Zjavenie hovorí o nepoškvrnenom počatí Márie nepriamo. Podľa proroka (*Jer* 1, 5) Božiemu povolaniu vždy predchádza príprava. Isto aj Mária bola Bohom na úlohu Bohorodičky vopred pripravená (por. *KKC* 489, 772). Dôstojnosť nekonečne svätého Syna – „Svätý svätých“ (*Dan* 9, 24), „svätý Boží Syn“ (por. *Lk* 1, 35) – vyžadovala dokonale svätú matku.

Gn 3, 14-15: „Tu povedal Pán, Boh, hadovi: Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom, ono ti rozšliape hlavu a ty mu zraníš päť.“

Ef 5, 27: „(Kristus) si sám pripravil Cirkve slávnú, na ktorej niet škvrny ani vrásky, ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená.“ Exegéza: Panna Mária je uskutočneným predobrazom Cirkvi, por. konštit. *Lumen gentium* 53, 63; *KKC* 976.

Lk 1, 28: „Anjel prišiel k nej a povedal: Zdravas, milosti plná, Pán s tebou.“ Exegéza: Titul „Milostiplná“ je pomenovaním osoby; biblisti poukazujú na *Ef* 1, 3-14, kde sa hovorí o svätom a nepoškvrnenom požehnaní v Kristovi ešte pred stvorením sveta a na *Ef* 5, 27. Obe časti pozdravenia sa navzájom objasňujú: „Mária je plná milosti“, pretože „Pán je s ňou“.

Tradícia

Otcovia nehovorili o nepoškvrnenom počatí. Rozvíjali však úvahy, ktoré k dogme viedli.

1. Presvedčenie o najväčšej Máriinej svätosti

Aristides z Atén (+c.140): „Ježiš Kristus v Duchu Svätom zostúpil z neba, aby spasil ľudí a narodený zo svätej panny bez semena a bez jej porušenia si vzal telo..., aby ľudí oslobodil z bludu polyteizmu“ (*Apologia* 15). Aj iní otcovia nazývali Máriu „Hagia parthenos“ - „Svätá panna“.

Efrém Sýrsky (+373) vo viacerých básňach tvrdil, že Mária je rovnako nepoškvrnená ako Kristus.

Ambróz (+397) nazýval Pannu Máriu „Svätá Mária“.

Proklus Carihradský (+446), patriarcha, bezhriešnosť Márie rozšíril aj na jej príchod na svet.

Sofrónius, jeruzalemský biskup (+638), prvý nazval Máriu „Panhagia“ - „Celá svätá“ (*Oratio 2 in Annuntiatione*). Titul Panhagia používali aj ďalší východní otcovia: Anastáz Antiochijský (+599), *Sermo 2 de Annuntiatione* 2; Andrej Krétsky (+c.720), *Canticum in Beatae Virginis Nativitate* 4). Germán Carihradský (+733) sa zamýšľal aj na ochranu Márie pred dedičným hriechom, por. *Homilia in Annuntiatione Deiparae*.

2. Obraz podobnosti a protikladu medzi Evou a Máriou

Dve ženy a matky – Eva a Mária – si boli veľmi podobné (sväté vznikom), ale aj rozdielne (jedna poslúcha Boha, druhá nie); Eva bola príčinou smrti, Mária je matkou života.

Justín (+165): „Eva totiž bola neporušená panna, no prijímúc slovo hada, zrodila neposlušnosť a smrť. Mária, takisto Panna, s vierou a radosťou prijala slovo anjela Gabriela..., a preto i to, čo sa z nej zrodí, bude sväté, bude to Syn Boží“ (*Dialogus cum Tryphone Judaeo* 100, 701).

Irenej (+202): „Uzol Evinej neposlušnosti rozviazala Máriina poslušnosť; čo zviazala panna Eva neverou, to Panna Mária rozviazala vierou“ (*Adversus haereses* III, 22, 4). „Ako onú (Evu) zvedla reč (padlého) anjela, aby sa odvrátila od Boha a neposlúchala jeho slovo, tak túto (Máriu) anjelská reč poučila, aby prijala do svojho lona Boha.. Rovnakou váhou bola vyvážená panenská neposlušnosť panenskou poslušnosťou“ (*Adversus haereses* V, 19).

Tertulián (+225) „Eva uverila hadovi. Mária uverila Gabrielovi. To, čím sa jedna previnila svojou ľahkovernosťou, druhá napravila svojou vierou“ (*De carne Christi* 17).

Hieronym (+420): „Skrze Evu smrť, skrze Máriu život“ (*Epistula* 22).

Augustín (+430): „Skrze ženu smrť, skrze ženu život“ (*Sermo* 232).

Paralelu – Eva - Mária – teologicky rozvíjali aj ďalší otcovia, napr. Ambróz (+397) a Ján Zlatoústý (+407).

Historický vývoj dogmy

Kresťania od počiatku verili, že Mária bola počatá neobyčajne. Toto presvedčenie sa odrazilo najmä v apokryfoch, napr. v *Protoevanjeliu Jakubovom* (apokryf z 2. stor.).

Zdanlivo bolo proti dogme učenie otcov (napr. Gregor Naziánsky, +390) o tzv. katarzii (očistení) Panny Márie pri anjelovom zvestovaní; sám Gregor však vysvetlil, že toto očistenie „pozdvihlo“ pokorného tvora k vznešenému Bohu; očistenie u Márie bolo „zbožštenie“ a nie odpustenie nejakej viny alebo hriechu (René Laurentin, +2017).

Epifanius zo Salamíny (+403) odmietol názor niektorých mariánskych ctiteľov, že Mária sa zrodila z panenského lona svojej matky – zo sv. Anny (por. *Panarion – Lekárnička* 79, 5).

Augustín (+430) mal negatívny postoj k nepoškvrnenému počatiu Márie. Domnieval sa, že manželský pohlavný styk prenáša dedičný hriech. Teda aj Mária, ktorá sa zrodila z muža a ženy, tiež pod tento hriech spadá. Ďalší dôvod bola náuka o všeobecnosti Kristovho vykúpenia a o všeobecnosti dedičného hriechu. Postoj Augustína zbrzdil rozvoj náuky o nepoškvrnenom počatí o niekoľko storočí.

V 7. stor. na Východe slávilí sviatok „Počatie sv. Anny“. V 9. až 10. stor. aj na Západe začali sláviť sviatok „Počatie preblahoslavenej Panny Márie“ dňa 8. decembra.

Stredovekí britskí mnísi boli za sviatok „Nepoškvrneného počatia“. Napr. Eadmer (+1124), žiak sv. Anzelma z Canterbury (+1109), v *Traktáte o počatí svätej Márie* presadzoval zásadu: „Potuit, decuit, fecit“ - „(Boh to) mohol, bolo to vhodné, (Boh to) urobil“.

Bernard z Clairvaux (+1153) bol proti myšlienke nepoškvrneného počatia. Učil, že Mária bola posvätená až po počatí. Vychádzal z *Rim 3, 23-24*: „Všetci zhrešili a chýba im Božia sláva. Sú ospravedlnení vykúpením v Kristovi Ježišovi.“ Avšak výraz „všetci zhrešili“ v liste znamená „Židia i Gréci“, nie absolútne všetci, por. *Rim 3, 9*.

V 12. stor. začala jedna z najdlhších teologických diskusií o svätom vzniku (nepoškvrnenom počatí) Márie v lone svojej matky Anny. Východní otcovia chápali svätosť ako prítomnosť Ducha Svätého v človeku. Západní otcovia chápali svätosť ako slobodu od hriechu.

Ján Duns Scot (+1308) zaviedol výraz „praeredemptio“ - „predvykúpenie“, ktorým pripravil teologickú pôdu pre prijatie náuky o nepoškvrnenom počatí: „Je vhodné, aby Kristus uplatnil svoje prostredníctvo v najvyššej mysliteľnej miere voči nejakej osobe, pre ktorú bol prostredníkom. Pre nikoho iného určite nebol prostredníkom vznešenejším spôsobom, ako pre Máriu... To by však neplatilo, keby pre ňu nezaslúžil, aby bola uchránená od poškvorny dedičnej viny“ (*Ordinatio III, 3, 1*).

V 15. stor. sa viaceré miestne synody vyslovili za nepoškvrnené počatie, napr. Bazilejská synoda v r. 1438 (celá však nebola uznaná za pravovernú) a Avignonská synoda v r. 1457.

Pápež Sixtus IV. (1471-1484) r. 1477 a r. 1482 zakázal ostré dišputy ohľadom nepoškvrneného počatia medzi františkánmi a dominikánmi. Želal si, aby oba názory boli na jednej úrovni, ale v Ríme zaviedol sviatok Nepoškvrnenej. V r. 1496 parížska Sorbonna prijala náuku o nepoškvrnenom počatí Márie.

Tridentský koncil (1545-1563) vydal 17.6.1546 vieroučný *Dekrét o dedičnom hriechu*, ale Máriu do tohto učenia nezahrnul (*DH 1516*).

V 17. stor. sa ďalšie univerzity postavili za nepoškvrnené počatie. V r. 1617 v Granade (Španielsko) bol tento postoj podporený aj sľubom chrániť toto stanovisko (votum sanguinis). Pápež Alexander VII. (1655-1667) sa r. 1667 postavil za nepoškvrnené počatie, hoci túto pravdu oficiálne nevyhlásil.

Pápež Klement XI. (1700-1721) r. 1708 rozšíril sviatok Nepoškvrnenej Panny Márie na celú Rímskokatolícku cirkev.

Pápež Pius IX. (1846-1878) r. 1849 urobil celosvetový prieskum tradície o nepoškvrnenom počatí, por. enc. *Ubi primum*. Došlo 627 odpovedí (z toho 603 biskupských); 604 vyjadrení bolo „za“ a 23 „proti“.

Rozumová úvaha

Súčasná teológia učí, že Máriin svätý vznik je v prvom rade božskou požiadavkou (viď vhodnosť a význam) a až následne mariologickou i ekleziologickou záležitosťou.

Celý článok učí o pasívnom počatí Márie – o tom, ako sväto začala Mária existovať v lone svojej matky Anny. Po telesnej stránke išlo o prirodzený spôsob jej počatia. Teológom robilo ťažkosť zosúladiť túto pravdu s dogmou o všeobecnom vykúpení. Avšak Scotov (+1308) výraz „predvykúpenie“ túto ťažkosť odstránil: Mária je tiež vykúpená, ale predtým, akoby sa jej hriech dotkol. Eadmerova (+1124) formula „Boh to mohol, bolo to vhodné, urobil to“, má len druhoradú dôkazovú hodnotu.

Magistérium

Dogma: „Panna Mária bola počatá bez poškvorny dedičného hriechu.“

Por. *Lk* 1, 28; pápež Pius IX. (1846-1878), r. 1854, bula *Ineffabilis Deus*, DH 2803; konštit. *Lumen gentium* 56.

Mária mala svätý vznik; od prvého okamihu svojho počatia v lone matky, bola uchránená od dedičného hriechu; mala posväcujúcu milosť v duši pre budúce zásluhy Ježiša Krista. Táto dogma je výsledkom – nábožného zmysľania veriacich, reflexie západných teológov a výroku Magistéria.

Niektorí teológovia, napr. mariológ René Laurentin (+2017), navrhli, aby sa namiesto výrazu nepoškvrnené počatie Márie, ktorý je abstraktný a často nesprávne chápaný, používal výraz Máriin svätý vznik.

Vhodnosť Máriinho svätého vzniku

Teológovia takto odôvodňujú vhodnosť tejto Máriinej výsady:

- Nekonečne svätý Boží Syn má celkom svätú matku; veľkosť a hodnota svätosti.
- Mária má mimoriadnu účasť na diele vykúpenia, preto je mimoriadne vykúpená, svetu predstavená a priblížená; spolupráca na diele vykúpenia z Božej veľkodušnosti.
- Mária je Kráľovná anjelov, ktorí sú bez poškvrny hriechu, ona je tiež Nepoškvrnená; veľkosť neporušenej kvality.

Význam Máriinho svätého vzniku

Máriin svätý vznik má najprv **trojičný** (kristologický, soteriologický, pneumatologický), potom **mariologický** a napokon **ekleziologický význam**.

1. Trojičný význam. Každá svätosť stvorenia pochádza od Boha (Otca, Syna, Ducha Svätého) ako nezaslúžený dar. Špeciálne to platí o posvätení v okamihu počatia. Mária bola predvykúpená pre zásluhy Ježiša Krista z prítomnosti Ducha Svätého. Predvykúpenie, ktoré človeka uchráni od hriechu, je dokonalejšie, ako vykúpenie, ktoré od hriechu (po hriechu) očistí.

2. Mariologický význam. Predvykúpenie Márie je dôkazom zvláštneho Božieho zaľúbienia v neporušenej kvalite, a tak aj veľkej hodnoty neporušenej kvality – svätosti, panenstva, vernosti, daného slova... – v Božích očiach. Mária nikdy neporušila vernosť voči Bohu.

3. Ekleziologický význam. Pozitívny zmysel predvykúpenia je aj v tom, že stvorenie – Boží ľud, Cirkev – bolo po prvotnom hriechu v Márii opäť obdarované prvoplánovou Božou milosťou; to je viac ako negatívny zmysel – náprava, očistenie a posvätenie padlého stvorenia.

Mária – dokonale svätá, svätý život

Sväté písmo

Písmo dosvedčuje, že Mária je Bohom pripravená a povolaná na jedinečnú a najvznešnejšiu úlohu v dejinách spásy.

Lk 1, 30-32: „Anjel jej povedal: Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho.“ Exegéza: Maternosť Márie – Bohorodičstvo – je základom všetkých Máriiných výsad.

Lk 1, 28: „Anjel prišiel k nej a povedal: Zdravas, milosti plná, Pán s tebou.“ Exegéza: Anjel nepozdravil hebrejsky (šalom), ale grécky (chaire), čo znamená zdravas – raduj sa. Tak naviazal na proroctvo *Sof* 3, 14. 17: „Plesaj, dcéra Siona, jasaj, Izrael, teš a raduj sa z celého srdca... Uprostred teba je Pán, tvoj Boh“. „Milostiplná“ je pomenovaním mimoriadne svätej osoby. Obe časti anjelovho pozdravenia súvisia: „Mária je plná milosti“, pretože „Pán je s ňou“. „Plná milosti“ je celý život – celkom odovzdaná tomu, ktorý prichádza prebývať v nej a ktorého ona dá svetu (Benedikt XVI., 2005-2013). Mária, do ktorej prišiel bývať sám Boh (aj fyzicky), je „Božím stánkom medzi ľuďmi“ (*Zjv* 21, 3).

Lk 1, 38: „Mária povedala: Hľa, služobnica Pána, nech sa mi stane podľa tvojho slova.“ Exegéza: Mária najprv uvažuje nad Božím slovom (Lk 2, 19. 51) a potom plne súhlasí s vôľou Otca, s vykupiteľským dielom svojho Syna a s každým vnuknutím Ducha Svätého – je mimoriadne svätá; je najvynikajúcejšou a celkom jedinečnou členkou Cirkvi, por. konštit. *Lumen gentium* 53, KKC 967.

Lk 1, 42. 45: „(Alžbeta) zvolala veľkým hlasom: Požehnaná si medzi ženami a požehnaný je plod tvojho života... Blahoslavená je tá, ktorá uverila, že sa splní, čo jej povedal Pán.“ Exegéza: Abrahám sa pre vieru stal požehnaním „pre všetky národy zeme“ (Gn 12, 3); Mária sa pre vieru stala Matkou veriacich (vdďaka nej všetky národy zeme dostávajú Ježiša, por. KKC 2676). Výrazy „požehnaná“ a „blahoslavená“ poukazujú na Máriinu osobnú svätosť. Mária je uskutočneným predobrazom Cirkvi, ktorá je „svätá“ (por. konštit. *Lumen gentium* 53, 63; KKC 976). Veď „(Kristus) si sám pripravil Cirkev slávnou, na ktorej niet škvrny ani vrásky, ani ničoho podobného, ale aby bola svätá a nepoškvrnená“ (Ef 5, 27).

Tradícia

Otcovia Východu i Západu výslovne hovorili, že Panna Mária nespáchala osobný hriech. Niektorí východní otcovia – Origenes (+253), Ján Zlatoústý (+407), Cyril Alexandrijský (+444) – mysleli, že Mária mala osobné chyby. Napr. Origenes sa domnieval, že Mária zapochybovala pod krížom (tak vysvetlil proroctvo, že jej dušu prenikne meč; por. Lk 2, 35). Boh to vraj dopustil, aby mal z čoho Máriu vykúpiť (por. *Homilia in Lucam* 17).

Origenes (+253): „Ježiš predstavuje prvého čistého u mužov, Mária u žien“ (*Contra Celsum* 1, 34). „Keď Mária povedala, hľa, služobnica Pánova, nech sa mi stane podľa tvojho slova, to ako keby povedala Bohu: Som nepopísaná tabuľa; nech božský Pisateľ napíše, čo chce, nech Pán všetkého urobí so mnou, čo len chce“ (por. *Commentarius in Lucam* 18).

Efrém Sýrsky (+373): „Ty a tvoja matka ste jediní, ktorí ste celkom krásni v každom ohľade. Lebo na tebe, Pane, niet žiadnej škvrny. A niet žiadnej škvrny ani na tvojej matke“ (*Carmina Nisibena* 27).

Augustín (+430): „Všetci ľudia sa musia priznať k hriechu s výnimkou svätej Panny Márie, ktorú pre česť Pána celkom vynechávam, keď je reč o hriechu“ (*De natura et gratia* 36, 24). „Mária je blahoslavenejšia preto, že uverila v Krista, ako preto, že počala Kristovo telo“ (*De sancta virginitate* 3, 3).

Sofrónius, jeruzalemský biskup (+638) zaviedol titul „Panhagia“ - „Celá svätá“, *Oratio 2 in Annuntiatione* 18.

Ján Damaský (+749): „Predurčil ju Otec, no navštívila, očistila, posvätila a takpovediac pokropila ju posväcujúca sila Ducha“ (*Encomium in Dormitionem Dei Genetricis Semperque Virginis Mariae, Homilia* I, 3).

Rozumová úvaha

Stvorenia môžu byť sväté len svätosťou danou od Boha. Boh a jeho milosť môžu byť v ľuďoch i anjeloch, ak mu tieto osobné bytosti dajú „priestor“ (por. *Zjv* 3, 20). Mária tento priestor celkom prenechala Bohu.

Máriina svätosť je dokonalá a ojedinelá. Mária vynikala pokorou (chudobou ducha – t.j. uznala, že všetko má od Boha a len od neho môže všetko čakať – *Mt* 5, 3); por. „služobnica Pána“ – Lk 1, 38; ponížená služobnica – Lk 1, 48). „Máriina veľkosť je v jej pokore“ (Matka Tereza, +1997). Podľa tradície „pokora je základ čnostného života“.

Máriina svätosť však nie je taká veľká, aká je Kristova svätosť. Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Mária mala po Kristovi najväčšiu plnosť milosti, väčšiu ako všetci ostatní (por. *Theologická summa* III., 7, 2, 1), bola pred Bohom najviac čistá (por. *Theologická summa* II-1., 81, 5,

3; III., 27, 2, 2) a kvôli prvotnému posväteniu bola navždy uchránená od každého osobného hriechu (por. *Theologická summa* III., 27, 4).

Kristova svätosť je podstatná (najmä z hypostatickej únie).

Máriina svätosť je akcidentálna (z posväcujúcej milosti; je vykúpená Ježišom Kristom).

Mária bola v každom okamihu plná svätosti (kvantita duše), ale vo svätosti mohla stále rásť vďaka viere, nádeji a láske (por. konštit. *Lumen gentium* 58; kvalita duše). Metaforické vyjadrenie „plná milosti“ obsahuje totiž dva prvky: statický (kvantita) a dynamický (kvalita).

Z plnosti Máriinej svätosti možno vyvodzovať ďalšie nadprirodzené danosti. Avšak nie je odôvodnené pripisovať jej aj blažené videnie Boha, či užívanie rozumu od počatia, či dokonalé poznanie Ježiša (Syna pozná iba Otec, por. *Mt* 11, 27) a ďalšie profánne vedomosti.

Magistérium

Materiálna dogma: „Panna Mária je najsvätejšia zo všetkých stvorení.“

Por. *Lk* 1, 28. 38. 42. 45; Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1516; exhort. *Marialis cultus* 15; *KKC* 492 a 493.

Karl Rahner (+1984): „V dokonalej svätosti Panny Márie Cirkev anticipuje víťazstvo Božej milosti nad hriechom na konci čias.“ Miera svätosti Márie je tak vzdialená od Kristovej svätosti, ako je vzdialená dôstojnosť Bohorodičky od hypostatickej únie. No na druhej strane je miera svätosti Márie tak vysoko nad svätosťou ostatných tvorov, anjelov a svätých ľudí, ako vysoko prevyšuje dôstojnosť Bohorodičky nadprirodzené prednosti týchto tvorov.

Niektorí učia, že Mária (po zvestovaní) ani nemohla zhrešiť pre dôstojnosť Bohorodičky. Ak by to bolo tak, išlo by o mimoriadnu milosť, lebo Mária ešte žila v stave skúšky.

Definitívna pravda: „Mária bola v dôsledku zvláštneho privilégia Božej milosti po celý život oslobodená od každého osobného hriechu.“

Por. *Lk* 1, 28. 38. 42. 45; Tridentský koncil, r. 1546, *DH* 1516; konštit. *Lumen gentium* 56; exhort. *Marialis cultus* 11; *KKC* 492 a 493.

Už u svätých Otcov sa ujal zvyk nazývať Bohorodičku celou svätou a bez akejkoľvek škvrny hriechu, sľaby nové stvorenie, dielo Ducha Svätého.

Tí, ktorí túto pravdu neuznávajú, dôvodí tým, že ide o akýsi „mariánsky doketizmus“, ktorý stavia Máriu mimo ľudskú prirodzenosť. Treba rozlišovať medzi prirodzenosťou a osobou. Mária mala celú ľudskú prirodzenosť, ale jej konkrétna ľudská osoba bola uchránená od poškvرنy hriechu. Mária nebola vykúpená „od prirodzenosti“, ale „od hriešnosti“.

Veľa teológov je presvedčených, že Mária bola od svojho počatia oslobodená od hriešnej žiadostivosti. Tomáš Akvinský (+1274): „Jej zmyslové sily boli úplne podriadené vláde rozumu“ (*Theologická summa* III., 27, 3). Avšak jej možnosť zasluhovať tým nebola obmedzená. Mária zasluhovala svojou láskou k Bohu, k blízkym a inými čnosťami.

Zbožnosť Panny Márie (duchovnosť, spiritualita)

Máriina krásna a príkladná zbožnosť je ovocím jej dokonale svätého života. Máriina zbožnosť je založená na ideálnom, ničím nepoškvرنenom matersko – synovskom vzťahu (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 53), ktorým predchádza tajomstvo Cirkvi (por. *Matka Páně...*, č. 54). Mária – ako panenská Matka Božia, ako Jozefova manželka, ako Matka Cirkvi – je pre ľudstvo vzorom viery (oblasť náuky), nádeje a poslušnosti (oblasť zbožnosti), por. konštit. *Lumen gentium* 65-67, exhort. *MC* 57, enc. *Redemptoris Mater* 42-44. Z Máriinej výnimočnej zbožnosti sa zrodila mariánska zbožnosť.

V rámci kresťanskej i ženskej zbožnosti je správne hovoriť aj o mariánskej zbožnosti ako o najkrajšom rozmere celej kresťanskej spirituality. Mariánska zbožnosť patrí k podstate kresťanského kultu (por. exhort. *Marialis cultus* 56) a je trojvrstvomá – trojičná, ekleziálna

a kristologická (por. exhort. *MC* 25). Veriaci, ktorí si uctievať a napodobňujú Máriu, pestujú mariánsku zbožnosť.

Význam dokonalej Máriinej svätosti

Dokonalá Máriina svätosť má najprv **trojičný** (kristologický, soteriologický, paschálny, pneumatologický), potom **mariologický**, a nakoniec **ekleziologický význam**.

1. Trojičný (božský) význam. Každá svätosť stvorenia pochádza od Boha (Otca, Syna, Ducha Svätého) ako nezaslúžený dar pre zásluhy Ježiša Krista z prítomnosti Ducha Svätého. Dôstojnosť nekonečne svätého Syna vyžadovala dokonalú svätosť jeho matky; tá stvorená svätosť (v ktorej sa Mária nachádzala po celý život) bola anticipáciou a prvotinou spásneho pôsobenia Kristovho veľkonočného diela rozdávanou Duchom Svätým.

2. Mariologický význam. „Pán v Márii“ (por. *Lk* 1, 28) spôsobil jej svätý vznik (milostiplná) a svätý život (požehnaná, blahoslavená). „Pán v Márii“ ovplyvnil celé jej konanie aj jej jedinečnú úlohu v diele spásy. Mária je právom prvá a najdokonalejšia kresťanka ozdobená výsadami.

3. Ekleziologický význam. Mária je Predobrazom Cirkvi (por. *Ef* 5, 27; konštit. *Lumen gentium* 63). Cirkev môže už teraz (v Márii) vidieť a kontemplovať stav, ktorý má sama dosiahnuť. Z jedinečného vzťahu „Mária a Cirkev“ vyplýva:

- Boh štedro dáva spasiteľnú milosť pre posvätenie každého človeka.
- Mária je pre ľudí vzorom viery, nádeje a lásky.
- Mária je dokonalá „orantka“ (modliaca sa žena); modlime sa s ňou a k nej (pre jej jedinečnú spoluprácu s pôsobením Ducha Svätého); modlitba Cirkvi je akoby podopieraná Máriinou modlitbou; tak si človek „berie Máriu k sebe“, por. *Jn* 19, 27; *KKC* 2679.

Každý veriaci môže v Márii kontemplovať naplnenie svojho osobného povolania, pretože jej svätosť poukazuje na dôstojnosť človeka – muža i ženy, ešte poznačených hriechom, ale zachránených v nádeji, ktorá každému umožňuje smelo sa postaviť k úlohám života.

Dokonalá svätosť – privilegium, ktoré Máriu odlišuje od všetkých ľudí –, nevzdáľuje Máriu „od sveta“, naopak približuje ju svetu a napomáha mariánskej zbožnosti. Zatiaľ, čo hriech rozdeľuje, Máriina čistota približuje a spája. Vidieť to na pútnických miestach, kde nesmierne zástupy prichádzajú k Máriiným nohám, aby jej zverili to najintímnejšie, čo každému leží na srdci (pápež Benedikt XVI., 2005-2013).

Mária – vždy Panna

Pojem „čisté srdce“ v širšom zmysle slova znamená nemať hriech, byť svätý. V úzkom zmysle slova znamená nemať hriech proti 6. a 9. prikázaniu (oblasť pohlavnosti). Ak je takáto čistota dokonalá, volá sa panenstvo.

Boží nárok na panenstvo súvisí s absolútnou Božou dominanciou. Boh má rád, veci neporušené a nepoužité: „(Pán) má rád toho, kto má čisté srdce, a milí sú mu neporušení“ (*Prís* 22, 11). „Milosť so všetkými, čo milujú nášho Pána Ježiša Krista v neporušenosti“ (*Ef* 6, 24). „Nájdete priviazané osliatko, na ktorom ešte nijaký človek nesedel. Odviažte ho a privedte“ (*Mk* 11, 2).

Por. aj *Prís* 2, 7; 11, 3; *Múd* 2, 23; *1 Sol* 5, 23; *Jak* 1, 4; *1 Pt* 3, 4. Nikto, okrem Boha, totiž nemôže požadovať, aby sa veľký a dobrý dar pohlavnosti správne nepoužil.

Panenstvo, strata panenstva a postoj panenstva

Katolícka cirkev definuje panenstvo ako pevnú vôľu navždy sa zrieknuť sexuálnej aktivity v nikdy neporušenom subjekte – muž či žena (František Tondra, +2012; por. *KKC* 2337). Panenstvo je teda aj čnosť aj stav:

- čnosť; dobrovoľné zrieknutie sa sexuálneho zážitku pre Božie kráľovstvo;
- stav; telesná, fyzická neporušenosť; t.j. „nepoužitie daru pohlavnosti“.

Po materiálnej stránke telesná neporušenosť znamená, že subjekt nikdy dobrovoľne nevykonal úplnú sexuálnu akciu (u muža – dobrovoľný výron semena; u ženy – dokonané sebaukájanie či súlož, pri ktorej sa pretrhne hymen, alebo aspoň rozšíri vagína). Po morálnej stránke neporušenosť panenstva znamená trvalé zrieknutie sa každej i vnútornej sexuálnej akcie. Preto mienka, že Mária bola „normálne zamilovaná“ do Jozefa (teda aj s prvkom telesnosti) popiera trvácnosť jej panenstva. Normálny a morálne čistý úmysel žiť manželsky znamená čnostnú stratu panenstva.

Strata panenstva (František Panuška, +1992)

	Návratne:	Nenávratne, natrvalo:
Čnosť	Úmysel žiť manželsky	Manželský pohlavný styk
Hriešne	Ťažký sex. hriech v myšlienkach	Dokonaný ťažký sex. hriech

Starovekí cirkevní otcovia v otázke panenstva preceňovali význam telesnej neporušenosti (resp. panenskej blany). Avšak, na druhej strane, ani dnes nemožno telesnú (fyzickú) neporušenosť pri panenstve vynechať; to by bol druhý extrém (René Laurentin, +2017).

K panenstvu človek dorastá správnym psychosexuálnym vývojom. Do panenstva sa človek nenarodí, ani automaticky nedostane. K „postoju panenstva“ môže dorásť aj človek, ktorý už mal pohlavný styk (Marko Ivan Rupnik). Tento „prerod“ myslenia nie je pokrytectvom. Pokrytectvom je pohrdanie a posmech z panenstva. Zdravé panenstvo sa dokáže pozerat' čistými očami na druhé pohlavie a na pohlavný život. Postoj panenstva pomáha človeku prekonávať telesné pokušenia a sexuálne vzrušenia, ktoré občas prichádzajú na každého zdravého človeka (Oldřich Pšenička, +2002).

Panenstvo pred pôrodom (ante partum)

Máriin titul „vždy Panna“ – „aei parthenos“ vznikol v 3. stor. na Východe a v 4. stor. ho prijal aj Západ (Andrej Slodička). Byzantská ikonografia trojnásobné panenstvo Bohorodičky vyjadruje troma svetlými hviezdami – na čele a pleciah (Henri J. M. Nouwen). Klasická teológia od r. 649 (Lateránska synoda, *DH* 503) oficiálne delí trvalé panenstvo Márie na tri časové úseky:

1. Panenstvo pred pôrodom (ante partum; lat. parere - rodiť).
2. Panenstvo pri pôrode (in partu).
3. Panenstvo po pôrode (post partum).

Sväté písmo

Zjavenie výslovne hovorí o zázračnom – panenskom počatí Ježiša.

Iz 7, 14: „Hľa, panna počne a porodí syna a dá mu meno Emanuel.“ Exegéza: Hebrejské slovo alma (panna, deva) je už v *Septuaginte* preložené ako panna. Aj novozákonný inšpirovaný autor poukázal na to, že v texte ide o skrytý a hlbší zmysel (por. *Mt* 1, 22-23). Proroctvo v r. 733 pr. Kr. povedal Izaiáš judskému kráľovi Achazovi. Vtedy asýrsky kráľ Tiglatpilezar III. (745-727 pr. Kr.) ohrozoval malé palestínske štáty. Achaz nevedel, ku komu sa má pridať – k sýrsko-izraelskej koalícii či k Asýrii. Izaiáš mu kázal, aby ostal neutrálny – Boh mu to po-

tvrdí aj znamením. Achaz (na oko zbožný) viac dôveroval sebe (spojil sa s Asýrskom), a nie Bohu.

Lk 1, 34-35: „Mária povedala anjelovi: Ako sa to stane, keď ja muža nepoznám? Anjel jej odpovedal: Duch Svätý zostúpi na teba a moc Najvyššieho ťa zatieni.“

Mt 1, 18: „Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého.“ Exegéza: Mária je predobrazom Cirkvi aj ako Nevesta, na ktorej niet škvrny ani vrásky (por. *Ef 5, 27*). Nevesta – Cirkev odpovedá svojim darom lásky na dar Ženícha – Krista (por. *Zjv 19*).

Lk 1, 26-27: „V šiestom mesiaci poslal Boh anjela Gabriela do galilejského mesta, ktoré sa volá Nazaret, k panne zasnúbenej mužovi z rodu Dávidovho, menom Jozefovi. A meno panny bolo Mária.“

Panenské počatie sa vyskytuje vo *Svätom písme* len raz, a to iba v Ježišovom prípade. Texty *Písma* dosvedčujú, že počatie z Ducha Svätého je historická skutočnosť, a nielen teológumenon (symbolická predstava nachádzajúca sa najčastejšie v mytológiách).

Ježišove rodokmene, dve odlišné genealógie (*Mt 1*: od Abraháma po Ježiša Krista; *Lk 3*: od Ježiša k Adamovi) dokazujú: - že Ježiš je skutočný človek; - že Ježiš nepochádza od muža. Máriin syn je novým stvorením z Ducha Svätého (pápež Benedikt XVI., 2005-2013).

Tradícia

Panenstvo Panny Márie pred pôrodom bolo všeobecne prijímané. Otcovia tvrdili: „Čo bolo u Izaiáša napísané a predpovedané, stalo sa!“

Ignác Antiochijský (+117): „Buďte pevne presvedčení, že náš Pán je – naozaj z Dávidovho rodu podľa tela (por. *Rim 1, 3*); Božím Synom podľa vôle a moci Božej (por. *Jn 1, 13*); opravdivo narodený z Panny“ (*List Smyrňanom 1, 1*).

Aristides z Atén (+c.140): „Ježiš Kristus v Duchu Svätom zostúpil z neba, aby spasil ľudí a narodený zo svätej panny bez semena a bez jej porušenia si vzal telo..., aby ľudí oslobodil z bludu polyteizmu“ (*Apologia 15*).

Irenej (+202): „Tento Kristus, ktorý ako Logos bol u Otca, bol zrodený Pannou“ (*Výklad apoštolského kázania 53*).

Atanáž (+373): „Panna, čistá na tele i duši. Vďaka tebe bol nájdený ten nekonečný dar! Čistota je odevom anjelov, korunou archanjelov, hrdosťou serafínov! Odkiaľ deti ženy obsiahli taký dar, ako nie od Tej, čo sa priodiala čistotou? Ľudskí synovia, čo sa zakrátko rozpadávajú v hrobách, na zemi sa obliekajú do slávy anjelov. Vďaka ti, Matka Života, dostali sme taký veľký dar! (*Homilia contra Arianum*).

Efrém Sýrsky (+373): „Matka Božia bola panna pred, v i po pôrode“ (*Carmina Nisibena 27, 8*).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Bolo potrebné, aby najčistejší a učiteľ čistoty vyšiel z čistých komnát. Ak ten, ktorý u Ježiša je dobrým kňazom, zdržuje sa od ženy, či mohol sám Ježiš vyjsť z muža a ženy? Ved' ty si ma – hovorí žalmista – vyviedol z lona (*Ž 22, 10*). Venuj pozornosť výrazu „vyviedol si ma z lona!“ Je tu poznamenané, že bez muža bol vzatý a zrodený z lona a tela Panny. Totiž pri manželskom spojení je narodenie iné“ (*Catecheses illuminandorum 12, 25*).

Ambróz (+397): „Prečo hľadáš prirodzený poriadok tu pri Kristovom tele, keď sa sám Pán Ježiš narodil z panny mimoprirodzene? (*De misteriis 52-54*). „Máriina milosť bola taká veľká, že si panenstvo nepodržala len pre seba, ale dopriala ho aj tým, u ktorých videla, že bude ozdobou neporušenosti“ (*De institutione virginis*).

Augustín (+430): „(Mária) bola panna pri počatí svojho Syna, panna v tehotenstve, panna pri kojení, panna vždy“ (por. *Sermones 186, 1*). „Panna počala, panenstvo si zachovala, Panna zostala“ (*Sermo 51, 11, 18*). Augustín r. 401 vysvetlil verš Máriinej otázky (*Lk 1, 34*) tak, že Panna Mária mala sľub panenstva (por. *De sancta virginitate IV, 4*).

V 20. stor. sa výklad zmenil tak, že Mária asi sľub panenstva nemala (sľub panenstva je kresťanská a nie židovská výsada). Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) sa však 7.8.1996 postavil za tradičný výklad Augustína. Vyhlásil, že Panna Mária pod vplyvom zvláštnej milosti urobila ešte pred zvestovaním osobné rozhodnutie ostať pannou.

Rozumová úvaha

Starý zákon a *Nový zákon* predstavujú rozdielne pohľady na panenstvo. *Starý zákon* preferoval manželstvo a túžbu po potomstve, lebo tam bola zahrnutá aj osobná túžba po prisľúbenom Vykupiteľovi (potomstvo bolo prejavom vykupiteľskej viery). *Nový zákon* priniesol radikálnu zmenu, lebo Vykupiteľ už prišiel; už je tu jeho kráľovstvo. Osobná túžba po Vykupiteľovi sa už nestotožňuje v túžbe po potomstve, ale v tendencii odovzdať sa mu – „zasnúbiť sa s Kristom“. Tak sa úloha žiť pre druhého realizuje nadprirodzeným spôsobom. Kto to môže pochopiť, nech to pochopí... (por. *Mt* 19, 12).

Tomáš Akvinský (+1274) viacnásobne odôvodňoval vhodnosť panenského počatia Ježiša: - pre jediné otcovstvo Boha Otca; - pre dokonalosť slova, ktoré „neporuší“ srdce; najdokonalejšie Slovo vtelením „neporušilo“ panenstvo svojej matky; - pre cieľ vtelenia, aby sa ľudia „zrodili z Boha“ (por. *Theologická summa* III., 28, 1).

Panenské počatie v zápornom zmysle znamená, že je vylúčená účasť muža pri počatí dieťaťa. V kladnom zmysle znamená, že Boh sám vyvolal proces, ktorý viedol k narodeniu Božieho Syna v matkinom tele.

Magistérium

Materiálna dogma: „Panna Mária bola pannou pred pôrodom. Počala z Ducha Svätého bez spolupôsobenia muža.“

Por. *Lk* 1, 34-35; starobylé vierovyznania; exhort. *Marialis cultus* 26; *KKC* 496, 497.

Mária z Nazaretu dostala všeobecné meno „Panna Mária“; por. pápež Pavol VI. (1963-1978), exhort. *Marialis cultus* 37; pápež Ján Pavol II. (1978-2005), enc. *Redemptoris Mater* 43.

Stvoriteľským úkonom Boh utvoril ľudskú prirodzenosť Ježiša Krista v lone panenskej matky. Tento stvoriteľský úkon je spoločný všetkým trom božským osobám, ale je pripísaný Duchu Svätému.

Panenstvo pri pôrode (in partu)

Máriino panenstvo pri pôrode a po pôrode bolo s rozvojom kresťanskej viery dané do logickej súvislosti s panenským počatím. Panenstvo pri pôrode dokazuje *Písmo* nepriamo.

Narodenie Ježiša na jednej strane bolo skutočne ľudské (Mária je matka so všetkými materskými funkciami) a na druhej strane bolo výnimočné; bolo totiž špeciálne poznačené nadprirodzenosťou, por. *Lk* 2, 7: „I porodila svojho prvorodeného syna, zavinula ho do plienok a uložila do jasiel.“ Mária rodila celkom sama – bez pomoci babice, Jozefa, či kohokoľvek iného. Táto výnimočnosť je tajomstvom. Bežná skutočnosť býva totiž iná (por. *Gn* 3, 16).

Tí otcovia, ktorí zastávali obyčajný pôrod (s porušením panenstva), napr. Tertulián (+225; por. *De carne Christi* 23) a Origenes (+253), mali snahu brániť pravé Kristovo človečstvo pred gnostikmi. Už v 3. stor. vznikol titul „vždy Panna“ a po Efezskom koncile (r. 431) došlo ku všeobecnej zhode v náuke o trvalom panenstve Bohorodičky.

Gregor Nysský (+394): „Pretože tá, ktorá hriechom priviedla do prirodzenosti smrť, kvôli trestu musela rodiť v smútku a bolestiach, bolo celkom správne, že matka života radostne počala a radostne priviedla na svet“ (*In Canticum* XIII).

Hieronym (+420) prirovnal panenské narodenie Ježiša k vystúpeniu zo zapečateného hrobu a „k vstúpeniu do sveta cez zamknuté dvere“ (*In Joannis* I, 1-14). „Nie je tam pomocníčka, neza-

kročila starostlivosť babíc. Bola aj matkou aj pomocníčkou. Plienkami, hovorí sa, zavinula dieťa a uložila do jasiel“ (*Adversus Helvidium de Mariae virginitate perpetua*).

Lev I. (+461): „Bol počatý z Ducha Svätého v lone Panny a ona ho bez straty svojho panenstva porodila, tak ako ho bez straty panenstva počala. Ale tento jedinečne obdivuhodný a obdivuhodne jedinečný pôrod sa nemôže chápať tak, že sa týmto novým stvorením stratil rás (ľudského) pokolenia. Lebo Duch Svätý síce dal Márii plodnosť, ale skutočné telo bolo z tela (matky)“ (*List patriarchovi Flaviánovi*, r. 449).

Ján Damaský (+749): „Patrilo sa, aby telo tej, ktorá si pri pôrode zachovala neporušené panenstvo, bolo aj po smrti uchované od akéhokoľvek porušenia“ (*Encomium in Dormitionem Dei Genetricis Semperque Virginis Mariae, Homilia II*, n. 14). Ján Damaský patrí k najslávnejším hlásateľom ustavičného panenstva Bohorodičky, por. aj *De Sancta Trinitate* a *Sermo 6*.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Mária neskúsila Evino zlorečenia a porodila bez bolesti (por. *Theologická summa III.*, 30, 2, 2). Mária pri pôrode prežívala chvíľu oslobodenia „z otroctva“, ktoré spomína *Gn 3, 16*: „V bolesti budeš rodiť deti“ (Jean-Claude Michel).

Dogma o panenstve pri pôrode vyplýva zo všeobecného učenia Cirkvi (por. Chalcedónsky koncil, r. 451, *DH 301*; Druhý carihradský koncil, r. 553, *DH 422, 427, 437*; Lateránska synoda, r. 649, *DH 503*). Karl Rahner (+1984) dodal, že nemožno súhlasiť s takým výkladom tejto dogmy, že išlo len o panenstvo v duchovnom zmysle slova: „Pretože ON je zhora, Mária je vždy Panna“ (por. *Mária – Matka Pána*). Por. aj konštit. *Lumen gentium 57*: „Narodenie (Syna) jej panenskú neporušenosť nezmenšilo, ale posvätilo“; *KKC 499*.

Zmysel zjavenia a teologického vyjadrenia tejto dogmy je, že Mária dala svetu Božieho Syna ako človeka, ale stalo sa to spôsobom „tajomstva nového stvorenia“. Panenstvo Panny Márie pri pôrode je pravdou viery, ale empiricky sa nedokazuje. Pri panenstve pri pôrode treba viac preniesť ťažisko na náboženský (nadprirodzený) rozmer tohto tajomstva ako na ľudskú fyziológiu. Máriina neporušenosť (navždy; aj počas pôrodu) je dôležitá pre hodnotu znaku panenstva pre Cirkev (René Laurentin, +2017). Mária – ako predobraz Kristovej Cirkvi – telesne, teda panenskou neporušenosťou, predstavuje to, čo robí Cirkev – plodí v panenstve (Ambróz, +397; por. *In Lucam 127*).

Pokoncilová mariológia pritom nemusí a ani nechce poukazovať na otázku zachovania panenskej blany, na ktorú sa kládol prvoradý dôraz v starovekých civilizáciách. To však neznamená, že by tohto znaku nebolo a že ho možno popierať. Pokoncilová mariológia akceptuje starobylé presvedčenie (od 4. stor.) o Máriinom bezbolestnom pôrode, ktorý špeciálne poukazuje, že panenstvo preduchovňuje telo a tiež, že Mária je vzorom žien (René Laurentin, +2017).

V pokoncilovej mariológii ide najmä o to, aby sa väčší dôraz kládol na náboženský prvok panenstva – tohto hlbokého tajomstva.

Panenstvo po pôrode (post partum)

Sväté písmo

Máriino panenstvo po pôrode dokazuje *Písmo* nepriamo.

Jn 19, 26-27: „Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: Žena, hľa, tvoj syn! Potom povedal učeníkovi: Hľa, tvoja matka! A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.“ Exegéza: Umierajúci Ježiš ako jediný Máriino dieťa odkázal matku Jánovi apoštolovi. Ak by Mária mala iné deti, bolo by to nevhodné a proti vtedajším zvykom, vysvetľoval už Origenes (por. *In Joannis I, 4, 6*).

Tradícia

Tradícia od najstarších čias nepoznala iné Máriine deti. *Protoevanjelium Jakubovo* hovorí o Jozefovi ako o starom vdovcovi preto, aby poukázalo, že Mária s Jozefom deti nemala a že „bratia a sestry“ Ježiša sú predchádzajúce Jozefove deti.

Origenes (+253): „Je šialenstvo, že by Mária mala ďalšie deti“ (*Homilia in Lucam* 7). Origenes písal o Máriinom panenstve ako o prvotine a o nasledovaniahodnom vzore kresťanského panenstva (por. *Commentarius in Matthaem* X, 17).

Bazil Veľký (+379): „Kristovi priatelia neznesú pomyslenie, že Bohorodička niekedy prestala byť pannou“ (*Homilia in. s. Christi generationem*, n. 5).

Ambróz (+397) nazval Matku Božiu „Majsterkou panenstva“ (*De institutione virginis*). „Máriina milosť bola taká veľká, že si dar panenstva nepodržala len pre seba, ale dopraje ho aj tým, u ktorých vidí, že u nich bude ozdobou neporušenosti“ (*De institutione virginis*).

Siricius, pápež (+398): „Z toho panenského lona, z ktorého sa narodil Kristus podľa tela, nemohlo vzísť nijaké iné dieťa“ (*List Anysiovi /solúnsky biskup/,* r. 392).

Epifanius zo Salamíny (+403) pred r. 374 napísal, že veriaci všeobecne označujú Máriu ako „vždy Pannu“ – „aei parthenos“. To sa dostalo aj do jeho vierovyznania: „Syn Boží sa vtelil, t.j. narodil sa dokonalým spôsobom zo svätej Márie, vždy Panny, skrze Ducha Svätého“ (*Ancoratus* 119, 5; por. *DH* 44).

Hieronym (+420) napísal dielo *Adversus Helvidium de Mariae virginitate perpetua*, v ktorom obraňoval ustavičné panenstvo Bohorodičky. Helvidius z Ríma (4. stor.) totiž zastával názor, že Ježišovi príbuzní sú deti Jozefa a Márie. Katolícki exegéti všeobecne tvrdia, že Jakub, Jozef, Júda a Šimon (por. *Mk* 6, 3) boli synmi Kleofáša, brata sv. Jozefa, teda synovia Márie Kleofášovej.

Augustín (+430): „Panna počala, panenstvo si zachovala, Panna zostala“ (*Sermo* 51, 11, 18).

Peter Chryzológ (+450): „Keď panna počne, panna porodí a pannou zostáva, to nie je bežný zjav – ale znamenie; to nie je rozum – ale sila; to je Stvoriteľ – nie príroda; to nie je všeobecné – ale jedinečné; to je božské – nie ľudské“ (*Sermo* 148).

Okrem sekty antikomaristianov (Arábia v 4. stor.) boli proti panenstvu Márie po pôrode aj niektorí otcovia, napr. Hegesip (+c.185), Tertulián (+225), Helvidius z Ríma (4. stor.) a Jovinián (+c.406). Jovinián bol vo všeobecnosti proti ideálu kresťanského panenstva. Sekta antikomaristianov a jej prívrženci boli odsúdení na viacerých synodách.

Rozumová úvaha

Dôvod stáleho panenstva spočíva v bezvýhradnej ochote Márie spolupracovať s Bohom a tak výlučne sa mu oddať, že prirodzená túžba po manželskom živote ustúpila do pozadia.

Západná teológia oprávnenne interpretuje výroky o Ježišových bratoch a sestrách v zmysle širšej rodiny, ako to bolo v tých časoch bežné (Paul Gaechter, +1983). Na Východe boli Ježišovi bratia a sestry pokladaní za synov a dcéry sv. Jozefa, ktorý si – podľa legendy – bral Máriu už ako vdovec. Evanjeliové texty však nijako nepotvrdzujú mienku o Jozefovi – vdovcovi. Skôr ju vyvracajú. Keby mal Jozef staršie deti, neodišiel by od nich bývať z Nazareta do Betlehema. Keby mal iné deti neemigroval by do Egypta a po smrti Herodesa Veľkého by neuvažoval o bývaní v Judei (Rajmund Ondruš, +2011).

Dokonalá a doživotná sexuálna zdržanlivosť je platformou pre špecifický rozmer obety. Gregor Veľký (+604) hovoril o takejto zdržanlivosti ako o nekrvavom mučeníctve (por. *Homilia* 3, 4). Vzorne žité panenstvo je službou svetu, svedectvom viery i dobrým príkladom pre veriacich i neveriacich.

Magistérium

Dogma: „Panna Mária zostala navždy pannou; aj po pôrode.“

Por. *Jn* 19, 26; Druhý carhradský koncil r. 553 tituloval Matku Božiu „vždy Panna“ schváliac tak staré „Aeiparthenos“, *DH* 422, 427, 437; Lateránska synoda, r. 649, *DH* 503; Štvrtý lateránsky koncil, r. 1512, *DH* 801; pápež Pavol IV. (1555-1559), r. 1555, *DH* 1880; konštit. *Lumen gentium* 52, 57, 63; exhort. *Marialis cultus* 37; *KKC* 499.

V zmysle koncilu treba Máriino panenstvo chápať takto: Mária, aj ako rodiaca žena, ostala bez prerušenia pannou na tele i na duši (stav aj čnosť) a vo svojom materstve je „Panna“ par excellence, takže Panna je jej vlastné meno (René Laurentin, +2017). U Bohorodičky teda nejde len o panenstvo mysle či srdca, veď Panna Mária bola bezhriešna a slobodná od všetkých telesných žiadostí, u Bohorodičky ide aj o trvalé panenstvo tela. Je to triumf vykúpenia, ktoré zachraňuje a premieňa nielen duše, ale aj telá (René Laurentin).

Základňou tejto viery je vtelenie Božieho Syna. Z vtelenia nutne neplynie panenstvo matky. Ale je vhodné, aby v prirodzenej rovine túto nadprirodzenú skutočnosť panenstvo spreádzalo. Máriin panenský život vzbudzuje v kresťanskom ľude živú úctu k daru panenstva.

Panenské materstvo Márie v Božom pláne

Máriino panenstvo je základná teologická kategória zjavená Bohom; je znakom Máriinej hlbokkej viery, ktorá nikdy nebola narušená nejakou pochybnosťou, por. konštit. *Lumen gentium* 63, *KKC* 506. Teológovia konkretizujú veľký význam Máriinho panenstva v dejinách spásy:

1. Keby Kristova matka nebola pannou, Kristus by mal dvoch otcov. Jediné otcovstvo Kristovo (Otec na nebesiach) lepšie zodpovedá jeho jedinej osobe.
2. Ježiš je nový Adam – nebeský človek (por. *I Kor* 15, 45-47; por. predobraz *Jn* 1, 12). Panenské zrodenie Krista celkom zodpovedá nadprirodzenému charakteru jeho osobnosti.
3. Ježiš svojím panenským počatím dal začiatok novému zrodeniu adoptívnych detí v Duchu Svätom skrze vieru. Účasť na Božom živote pochádza totiž jedine z Boha.
4. Máriino telo je zvláštnym spôsobom zasvätené Bohu. V jej panenskom materstve sa dokonale naplnil snúbenecký zmysel ľudského povolania vo vzťahu k Bohu. Panenstvo Márie zodpovedá tomu, že Mária je zvláštnym chrámom Ducha Svätého.
5. Mária spojila v sebe starozákonný ideál (materstvo) aj novozákonný ideál (panenstvo) vzťahu k Pánu Bohu – dokonalé oddanie sa. Úloha ľudskej sexuality (zjednotenie dvoch osôb) vrcholí v panenstve (zjednotenie s Bohom). Panenský človek už prešiel od potreby „byť milovaný“ k presvedčeniu, že „je milovaný“.
6. Mária ako uskutočnený obraz Cirkvi spojila v sebe panenstvo i materstvo; aj Cirkev je panna a matka; Cirkev je pannou, lebo neporušene a čisto zachováva vernosť svojmu Ženíchovi; Cirkev sa stáva matkou, keď verným ohlasovaním Božieho slova a krstom rodí pre nadprirodzený život deti počaté z Ducha Svätého, por. *KKC* 507.
7. Máriino panenstvo je mravná sila – povzbudenie čnosti:
  - a) Dá sa byť čistým v ľudskom tele; Mária je uskutočneným predobrazom čistého života.
  - b) Máriino panenstvo je kultúrnou silou, motívom k vytváraniu vecí krásnych a ušľachtilých.

Augustín (+430) správne poukázal na veľkosť zasväteného panenstva: „Panenstvo samé o sebe nie je úctyhodné, úctu si zaslúži Bohu zasvätené panenstvo... a my nechválime panny ako také, ale ako Bohu zasvätené v zbožnej zdržanlivosti“ (*De sancta virginitate* VIII, 11).

Cirkevný obsah náuky o Máriinom panenstve

Katolícka cirkev náukou o Máriinom panenstve **vyznáva:**

- Pri počatí a narodení Ježiša Krista absolútne suverénne konal Boh.
- Máriino panenské materstvo je výnimočné a jedinečné v dejinách.
- Mária sa úplne a navždy, telom i dušou – v neporušenej kvalite, oddala Bohu.
- Mária, Panna a Matka, je predobraz, ikona Cirkvi (por. konštit. *Lumen gentium* 63, 64).

Katolícka cirkev touto náukou **nikdy nepopierala:**

- Dobro a veľkosť manželstva; trvalé spoločenstvo muža a ženy.
- Dôstojnosť pohlavného života; ide o súčasť dobrého a krásneho stvoriteľského plánu.

- Vzájomné spojenie „svätý život a pohlavný život“; telesnosť má aj zriadené túžby.

Panenstvo Márie je základná teologická kategória (privilégium) spojená s Bohorodičkou. Kto popiera panenstvo, ničí mariológiu ako takú a postupne stratí zmysel aj pre ďalšie kresťanské pravdy (Česlav Stanislav Bartník).

Námietky proti panenstvu Márie

Zo strany niektorých kresťanov sa ozývajú námietky proti trvalému panenstvu Bohorodičky; argumentujú aj *Písmom*:

- 1) Novozákonné texty viackrát spomínajú Ježišových „bratov a sestry“ (por. *Mt* 12, 46-50; 13, 53-56; *Mk* 3, 31-35; 6, 1-3; *Lk* 8, 19-20; *Jn* 2, 12);
  - ide o blízkych príbuzných Ježiša (por. *Gn* 13, 8; 14, 16; 29, 15 a i.); *Písmo* ich však nikdy nevolá synmi alebo dcérami Márie.
  - keby mala Mária a Jozef – vdovec staršie deti, neodišli by od nich na dlhšie bývať z Nazareta do Betlehema (*Mt* 2, 1n). Ani by neemigroval do Egypta (*Mt* 2, 13n); ani by po smrti Herodesa Veľkého neuvažovali o bývaní v Judei (*Mt* 2, 19n).
- 2) Porodila „prvorodeného“ (por. *Lk* 2, 7);
  - výraz „prvorodený“ mal právnický význam; automaticky to neznamenal, že po ňom boli aj iné, druhé deti. V Egypte sa našiel náhrobok zo staroveku, na ktorom bolo napísané, že „zomrela pri pôrode prvorodeného“.
  - keby mala Mária s Jozefom mladšie deti, ako bol Ježiš, nemohla by každoročne putovať do Jeruzalema. Ani vtedy nie, keď mal Ježiš už 12 rokov (*Lk* 2, 41-42), musela by pri nich ostať doma.
  - keby mala Mária s Jozefom mladšie deti, umierajúci Ježiš by ju nemohol proti zvyklostiam odovzdať do opatery Jánovi (*Jn* 19, 26-27).
- 3) Matúš napísal, že Jozef Máriu „nepoznal“, kým neporodila syna (por. *Mt* 1, 25);
  - do pôrodu ju nepoznal; to však neznamená, že po pôrode ju „poznal“; ide o čisto semitské vyjadrovanie niečoho, čo sa nikdy neuskutočnilo – por. 2 *Sam* 6, 23: „Michol bola bezdetná, kým nezomrela.“

Mária – nanebovzatá

Podľa najstaršej tradície (por. *Sk* 1, 14 – Ježišova matka v Jeruzaleme) Mária zomrela v Jeruzaleme asi r. 30. Smrť Panny Márie však nebola trestom za hriech, ale bola dôsledkom jej ľudskej prirodzenosti a tiež toho, že sa chcela pripodobiť svojmu Synovi.

Sväté písmo

Nový zákon sa priamo nezmieňuje ani o Máriinej smrti ani o jej nanebovzatí. *Písmo* však hovorí o možnosti vzkriesenia ľudských tiel pred koncom sveta ako o dôkaze plnosti spásy (por. 1 *Kor* 15, 22-23; *Hebr* 2, 14-15).

Mt 27, 52-53: „Otvorili sa hroby a mnohé telá zosnulých svätých vstali z mŕtvych. Vyšli z hrobov a po jeho vzkriesení prišli do svätého mesta a ukázali sa mnohým.“ Exegéza: Niektorí znalci učia, že išlo o konečné oslávenie patriarchov, prorokov, Jozefa, betlehenských neviniatok... S úplnou istotou nemožno vylúčiť ani telesné oslávenie ďalších veľkých osobností, napr. Henocha (por. *Gn* 5, 24) či Eliáša (por. 2 *Kr* 2, 1).

Zjv 12, 1: „Potom sa na nebi ukázalo veľké znamenie: žena odetá slnkom, pod jej nohami mesiac a na jej hlave veniec z dvanástich hviezd.“ Exegéza: Bernard z Clairvaux (+1153) učil, že spomínaná žena je Mária. John Henry Newman (+1890) v r. 1866 napísal: „Samozrejme, nepopieram, že pod obrazom ženy (*Zjv* 12) je naznačovaná Cirkev. Ale to, čo by som tu chcel

zdôrazniť, je, že svätý apoštol by nebol hovoril o Cirkvi v tomto čiastkovom obraze, ak by neexistovala Panna Mária“ (*Difficulties of Anglicanus*). Pápež Pius X. (1903-1914) potvrdil, že táto „žena“ znamená aj blahoslavenú Panu Máriu, popri obraze „Svätého Izraela“ a „Cirkvi“; enc. *Ad diem illum*, r. 1904. Rovnako aj pápež Pavol VI. (1963-1978); exhort. *Signum magnum*, r. 1967.

Lk 1, 28: „Anjel prišiel k nej a povedal: Zdravas, milosti plná, Pán s tebou.“ Por. *Jn* 14, 2-3. Exegéza: Scholastickí teológovia pokladali tento citát za hlavný, lebo oslávenie tela je posledná milosť, ktorú Mária dostala. Tak bola Mária vyňatá spod kliatby „obrátiť sa na prach“ (por. *Gn* 3, 19).

Gn 3, 15: „Nepriateľstvo ustanovujem medzi tebou a ženou, medzi tvojím potomstvom a jej potomstvom.“ Exegéza: Na tento citát kladú dôraz terajší teológovia, lebo Mária má mimoriadnu účasť na Kristovom boji proti satanovi i na dokonalom víťazstve nad ním.

Jn 14, 2: „V dome môjho Otca je mnoho príbytkov. Keby to tak nebolo bol by som vám povedal, že vám idem pripraviť miesto?!“

Exegéti oddávna videli na viacerých miestach *Písma* súvislosť s Máriiným nanebovzatím. Napr. *Ž* 1, 1-3: „Blažený človek... je ako strom zasadený pri vode a jeho lístie nikdy nevädne.“ *Jn* 14, 27: „Pokoj vám zanechávam, svoj pokoj vám dávam. Ale ja vám nedávam, ako svet dáva. Nech sa vám srdce nevzrušuje a nestrachuje.“ *Iz* 58, 11: „A Pán ti dá neprestajný spočinok, jasnosťou naplní tvoju dušu a tvoje kosti upevní; budeš ako polievaná záhrada a ako prameň vôd, ktorého vody nesklamú.“

Tradícia

Spoločná tradícia (Východu i Západu) až do 17. stor. učila o Máriinej smrti, ktorá ju uviedla do nebeskej slávy; pápež Ján Pavol II. (1978-2005), por. *Matka Páně...*, č. 50.

Ambróz (+397): „Bohorodička je predobrazom Cirkvi v poriadku viery, lásky a dokonalej jednoty s Kristom“ (*Expositio Evangelii secundum Lucam* 2, 7).

Epifanius zo Salamíny (+403) v r. 377 nič objektívne o Máriinej smrti nezistil: „Netvrdím, že zostala nesmrteľnou na zemi, ale ešte viac netvrdím, že zomrela ako iní a zostala pochovaná v hrobe. *Sväté písmo* sa povznieslo nad otázky ľudského ducha a ponechalo tento bod v neistote, z úcty k tejto neporovnateľnej Panne“ (*Panarion* 78). A pripustil nanebovzatie: „Boh totiž môže urobiť, čo chce. Koniec jej života je neznámy“ (*Panarion* 78, 23).

Gregor Turský (+594): „Mária, preslávná matka Krista Pána, ktorá – ako veríme – bola Panna pred i po svojom materstve, bola – ako sme už povedali – prenesená do raja sprevádzaná spievajúcimi anjelskými chórmami s Kristom Pánom na čele“ (*De gloria beatorum martyrum* IX). Gregor spájal obraznosť apokryfov s teológiou a učil, Mária bola oslávená aj s telom.

Theoteknos z Livias (+650): „Vhodné je, aby telo – ktoré nosilo Boha, Boží príbytok, prebožštené, nezničiteľné, preniknuté Božím svetlom – bolo povýšené do slávy spolu s bohumilou dušou“ (*Homilia* 9).

Germán Carihradský (+733): „Tvoje panenské telo (Bohorodička) je celé sväté, celé čisté, celé Božím príbytkom, a preto sa ani neskôr nemôže rozpadnúť na prach. Premenilo sa, keďže bolo ľudské, pre vznešený neporušiteľný život. Ale to isté je živé a veľmi slávne, neporušené a účastné na dokonalom živote“ (*In Sanctae Dei Genetricis Dormitionem, Sermo* I.).

Ján Damaský (+749): „Patrilo sa, aby telo tej, ktorá si pri pôrode zachovala neporušené panenstvo, bolo aj po smrti uchované od akéhokoľvek porušenia... Patrilo sa, aby Božia Matka vlastnila to, čo má jej Syn, a aby ju celé stvorenie uctievalo ako Božiu Matku a služobnicu“ (*Encomium in Dormitionem Dei Genetricis Semperque Virginis Mariae, Homilia* II, n. 14).

Historický vývoj dogmy

Viacerí otcovia príležitostne hovorili o Máriinej smrti, napr. Origenes (+253) v diele *In Joannis II*, 12; Efrém Sýrsky (+373) v *Hymnus* 15, 2; Hieronym (+420) v *Adversus Rufinum* 2, 5 a Augustín (+430) v *In Joannis evangelium tractatus* 8, 9. Modestus Jeruzalemský (+630) a Ján Damaský (+749) svorne tvrdili, že bolo nutné, aby Mária zomrela – podľa príkladu svojho Syna.

Cyperský biskup Epifanius zo Salamíny (+403) zmiernoval napätie medzi kolyridiánmi (obetovali Márii ako Bohu; gr. kollaris bol arabský koláč) a antidikomarianistami (popierali Máriino panenstvo). Podrobne sa zaujímal aj o završenie Máriinho života. Nakoniec vyhlásil: „Nikto nepoznal jej koniec“ (*Panarion* 78), lebo nenašiel žiadne historické dôkazy (pravý hrob, telesné relikvie).

Liturgia od 2. stor. slávila „dies natalis“ (zrodenie pre nebo) – deň mučeníkov a od 3. stor. začala sláviť aj Natale Sanctae Mariae (prevažne dňa 15. augusta). Dôvodom bolo Máriino nekrvavé mučenie – „meč duše“, por. *Lk* 2, 35; *Jn* 19, 25-27.

Apokryfy 4. stor. (najmä *Transitus Mariae*, gr. originál asi z 2. stor.) písali o tom, že Panna Mária bola oslávená aj s telom. Gr. metastasis, lat. transitus, znamenal prechod zo zeme do neba. Tieto apokryfy však nie sú vierohodné. V 5. stor. sa začal používať výraz usnutie (gr. koimesis, lat. dormitio) na neobyčajný prechod Márie do večnosti.

Východná cirkev od 6. stor. slávila Dormitio – Sviatok usnutia Matky Božej dňa 15. augusta, čo r. 600 nariadil aj cisár Mauritius (+602). Z východných otcov túto myšlienku najviac propagoval Ján Damaský (+749). Západná cirkev v Ríme začala sláviť Dormitio v 7. stor. Koncom 8. stor. sa názov sviatku zmenil na Nanebovzatie (gr. Analepsis, lat. Assumptio). Nanebovzatie je najstarší a celou Cirkvou slávený mariánsky sviatok (stále 15. augusta).

Pravdu o Máriinom nanebovzatí ovplyvňovali rôzne mienky. Mních Usuard (+875) bol proti nanebovzatiu Máriinho tela a dŕakoval Cirkvi, že sa nevyjadruje k veciam, o ktorých (historicky) nič nevie (por. *1 Tim* 3, 15; Cirkev – opora pravdy). Spisy *Cogitas me* (asi Ambróz Autpertus, +784) a *Ades nobis* (Pseudo-Augustín, 11. stor.) sa odmietavo stavali k nanebovzatiu. Ich myšlienky sa dostali aj do breviára, a tak po dlhý čas ovplyvňovali verejnú teologickú mienku. Avšak pápež Alexander III. (1159-1181) bol za nanebovzatie Márie (por. *DH* 748).

Teologické školy nevedli o tejto otázke veľké polemiky, lebo sa v podstate neprotivila žiadnej dogme. V 13. stor. bol do breviára vložený nový text (pravdepodobne z diela *Ad interrogata*, od neznáameho autora), ktorý bol za nanebovzatie. Aj Tomáš Akvinský (+1274) bol za nanebovzatie: „Od tejto kľatby, t.j. obrátenia sa na prach, bola Panna Mária zachránená, pretože vstúpila do neba s telom“ (*Expositiones salutationis angelicae*; por. aj *Theologická summa* III., 83, 5, 8; 27, 1). Po Tridentskom koncile bola reforma breviára. Nový breviár preferoval teologické texty za telesné nanebovzatie. A to malo rozhodujúci vplyv na teologické dozrievanie a pokrok. Pápež Benedikt XIV. (1740-1758) opatrne pripustil: „Nanebovzatie je zbožná mienka.“ Teológovia, kardináli aj vládari (napr. španielska kráľovná Izabela II., +1904) podporovaní zbožnosťou veriacich, žiadali pápeža o vyhlásenie nanebovzatia za dogmu. Prvým žiadateľom bol servita Cesario Shguanin (+1769). Na Prvom vatikánskom koncile (r. 1870) 195 biskupov podpísalo petíciu za vyhlásenie dogmy o nanebovzatí Panny Márie. Koncil však bol kvôli prusko-francúzskej vojne náhle prerušený.

V r. 1946 sa pápež Pius XII. (1939-1958) listom *Deiparae Virginis* obrátil na biskupov celého sveta s otázkou, ako zmýšľajú oni a ich veriaci o pravde Máriinho nanebovzatia. Keďže mienka svetovej Cirkvi bola v absolútnej väčšine kladná, tak pápež 1.11.1950 Máriino nanebovzatie vyhlásil za dogmu.

Rozumová úvaha

Máriina smrť bola po biologickej stránke prirodzená. Nech bola biologická príčina Máriinej smrti akákoľvek, možno povedať, že jej prechod z tohto života do druhého bol dozretím do milosti slávy, čo možno vyjadriť aj slovom „usnutie“ (Ján Pavol II., 1978-2005).

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že Mária je dokonale blažená aj s telom, s ktorým bola vzatá do neba (por. *Theologická summa* III., 27, 1; III., 83, 5).

Karl Rahner (+1984) r. 1952 napísal: „Nanebovzatie nemôžeme podopierať vedľajšími dôkazmi (nemáme hrob, nemáme ostatky). Dôkaz musí pozostávať z plnosti toho, čo už o Márii bezpečne vieme:

- a) prijímame, že Mária je „už teraz“ v blaženej nezmeniteľnosti;
- b) Máriina blaženosť musí byť dokonalá; bola dokonalejším spôsobom vykúpená ako my;
- c) dokonalosť Máriinej blaženosti by bez telesného oslávenia nebola úplná.“

Dogma o Máriinom nanebovzatí je vyššou formou kanonizácie (Jozef Ratzinger).

Magistérium

Dogma: „Panna Mária bola s telom i dušou vzatá do nebeskej slávy.“

Por. *Gn* 3, 15; *Jn* 14, 2-3; *Zjv* 12, 1; pápež Pius XII. (1939-1958), konštit. *Munificentissimus Deus*, r. 1950, *DH* 3903; konštit. *Lumen gentium* 59; *KKC* 966, 2853.

Ide o plnosť a blaženosť, ktoré dostala Mária, jej nepoškvrnená duša a panenské telo; ide o dokonalé pripodobnenie sa vzkriesenému Kristovi; ide o obraz a potešiteľný dôkaz uskutočňovania vrcholnej nádeje, že oslávenie bude šťastným údelom všetkých, ktorých Kristus urobil svojimi bratmi a sestrami, por. exhort. *Marialis cultus* 6.

Na Západe predstavujú obrazy nanebovzatie tak, že Mária sa vznáša nad zem, do nebies za sprievodu anjelov. Ikony Východu predstavujú toto tajomstvo inak. Mária nevystupuje, leží... a k nej zostupuje oslávený Ježiš tak, ako príde v parúzii. Posolstvo oboch vyjadrení je jedno – celé Máriino nanebovzatie (duša i telo) je Božie dielo.

Cirkevný obsah náuky o Máriinom nanebovzatí

Katolícka cirkev náukou o Máriinom nanebovzatí vyznáva:

- Mária ukončila pozemský život (in statu viae); čas skúšky a zásluh.
- Pán Boh Máriu oslávil s telom i dušou v nebi (in statu visionis, in statu patriae).

Definícia dogmy nehovorí nič o spôsobe Máriinho vzkriesenia, ani o vzťahu medzi pozemským a osláveným telom. Takisto použijúc výraz „ukončenie behu života“ sa definícia vyhla slovu „smrť“. Ukončenie behu života znamená vystúpenie z časopriestoru pod vplyvom najvyššej milosti. Ukončenie behu života znamená iný druh smrti, než akým zomierajú iní ľudia.

Význam Máriinho nanebovzatia

1. Trojičný význam. Boh sa ukázal ako „veľkodušný darca“, „odmeňovateľ“, lebo on vzal Máriu – s telom i dušou – do nebeskej slávy a povýšil ju za Kráľovnú vesmíru

2. Mariologický význam. Telesné vzkriesenie a nanebovzatie Panny Márie je časová anticipácia všeobecného vzkriesenia. Mária je predobrazom Cirkvi (por. konštit. *Lumen gentium* 53, 63) a už teraz je taká, akou chce raz byť aj Cirkev, por. Kongregácia pre náuku viery, r. 1979.

Matka Božia bola mimoriadnym spôsobom vykúpená (*DH* 2803), preto bola aj mimo-riadnym spôsobom oslávená. Nie je predmetom viery odpovedať na otázky, čo sa stane s atómami mŕtveho tela pri vzkriesení, alebo v akom fyzikálnom stave bude vzkriesené telo.

3. Ekleziologický význam. Toto dogmatické vyhlásenie je ovocím dlhého teologického skúmania a prehlbujucej sa viery veriacich. Zároveň je prejavom životaschopnosti Cirkvi, v ktorej účinkuje Duch Svätý. Dogma úzko súvisí s ďalšími pravdami, ako sú vykúpenie, zmŕtvychvstanie, dedičný hriech a telesné oslávenie.

4. Humánny význam. Istým dôvodom vyhlásiť túto dogmu v 20. stor. bola aj snaha Cirkvi poukázať na veľkú hodnotu ľudského tela (por. *Gn* 2, 7; *Gal* 4, 4) a tela ženy zvlášť. Hodnota ľudského tela totiž bola veľmi znevažovaná (koncentráky, obchod s bielym mäsom, priekupníctvo s ľudskými orgánmi a i.)

Mária – Kráľovná – Pani

S Máriiným nanebovzatím úzko súvisí titul „Kráľovná“, ktorý je ovocím kresťanskej tradície. Od 4. stor. Máriu nazývali „Pani“, „Patrónka“, „Vládkyňa“ a „Kráľovná“, čo malo biblický základ, lebo už v starozákonnej dobe matka kráľa mala osobitnú úlohu i poctu.

I Kr 2, 19: „Betsabe vošla ku kráľovi Šalamúnovi prihovoriť sa u neho za Adoniáša. Kráľ jej vstal v ústrety, uklonil sa jej a sadol si na trón. Pre kráľovu matku postavili trón a posadila sa mu po pravici.“ Por. *I Kr* 15, 13; *2 Kr* 11, 1-3; *2 Krn* 15, 16.

Lk 1, 43: „Čím som si zaslúžila, že matka môjho Pána prichádza ku mne?“ Por. *Lk* 1, 32, 33.

Efrém Sýrsky (+373): „Nebesia nie sú tvojou matkou; ty si ich urobil svojim trónom. O koľko vznešenejšia a ctihodnejšia je kráľovská matka od kráľovského trónu?“ (*Hymni de Beata Maria* 19).

Gregor Naziánsky (+390): „Matka Kráľa celého sveta; Panenská Matka, ktorá porodila Kráľa celého všehomíra“ (*Poemata dogmatica*, XVIII).

Hieronym (+420): „Treba vedieť, že „Mária“ v sýrskom jazyku znamená „Pani“ (*Liber de nominibus hebreis*).

Peter Chryzológ (+450): „Hebrejské Mária je po latinsky Pani. Napokon aj anjel ju nazval Pani, aby sa rodička Pána pozbavila služobného strachu, pretože vlastná moc jej potomka ju tak pozdvihla, že sa narodila a volá Pani“ (*Sermo* 142).

Andrej Krétsky (+c.720): „Sám Boh si dnes vybral zo zeme, ako Kráľovnú ľudského pokolenia, svoju matku vždy pannu, v ktorej lone zostanúc Bohom prijal ľudskú prirodzenosť“ (*Homilia II in dormitionem Sanctissime Deipare*). „Kráľovná ľudského pokolenia si v plnom zmysle slova zachovala toto meno, lebo bola nad všetko povýšená, keď sa v nej vtelil Boh“ (*Homilia III in dormitionem Sanctissime Deipare*).

Ján Damaský (+749) nazval Pannu Máriu „Kráľovná, Vládkyňa, Pani“ (*Homilia I in dormitionem Beate Mariae Virginis*) a „Pani celého tvorstva“ (*De fide orthodoxa* I, IV, c, 14).

Titul „Svätá Matka Božia, Pani anjelov“ bol Márii pripisovaný už od stredoveku, ako sa to odzrkadlilo v mariánskej antifóne: „Ave Regina coelorum, ave Domina Angelorum...“. Tento titul šírila sv. František Assiský (+1226).

Litánie loretánske (schválené r. 1587) viacnásobne titulujú Máriu ako „Kráľovná“.

Viacerí pápeži nazývali Pannu Máriu „Kráľovná neba i zeme“. Pius XII. (1939-1958) v r. 1954 vydal enc. *Ad coeli Reginam* o kráľovskej hodnosti Panny Márie. Pavol VI. (1963-1978) v r. 1974 napísal, že Mária už je po boku večného Kráľa, skvie sa ako Kráľovná a oroduje ako Matka, por. exhort. *Marialis cultus* 6.

Dôvody Máriinho kráľovského titulu

Cirkev ani dnes nepomýšľa „zmodernizovať“ kráľovský titul ani Kristovi ani Márii. Medzi titulmi „kráľ“ a (povedzme) „prezident“ sú totiž podstatné rozdiely (Filip M. A. Stajner): - kráľ má autoritu zhora, prezident zdola (voľba ľudu – priama či nepriama); - kráľ sa zodpovedá len Bohu, prezident musí vyhovieť (skupine) voličov; - kráľ má v rukách plnú moc, prezident má len časť moci (podľa ústavy); - kráľ má doživotnú moc, prezident jej volený na určité obdobie.

Máriinmu materinskému prostredníctvu v Kristovi odôvodnene patrí plnohodnotný a skutočný (nielen symbolický) kráľovský titul.

1. Božie materstvo Panny Márie – lebo Ježiš Kristus je Kráľ neba a zeme.

2. Úzke spojenie Márie s Kristom – spolupráca s ním. Titul „Kráľovná“ je analogický. Moderný človek ho chápe ako „prvá“, „najdokonalejšia“, „najvznešenejšia“.
3. Ústredné postavenie Márie v spoločenstve svätých.

Korunovanie mariánskych obrazov a sôch

Kultúrne národy od nepamäti používali pekne zdobenú korunu ako najvznešenejší vonkajší znak najvyššej dôstojnosti a moci. História učí o panovníckej korune (kráľovskej, cisárskej), kniežacej korune, korune pre víťazov... Korunovácia znamenala a dodnes znamená povýšenie a odmenu za veľké zásluhy.

Podľa kresťanskej tradície Pannu Máriu od 4. stor. nazývali „Kráľovná“. Nikto na zemi si nezaslúži takú úctu, vďaku a česť ako ona. Avšak ozdobovanie mariánskych obrazov a sôch ozdobnou korunou (ich korunovanie) začalo až v 8. stor., pravdepodobne ako reakcia na bludné obrazoborectvo. Pápež Gregor III. (731-741) v r. 732 korunoval v Ríme obraz Panny Márie. Potom sa korunovácie začali šíriť aj po iných krajinách. Spočiatku bola táto slávnosť spontánna a lokálna.

Pápež Urban VIII. (1623-1644) v r. 1630 ustanovil pravidlá o týchto korunováciach. Právo povolať korunovácie dostala kapitula pri Bazilike sv. Petra v Ríme.

Účasť Panny Márie na diele vykúpenia

Ježiš Kristus je jediný „prostredník medzi Bohom a ľuďmi“ (1 Tim 2, 5). Keďže sa Ježiš svojím vtelením akosi zjednotil s každým človekom (por. konštit. *Gaudium et spes* 22), tak veľkodušne dáva všetkým ľuďom možnosť, aby sa – spôsobom známym Bohu – stali účastníkmi na jeho spásnom diele.

Ježiš sám vyzýva svojich učeníkov, aby vzali svoj kríž a nasledovali ho (por. *Mt* 16, 24). On trpel za ľudstvo a chce, aby ľudia kráčali v jeho šľapajach (por. *1 Pt* 2, 21). On chce do svojej vykupiteľskej obety zapojiť aj tých, ktorí okusujú dobrodenie jeho obety ako prví (por. *Mk* 10, 39; *Jn* 21, 18-19; *Kol* 1, 24). To sa vo vrcholnej miere uskutočňuje v osobe jeho matky – Márie, ktorá je s jeho vykupiteľským dielom spojená viac, než ktokoľvek iný, por. *Lk* 2, 35; *KKC* 618.

Historické fázy vykúpenia

Vykúpenie Ježiša Krista má tri historické fázy (Wincenty Granat, +1979):

1. Prípravná fáza vykúpenia. Na príprave vykúpenia má podiel každý, kto sa pričínal o to, že Ježiš sa narodil v Betleheme (vyvolený Boží ľud). Z časového hľadiska na poslednom mieste je Mária – z nej sa Ježiš narodil. Zo všetkých ľudí má práve Mária v tejto fáze vykúpenia najväčšie zásluhy.
2. Hlavná fáza vykúpenia. Ide o vlastné dielo vykúpenia: smrť a zmŕtvychvstanie Ježiša Krista. Z Kristovej plnosti – vlastnej tomu, ktorý uskutočnil vykúpenie a je hlavou vykúpeného ľudstva (por. *Kol* 1, 18) – sme dostali milosť za milosťou (por. *Jn* 1, 16); por. *KKC* 360, 407, 504. Ako Mária spolupracovala tu? Spolupráca na skutku môže byť fyzická a morálna:
  - **fyzická spolupráca** znamená: spoluzomrieť a spoluvstať s Kristom – takúto spoluprácu Mária nemala;
  - **morálna spolupráca** znamená: iniciovať, nabádať k niečomu – ani takúto spoluprácu Mária nemala. V skutočnosti Mária bola tá, ktorá prijala iniciatívu od Boha a nechala sa motivovať pre konkrétny Boží plán spásy. Preto treba povedať, že Mária Ježiša nábožne vychovávala a ako matka ho Bohu obetovala. Pritom sa aj sama obetovala, trpela, zriekala sa a stála pod krížom. Avšak toto nábožné a výnimočné ľudské konanie na titul „spoluvykupiteľka“ nesta-

čí. Ved' nesmierna hodnota vykúpenia ani tak nezávisí od veľkosti spásnych skutkov – či utrpenia, ale od toho, že vykúpenie realizoval Boh – Boží Syn.

3. Rozdávacia fáza vykúpenia. Táto fáza je totožná s tret'ou etapou dejín spásy, v ktorej celý svet žije z Kristových milostí v Duchu Svätom: prijatie a rozdávanie Kristových milostí v dimenziách časopriestoru. Do tejto fázy Ježiš Kristus veľkodušne zapojil Cirkev – tých ktorí budú počúvať jeho hlas... *KKC 2040*: „Cirkev nám vo svojej materskej starostlivosti poskytuje Božie milosrdenstvo, ktoré víťazí nad všetkými našimi hriechmi a pôsobí najmä vo sviatosti zmierenia. Ako starostlivá matka nám aj v liturgii deň čo deň hojne rozdáva pokrm Pánovho slova a jeho Eucharistie.“ Por. *KKC 1329, 1471 a i.* A tu má Mária, predobraz Cirkvi (por. konštit. *Lumen gentium 53, 63; KKC 976*) prvé miesto ako Pomocnica a Orodovnica.

Sväté písmo

Písmo hovorí o prostredníctve v dvojakom zmysle – v užšom a širšom. V užšom zmysle slova je jediným prostredníkom (tzv. ontologickým) len Ježiš Kristus, por. *1 Tim 2, 5; Gal 3, 19-20; Hebr 8, 6*. V širšom zmysle sú prostredníkmi (tzv. participujúcimi) aj iné stvorenia – ľudia a anjeli, lebo Ježiš veľkodušne (bez toho, že by to nejakým potreboval) zapája do svojej vykupiteľskej obety tých, ktorí okúsili dobro jeho vykúpenia.

Jn 21, 18-19: „Veru, veru, hovorím ti: Keď si bol mladší, sám si sa opásal a chodil si, kade si chcel. Ale keď zostarneš, vystrieš ruky, iný ťa opáše a povedie, kam nechceš. To povedal, aby naznačil, akou smrťou oslávi Boha. Ako to povedal, vyzval ho: Pod' za mnou!“ Por. *Mk 10, 39; Kol 1, 24*.

1 Kor 3, 8-9: „Kto sadi i kto polieva, sú jedno, ale každý dostane vlastnú odmenu podľa toho, ako pracoval. Lebo my sme Boží spolupracovníci a vy ste Božia roľa a Božia stavba.“ Por. *2 Kor 5, 18-20*.

Jn 7, 37-38: „Ak je niekto smädný a verí vo mňa, nech príde ku mne a nech pije. Ako hovorí *Písmo*, z jeho vnútra potečú prúdy živej vody.“ Exegéza: Svätý človek sa stáva „posvätením“ pre druhých.

Písmo približuje Máriine špeciálne milosti a úlohy

Lk 1, 30-32: „Anjel jej povedal: Neboj sa, Mária, našla si milosť u Boha. Počneš a porodíš syna a dáš mu meno Ježiš. On bude veľký a bude sa volať synom Najvyššieho.“ Por. *Lk 1, 46-49*.

Jn 2, 3-5: „Keď sa minulo víno, povedala Ježišovi jeho matka: Nemajú víno. Ježiš jej odpovedal: Čo mňa a teba do toho, žena? Ešte neprišla moja hodina. Jeho matka povedala obsluhujúcim: Urobte všetko, čo vám povie!“ Exegéza: Intervencia Bohorodičky, ktorá má povahu prostredníctva, pokračuje v dejinách Cirkvi i sveta (por. enc. *Redemptoris Mater 40*).

Jn 19, 26: „Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: Žena, hľa, tvoj syn!“ Exegéza: Toto poverenie natrvalo určuje Máriinu úlohu v živote kresťanov (por. enc. *RM 44*).

Tradícia

Otcovia od počiatku zdôrazňovali, že Mária je matkou Vykupiteľa a rozvíjajúc protiklad medzi Evou a Máriou učili, že Mária je matkou veriacich.

Ignác Antiochijský (+117): „Lebo náš Boh, Ježiš Kristus bol Máriou nosený v lone podľa spasiťel'ného Božieho rozhodnutia, síce z rodu Dávidovho, ale od Duchu Svätého“ (*List Efezanom 18, 2*).

Justín (+165): „Eva totiž bola neporušená panna, no prijímúc slovo hada, zrodila neposlušnosť a smrť. Mária, takisto Panna, s vierou a radosťou prijala slovo anjela Gabriela..., a preto i to, čo sa z nej zrodí, bude sväté, bude to Syn Boží“ (*Dialogus cum Tryphone Judaeo 100, 701*).

Irenej (+202): „Uzol Evinej neposlušnosti rozviazala Máriina poslušnosť; čo zviazala panna Eva neverou, to Panna Mária rozviazala vierou“ (*Adversus haereses* III, 22, 4). „Ako onú (Evu) zvedla reč (padlého) anjela, aby sa odvrátila od Boha a neposlúchala jeho slovo, tak túto (Máriu) anjelská reč poučila, aby prijala do svojho lona Boha.. Rovnakou váhou bola vyvážená panenská neposlušnosť panenskou poslušnosťou“ (*Adversus haereses* 5, 19).

Origenes (+253): „Každý dokonalý nežije viac sám, ale Kristus žije v ňom a pretože v ňom žije Kristus, vraví o ňom Márii: Hľa, tvoj syn Kristus!“ (*Commentarius in Joannem* I, 4, 23).

Epifanius zo Salamíny (+403): „Podľa vonkajšej stránky pochádza od Evy celé ľudské pokolenie na zemi. Skutočne však z Márie sa zrodil sám život sveta, aby ona zrodila Živého a stala sa matkou živých“ (*Panarion* 78, 18).

Augustín (+430): „(Mária) je nepochybne matkou údov Spasiteľa, ktorými sme my, pretože svojou láskou spolupracovala, aby veriaci mali život v Cirkvi, ktorej je on hlavou a oni údmi“ (*De sancta virginitate* VI.).

Germán Carihradský (+733): „Nikto nedosiahne spásu, iba skrze teba – Najsvätejšia... Nikomu sa neudelí dar milosti, iba skrze teba – Najčistejšia“ (*Oratio* 9).

Ján Damaský (+749): „Je to ona, vyvolená od najdávnejších pokolení z predurčenia a z blahoslonočnosti Boha a Otca, ktorý ťa (Božie Slovo) splodil mimo času, bez toho, žeby vyšiel zo seba, a bez zmeny, je to ona, ktorá ťa porodila, živila svojim telom, v posledných časoch“ (*Homilia in Dormitionem* I, 3).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) napísal: „Kristus sám je dokonalý prostredník medzi Bohom a ľuďmi..., ale nič neprekáža, aby aj iní určitým spôsobom boli nazývaní prostredníkmi medzi Bohom a ľuďmi, pretože či už v príprave alebo v službe spolupracujú na privádzaní ľudí k Bohu“ (*Theologická summa* III., 26, 1).

„Nijaké stvorenie nemožno nikdy postaviť na roveň vteleného Slova a Vykupiteľa. Ale podobne ako na Kristovom kňazstve majú rozličným spôsobom účasť aj vysvätení služobníci, aj veriaci ľud, a ako sa jediná Božia dobrota rozmanitým spôsobom skutočne rozlieva v stvoreniach, tak aj jediné Vykupiteľovo prostredníctvo nevylučuje, ale vzbudzuje mnohorakú spoluprácu tvorov, pochádzajúcu z jediného prameňa“ (konštit. *Lumen gentium* 62).

Možnosť spasiteľnej spolupráce je pre človeka veľkým povýšením a dôstojnosťou. Anzelm, arcibiskup Canterbury (+1109), učil: „Boh, ktorý urobil všetko, seba utvoril z Márie, a tak obnovil všetko, čo stvoril. Ten, ktorý má moc urobiť všetko z ničoho, nechcel porušené stvorenie obnoviť bez Márie“ (*Oratio* 52).

Magistérium

Materiálna dogma: „Kristus zomrel za všetkých ľudí.“

Por. 2 Kor 5, 15; Inocent X. (1644-1655), r. 1653, *DH* 2005; konštit. *Lumen gentium* 16; deklar. *Dominus Iesus* 14.

Panna Mária, Matka Božia, je tiež vykúpená (predvykúpená) Ježišom Kristom.

Istá náuka: „Panna Mária je Zvláštna Spolupracovníčka na diele vykúpenia.“

Por. *Jn* 19, 26; pápež Ján Pavol II. (1978-2005), 9.4.1997.

Máriino sprostredkovanie milosti má **materskú povahu** a je odôvodnené trojako: - z jej spolupôsobenia pri vtelení; - z jej spolupôsobenia pri vykúpení; - z jej vzťahu k Cirkvi.

Cirkev neprijala pomenovanie Spoluvykupiteľka, lebo ono kladie na jednu rovnu dielo Krista a Márie, por. Kongregácia pre náuku viery, 22.4.1997.

Istá náuka: „Panna Mária sa vzýva v Cirkvi ako Orodovnica, Ochrankyňa, Pomocnica, Prostrednica. To sa však chápe tak, že nič sa ani neuberá, ani nepridáva hodnosti a účinnosti Krista.“

Por. Jn 19, 26-27; konštit. *Lumen gentium* 62; KKC 967-970.

Staroveká Cirkev zložila modlitbu *Pod tvoju ochranu...*, ako to dokazuje grécky text egyptského papyrusu z 3. stor.

Vykúpenie slobodných bytostí

	Dobří anjeli	Zlí anjeli	Prví ľudia	Ľudstvo	Mária
Dedičný hriech	nie	nie	nie	áno	nie
Osobný hriech	nie	áno	áno	áno	nie
Vykúpenie	áno	áno	áno	áno	áno
Spása	áno	nie	áno	individuálne	áno

Vykúpenie má dva prvky – odstraňuje hriech a dáva milosť.

Mária – Prostrednica milostí – odôvodnenie

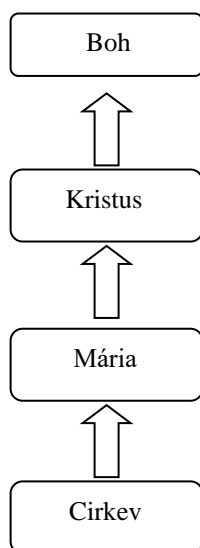
Ide o všeobecnú mienku teológov. Táto myšlienka nie je priamo v *Písme*. Antipater z Bostry v 5. stor. prvýkrát použil termín „prostrednica“.

Katolíci vidia a chápu Máriu ako Prostrednicu takto:

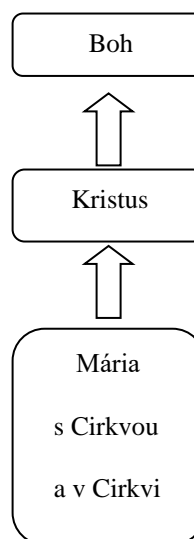
- Kristus je jediný prostredník medzi Bohom a ľuďmi;
- Prostredníctvo Panny Márie celkom vychádza zo zásluh Ježiša Krista;
- Prostredníctvo Panny Márie je oveľa silnejšie ako orodovanie svätých a anjelov.

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) dal mariológii nový impulz a smerovanie.

Chápanie úlohy Márie pred koncilom

Chápanie úlohy Márie po koncile

Otázke účasti Márie na diele vykúpenia sa v 20. stor. venoval francúzsky profesor na Katolíckej univerzite v Angers, kňaz – mariológ, René Laurentin, +2017. Dodnes má vysokú vedeckú hodnotu jeho teologická práca *Le titre de Corédemptrice* z r. 1951. Druhým svetoznámy odborníkom – mariológom je poľský profesor Katolíckej Lublinskej univerzity (KUL), mariológ Druhého vatikánskeho koncilu, Stanislav Celestín Napiórkowski OFM Conv., nar. 1933. René Laurentin učil, že Mária mala v tajomstve vykúpenia podobne veľkú úlohu, akú mala

v tajomstve vtelenia. Upozornil však, že hranice tejto úlohy treba precízne vymedziť.

Prvým dôvodom, prečo treba hovoriť o účasti Márie na diele vykúpenia, je jej „fiat“ (por. *Lk* 1, 38). Pri zvestovaní súhlasila, aby sa Slovo stalo telom a pod krížom súhlasila s tým, čo bolo predpovedané (por. *Lk* 24, 46).

Druhým dôvodom je Boží zámer zapojiť aj vykúpených ľudí do diela vykúpenia. Mária na Kalvárii reprezentovala (aj keď to nebolo k vykúpeniu nutné) tie druhoradé aspekty ľudstva, ktoré Kristus neprijal: ľudskú osobu, vzmáhanie sa vo viere, potrebnosť vykúpenia, ženskosť. Krista nijako neumenšil nedostatok týchto aspektov; on je aj tak dokonalý Bohočlovek a jediný Vykupiteľ. Boh však Máriu stojacu pod krížom vložil do tajomstva vykúpenia, a tak doplnil jeho harmóniu.

Tretím dôvodom bol mimoriadny spôsob Máriinho predvykúpenia. Jej osobná svätosť tým dosiahla veľký lesk, ktorý Nepoškrvená nikdy nezatienila. Pozitívnu stránku takej svätosti je: - veľká dokonalosť jej viery, nádeje a lásky; - intenzita spoluúčasti na utrpení iných, najmä na mučeníctve jej Syna – Vykupiteľa. Mária netrpela na Kalvárii zvonka, fyzicky (nikto ju neudrel a nevrhol na ňu zlostnú ruku); ona vnútorne trpela bolesťami vlastného Syna, a tak sa naplňalo Simeonovo proctvo, že jej dušu prenikne meč (*Lk* 2, 35).

Štvrtým dôvodom – a najzávažnejším – je jej materstvo. Mária pod krížom mohla povedať to, čo má právo povedať každá statočná matka: „Toto je moje telo a moja krv. Tvoje utrpenie je aj mojím utrpením. Tvoje dielo je aj mojím dielom. Vykúpenie, ktoré si mohol vykonať len ty, sa spojilo aj s mojou obetou, pretože si to ty chceš.“

Teologické modely Máriinho prostredníctva

Sú štyri modely Máriinho prostredníctva alebo sprostredkovateľstva (Jana Moricová).

1. Máriino prostredníctvo **ku Kristovi** (ad Christum; kristologický model). Ide o klasický predkoncilový model, ktorý Máriu veľmi uctieval, no uviedol ju do istej izolácie.
2. Máriino prostredníctvo **v Kristovi** (in Christo; kristologický model). Ide o novší teologický model 20. stor. (René Laurentin, +2017; Stanislav Celestín Napiórkowski; Ján Pavol II., 1978-2005) odobrený Druhým vatikánskym koncilom (konštit. *Lumen gentium* 62). Do tohto modelu sa nehodia vyjadrenia „Prostrednica všetkých milostí“ ani „Spoluvykukpiteľka“, pretože teologicky nie sú čisté: Kristus Pán je sám jediný prostredník (por. *1 Tim* 2, 5); Mária je tiež Bohom „omilostená“ (por. *Lk* 1, 28), a to nemohla urobiť „sama sebe“. Mária je prvou členkou Cirkvi – a v nej, v Cirkvi, realizuje svoje materské prostredníctvo.
3. Máriino prostredníctvo **v Duchu Svätom** (in Spirito Sancto; pneumatologický model). Ide o pokoncilový model s hlbokými koreňmi (Ludovít M. Grignon, +1716; Maximilián M. Kolbe, +1941; Stanislav Celestín Napiórkowski; Yves Congar, +1995) a veľkou perspektívou, lebo má biblický základ.
4. Máriino prostredníctvo **cez človeka** (per hominem; antropologický model). Tiež ide o pokoncilový model (Karl Rahner, +1984) vychádzajúci z faktu ľudskej solidarity – v oblasti prirodzenej i duchovnej. Zatiaľ je najmenej rozvinutý a teologicky druhoradý.

Veľkosť a záslužnosť Máriiinej účasti na diele vykúpenia

Systematické uvažovanie o zásluhách poukazuje na to, že zásluha je ovocím čnosti spravodlivosti (por. *KKC* 2006; Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 49, 6). Človek si svojimi skutkami zasluhuje buď pozitívnu odmenu (za dobrý skutok) alebo negatívnu odmenu (za zlý skutok), čiže trest. Pozitívna odmena môže byť prirodzená a nadprirodzená. Vo všeobecnosti sa dobrá a nadprirodzená zásluha (lat. meritum) delí dvojako (*Theologická summa* II-1., 114, 6):

- zásluha zo spravodlivosti, z hodnosti; úplná (de condigno);
- zásluha zo slušnosti; neúplná (de congruo).

Medzi seberovnými možno hovoriť o striktnnej spravodlivosti i zásluhe. Medzi Bohom a

človekom (Stvoriteľ a stvorenie) však nemožno hovoriť ani o striktnnej spravodlivosti ani o striktnnej zásluhy (KKC 2007). A tak zásluha pred Bohom existuje len preto (a práve preto), že dobrotivý Boh je **prvotný činiteľ zásluhy**:

1. Boh dal človeku prisľúbenia;
2. Boh dal človeku slobodu.

Keď človek – adoptovaný Boží syn, **druhotný činiteľ zásluhy** – urobí, čo má, nutne získa Božiu milosť (por. *DH* 1576; *KKC* 2008, 2009); táto nutnosť však nie je taká, že by prinútila Boha; táto nutnosť spočíva v Božej nezmeniteľnosti – v nutnosti Božieho bytia a v nutnosti vzťahnej Božej dobroty (por. *Theologická summa* II-1., 112, 3).

Nadprirodzená zásluha (anjela či človeka) neobsahuje len „Kristovu zásluhu“ (*KKC* 2011; *Theologická summa* II-1., 114, 4, 6), ale má čosi aj zo slobodného otvorenia sa „spoločenstva svätých“ a individuálneho „ja“ (Česlav Stanislav Bartnik). Zásluha (meritum) je istou realitou v človeku, a nielen šekom na realizovanie v budúcnosti a nielen „sama milosť“.

Teológovia vyrátali šesť podmienok, za ktorých možno získať úplnú nadprirodzenú zásluhu (de condigno; pre seba, por. *Hebr* 2, 10). Podmienky patria do troch oblastí (*Theologická summa* I., 95, 4; II-1., 19, 8):

a) zo strany Boha

1. Boží prisľub; Boh prisľúbil, že dá istú odmenu (napr. *Mt* 5, 3n – blaženosť; *Mt* 19, 29 – odmena; *Tít* 1, 2 – život; *Gn* 17, 1n – večná zmluva; *Ž* 19, 10. 12 – hojná odmena).

b) zo strany človeka

1. Človek musí prirodzene žiť, teda byť v stave skúšky (*Kaz* 9, 10; *Jn* 9, 4; *2 Kor* 5, 10).
2. Musí byť v stave svätosti – posväcujúcej milosti; nemať na duši smrteľný hriech (*Jn* 15, 4; *Sk* 13, 43).

c) zo strany skutku

1. Skutok musí byť mravne dobrý (*Ef* 6, 8).
2. Musí byť vykonaný slobodne (*Sir* 31, 10; *Mt* 19, 17; *1 Kor* 9, 17).
3. Musí byť z nadprirodzeného úmyslu, teda kvôli Bohu (*Mk* 9, 40); najzáslužnejší skutok je z aktuálnej lásky k Bohu (*1 Kor* 13, 2-3).

Človek neúplne zasluhuje (de congruo) za tých istých podmienok, okrem podmienky Božieho prisľubu a podmienky stavu svätosti (Ludwig Otto, +1937).

Z náuky o podstate zásluhy (človek sa privinie k Bohu a pohrdne svetom), ktorá je rozpracovaná v šiestich podmienkach zásluhy, vyplýva, čo umožňuje rast zásluh.

Veľkosť zásluhy má dva korene. Prvoradým koreňom zásluhy je milosť a láska k Bohu, druhoradým je dobrý skutok. Skutok je veľký dvojako – jednoduchou veľkosťou a pomernou veľkosťou. Obe veľkosti sa skladajú do skutkovej veľkosti zásluhy (por. *Theologická summa* I., 95, 4; II-2-2., 182, 2).

1. koreň: Veľkosť lásky k Bohu je priamym predmetom zjavenia. *Mt* 22, 36-38: „Učiteľ, ktoré prikázanie v Zákone je najväčšie? On mu povedal: Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie.“ *1 Kor* 13, 13: „A tak teraz ostáva viera, nádej, láska, tieto tri; no najväčšia z nich je láska.“ Por. *Rim* 13, 10; *Flp* 3, 7n; konštit. *Gaudium et spes* 38.

2. koreň: Veľkosť dobrého skutku (súčet jednoduchej aj pomernej veľkosti skutku) je tiež priamym predmetom zjavenia. Pán Ježiš vyzdvihol pomernú veľkosť dobrého skutku nad jeho jednoduchú veľkosť, keď bol v chráme. *Mk* 12, 41-44: „Potom si (Ježiš) sadol oproti chrámovej pokladnici a pozeral sa, ako ľud hádže peniaze do pokladnice. Viacerí boháči hádzali mnoho. Prišla aj istá chudobná vdova a vhodila dve drobné mince, čo je kvadrans. Zavolať svojich učeníkov a povedal im: Veru, hovorím vám: Táto chudobná vdova vhodila viac ako všetci, čo hádzali do pokladnice. Lebo všetci dávali zo svojho nadbytku, ale ona pri svojej chudobe dala všetko, čo mala, celé svoje živobytie.“

K pomernej veľkosti skutku patrí aj rozmer námahy a utrpenia spojený so skutkom (por. *Theologická summa* I., 95, 4). Utrpenie a bolesť majú pred Bohom vyšší zmysel, ktorý presahuje bežné ľudské chápanie (*Mt* 16, 21-2). Najdôležitejšie je namáhať sa a niesť bolesť s Bohom (*I Pt* 2, 19-20). *Písmo* učí, že utrpenie zdokonalilo aj Ježiša, pôvodcu spásy (*Hebr* 2, 9-10). Preto ten, kto trpí „s Kristom“, ten si zasluhuje spásu (*2 Kor* 1, 5-7). A nielen to: ten, kto trpí „s Kristom“, ten zasluhuje aj pre druhých – pre Cirkvev (*Kol* 1, 24).

Z Božieho zjavenia teda vidno, že len utrpenie v spojení s Bohom má zmysel. Utrpenie s Bohom je – v konečnom dôsledku – veľkou radosťou a slávou (*I Pt* 4, 13. 16. 19).

Panna Mária, Matka Božia, par excellence spĺňala všetky podmienky získavania zásluh. Mária prijala Boží plán spásy (postavila Pána Boha na prvé miesto), keď bola živá duchovne (Milostiplná) i telesne (por. *Lk* 1, 38); počala, porodila a vychovávala Božieho Syna ako hlboko veriaca a starostlivá matka (por. *Lk* 2, 48; 2, 51). Hoci veľa trpela (Sedembolestná), verne vytrvala až do konca (*Lk* 1, 48; 2, 7; 2, 35; *Jn* 19, 25n). Milostiplná Mária – v prvom rade – zasluhovala svojou vernou láskou k Bohu, k blíznym, a potom aj inými čnosťami.

Od počiatku kresťanstva existovalo silné presvedčenie i teologická reflexia, že Panna Mária nezasluhuje ľuďom rôzne dobrá len v tom striktnom teologickom zmysle „meritum de congruo“; Mária ľuďom pomáha aj inak – najmä neustálym príhovorom, modlitbami a príkladom. Preto Máriinu záslužnosť treba vidieť v tomto širšom zmysle a neobmedzovať ju obsahovo či časovo (len pokiaľ Mária žila na zemi).

Svadba v Káne (por. *Jn* 2, 1n) a koncil (konštit. *Lumen gentium* 62) objasňujú Máriinu materskú úlohu v spojení s Kristovým prostredníctvom (*I Tim* 2, 5) tak, že všetok Máriin vplyv (zásluhy, utrpenie, prosby, modlitby, orodovanie, príklad...) vyviera z hojnosti Kristových zásluh.

Máriina úloha v Cirkvi a v celom svete trvá neprestajne – až kým sa nezavrší spása všetkých vyvolených. Mária aj po nanebovzatí pokračuje v tomto spasiteľnom poslaní. Svojím mnohonásobným orodovaním naďalej približuje ľuďom dar večnej spásy a privádza ich ku Kristovi – k Bohu (konštit. *Lumen gentium* 62; *KKC* 969).

Duch Svätý – Spoluvykupiteľ

Stanislav Celestín Napiórkowski sa viac ako 50 rokov profesionálne venuje mariológii. Učí o Máriinej veľkej úlohe v dejinách spásy aj o neodškriepiteľnom požehnaní vyplývajúcom z mariánskej zbožnosti. Aj jeho zásluhou koncil odmietol nepresné tituly „**Spoluvykupiteľka**“ (Corredemptrix) a „**Prostrednica všetkých milostí**“ (Mediatrix omnium gratiarum), lebo nezodpovedajú teologickej pravde. Napiórkowski odporučil, aby sa mariológia uberala:

- a) smerom skúmania účasti Panny Márie v Kristovom jedinom prostredníctve medzi Bohom a ľuďmi – Maria in Christo Mediatrix (por. konštit. *Lumen gentium* 62);
- b) smerom materského prostredníctva v Duchu Svätom – Maria in Spiritu Sancto Mediatrix (por. konštit. *Lumen gentium* 53; *Presbyterorum ordinis* 18).

Oba smery (modely Máriinho prostredníctva) podporil koncil; druhý ešte hlbšie rozvinul pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v enc. *Redemptoris Mater* (26, 29, 38). Oba tvoria pravú koncilovú mariológiu – biblickú a uznávajúcu hierarchiu právd dejín spásy.

V 20. stor. ožila myšlienka nazývať tretiu božskú osobu „Spoluvykupiteľom“. Toto pomenovanie je teologicky čisté. Veď Duch Svätý je Spoluvykupiteľ v plnom zmysle slova: on pomazal Bohočloveka Krista na úlohu Vykupiteľa; on spôsobil veľké veci v Márii a udržoval ju vo vernosti Božiemu plánu až pod kríž. Samotná Mária pripísala veľké veci, do ktorých bola vedome zapojená, Pánovi (por. *Lk* 1, 46n; enc. *Redemptoris Mater* 38). Toto je perspektíva, ktorá prospeje mariológii i pneumatológii.

Svätá rodina

Ježiš Kristus sa chcel narodiť a vyrastať v kruhu rodiny. Svätú rodinu tvoria – Ježiš, Mária a Jozef, por. exhort. *Marialis cultus* 5.

Gal 4, 4: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy.“ Exegéza: Počas veľkej časti svojho života Ježiš žil každodenný život bez väčšej nápadnosti a život manuálnej práce v židovskom náboženskom duchu. O celom tomto období je nám zjavené, že Ježiš bol „poslušný“ svojim rodičom a „vzmáhal sa v múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí“, por. *Lk* 2, 51-52; *Sir* 3, 3n.

Mt 1, 20-21: „Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Duchu Svätého. Porodí syna a daš mu meno Ježiš; lebo on vyslobodí svoj ľud z hriechov.“ Exegéza: Boží posol povedal Jozefovi, čo má robiť, keď sa obrátil na neho ako na „syna Dávidovho“. Jozef musí tento titul oficiálne preniesť na Syna Márie, keď ju prijme do svojho domu a prijme jej dieťa ako svoje – utvorí riadnu rodinu. Boží zámer prezrádza aj meno, ktoré prikázal dať dieťaťu – Ježiš znamená „spása“. Jozef dal dieťaťu toto meno a tak ho uznal za svoje v súlade so židovským zákonom. Ak muž povedal „to je môj syn“, takýto akt bol verejne platný.

Lk 2, 48-51: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s bolesťou hľadali! On im odpovedal: Prečo ste ma hľadali? Nevedeli ste, že mám byť tam, kde ide o môjho Otca? Ale oni nepochopili slovo, ktoré im hovoril. Potom sa s nimi vrátil do Nazareta a bol im poslušný.“ Exegéza: Mária uznávala Jozefovu úlohu v rámci Svätej rodiny, podobne aj Ježiš. Ježiš dobrovoľne plnil úlohu poslušného Syna – v prirodzenej i nadprirodzenej rovine.

Tradícia

Otcovia Cirkvi na základe spoločného mena videli v Jozefovi Egyptskom prototyp Jozefa z Nazareta. Jozef Egyptský bol predobrazom poslania a významu Jozefa, ktorý bol ochrancom najcennejších Božích pokladov – teda Ježiša a jeho preblahoslavenej matky.

Klement Rímsky (pápež v r. 92-101; list z r. 96): „Žezlo Božej velebnosti, náš Pán Ježiš Kristus, sa neobjavil s pyšnou a honosnou nádherou, hoci by tak mohol, ale v pokore“ (*List Korint'anom* 16, 2). „Každý, kto jasne uvažuje poznáva veľkolepé Božie dary dané Jakubovi... Od neho, podľa tela, pochádza Pán Ježiš“ (*List Korint'anom* 32, 1-2).

Irenej (+202): „Jozef prijal láskavú starostlivosť o Máriu a ochotne sa venoval Ježišovej výchove“ (por. *Adversus haereses* IV, 23, 1). „Preto Kristus prešiel aj každým obdobím (ľudského) života, aby tak všetkým vrátil spoločenstvo s Bohom“ (*Adversus haereses* III, 18, 7).

Augustín (+430): „Písmo zaznamenáva, že Ježiš nie je splodený z Jozefovho tela, a keďže Jozef je ustarostený nad pôvodom Máriinho tehotenstva, dostáva správu, že sa to udialo z Duchu Svätého. Napriek tomu Jozef nie je pozbavený otcovskej autority už od chvíle, keď dostáva úlohu dať dieťaťu meno“ (*Sermo* 51, 10, 16). „Z dôvodu ich verného manželstva si obaja zasluhujú, aby boli nazývaní Kristovými rodičmi, nielen jeho matka, ale i jeho otec. Bol rodičom rovnakým spôsobom, akým bol matkiným manželom: v myslí, nie telom“ (*De nuptiis et concupiscentia* I., 11, 12). „V Kristových rodičoch sa realizovali všetky dobrá manželstva – potomstvo, ktorým bol sám Pán Ježiš; vernosť, keďže nešlo o žiadne cudzoložstvo; sviatosť – lebo tu nebol žiadny rozvod“ (*De nuptiis et concupiscentia* I., 11, 13).

Anonym zo 4. stor. napísal: „Závazky, ktoré prijali Panna Mária a Jozef ako snúbenci, sú dôvodom k tomu, že Jozef môže byť nazývaný otcom. Otcom, ktorý nespłodil“ (*De Margarita*). Augustín (+430) vysvetľujúc verš *Lk* 1, 34, v r. 401 napísal: „Panna Mária mala sľub panenstva“ (por. *De sancta virginitate* IV, 4). Jozef podľa Božej vôle a miestnych zvykov uzatvoril s Máriou manželstvo, ale obaja, po Božom zásahu, v manželstve zachovávali ustavičné panenstvo. Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) dňa 7.8.1996 odobril tento výklad Augustína. Odôvodnil to tak, že

Mária i Jozef dostali podiel na tajomstve vtelenia a s ním aj spojenú milosť žiť spoločne dar panenstva v manželstve (por. exhort. *Redemptoris custos* 7). Ježiš tak, manželským právom, patrili nielen Márii, ale aj Jozefovi.

Historický vývoj kultu

Kult Svätej rodiny, v striktnom zmysle slova siaha do 17. stor. Súvisí to s vývojom pojmu rodina. V staroveku „rodina“ znamenala širšie spoločenstvo – všetkých pokrvných a dokonca aj tých, ktorí sú závislí „na hlave rodiny“ (teda nielen príbuzenstvo, ale aj služobníctvo).

Preto starovekí otcovia to malé spoločenstvo, ktoré tvorili Ježiš, Mária a Jozef nevolali rodina, ale nazaretská „trojica“. Keď však Augustín (+430) rezervoval pojem „trojica“ len na božské osoby (Najsvätejšia Trojica), výraz nazaretská trojica sa takmer prestal používať.

Až v 17. stor. bol v Európe výraz „rodina“ zúžený na spoločenstvo otca, matky a ich detí. Tak sa začal používať aj výraz Svätá rodina pre osoby Ježiš, Mária a Jozef.

V 16. stor. vznikla „strelná“ modlitba – Ježiš, Mária, Jozef! – a propagoval ju rehoľník Gaspard de Bono (+1604).

Horlivým šíriteľom cti Svätej rodiny bol ženevský biskup František Saleský (+1622), ktorý predstavoval osoby Svätej rodiny ako obraz Najsvätejšej Trojice. Boží Syn, ktorý sa stal človekom, formuje Stvorenú Svätú Trojicu (Sancta Trinitas Creata) v ľudskom spoločenstve (Vojtách Eliáš). Podobnú „trojičnú“ terminológiu používal aj Ján Gerson (+1429), kancelár Sorbony (Tomáš Špidlík, +2010).

V r. 1633 kanonik Richard Dognon of Verdun (+1638) vydal knižku o vzornom rodinnom živote sv. Jozefa. V tomto stor. začali vznikať kresťanské združenia, ktoré sa utiekali ku Svätej rodine a snažili sa žiť podľa jej príkladu. K najvýznamnejším šíriteľom tejto úcty patrili otec rodiny Hieronym Le Royer de la Dauversiere (+1659).

Francúzski jezuiti poukázali na Svätú rodinu ako na vzor kresťanských rodín. Vo francúzskej časti Kanady bol veľkým šíriteľom úcty k Svätej rodine quebecký biskup Francois Laval (+1708).

V Taliansku sa v 17. stor. úcta Svätej rodiny spojila s úctou k Nazaretskému domčeku v Lorete. V gotickej trojlodňovej bazilike (Chiesa della Casa Santa) z 15. stor. stojí domček, ktorý v r. 1509 zvonka ozdobili mramorom; podľa legendy je to dom Panny Márie. Hoci je toto tvrdenie nehistorické, duchovný úžitok tohto miesta je významný.

Medzi podporovateľov kultu Svätej rodiny patrili aj pápeži Pius IX. (1846-1878) a Lev XIII. (1878-1903), ktorý v r. 1890 vydal list *Neminem fugit*, vyzdvihujúci úžitok úcty k Svätej rodine. Pápež Benedikt XV. (1914-1922) v r. 1921 nariadil slávenie sviatku Svätej rodiny pre celú Cirkev. Pôvodne sa slávil na prvú nedeľu po Zjavení Pána. Po koncilovej reforme, od r. 1971 sa sviatok slávi v nedeľu po Narodení Pána (vianočná oktáva; ak nedele niet, tak sa slávi 30. decembra).

Rozumová úvaha

Svätá rodina bola Ježišovi miestom ľudského rastu a rozvoja i spoločenskou aj právnou ochranou. V nej skryto žil dlhé roky Boží Syn, preto je ona pravzorom a príkladom všetkých kresťanských rodín (Ján Pavol II., 1978-2005). Nazaretský dom, v ktorom žili Ježiš, Mária a Jozef je školou evanjelia, úcty k mlčaniu, rodinného života (spoločenstvo lásky) a práce, por. Pavol VI. (1963-1978) v Nazarete dňa 5.1.1964.

Tomáš Akvinský (+1274) učil: „Nemyslíme, že Matka Božia sľúbila úplné panenstvo skôr, ako sa zasnúbila s Jozefom, hoci bolo jej túžbou; predsa v tomto podriadila svoju vôľu Božiemu rozhodnutiu. Potom však, keď dostala snúbenca, ako to vyžadovali mravy tej doby, záro-

veň s ním urobila sľub panenstva“ (*Theologická summa* III., 28, 4). Manželstvo Márie a Jozefa bolo skutočné, ale bez rozmeru pohlavnosti (por. *Theologická summa* III., 20, 2).

Tomáš opísal manželstvo Jozefa a Márie ako: nerozlučná jednota duší, jednota srdc a jednota myslí (por. *Theologická summa* III., 29, 2).

Magistérium

Istá náuka: „Ježiš Kristus sa narodil a vyrastal v kruhu Svätej rodiny.“

Por. *Lk* 2, 48-51; exhort. *Marialis cultus* 5; exhort. *Familiaris consortio* 86; *KKC* 1655.

Svätá rodina potvrdzuje aj pozíciu ženy v rodine podľa dávnej štruktúry: on je hlavou (prax priezviska, reprezentácia, ochrana navonok); ona je srdcom rodiny (materinský jazyk, výchova, mentalita). To platí aj keď sa žena stáva rovnocennou partnerkou muža.

Istá náuka: „Zárodokom novej rodiny je manželstvo.“

Por. *Mt* 1, 20; *Jn* 2, 1-11; konštit. *Lumen gentium* 11; konštit. *Gaudium et spes* 52.

Dôležitým putom manželstva je dieťa; vo Svätej rodine to platilo špeciálnym spôsobom.

Rodina má významné miesto v Božom zjavení, v náboženskom i spoločenskom živote, por. *KKC* 1655.

Poradie osôb vo Svätej rodine má svoj odôvodnený poriadok: Ježiš, Mária a Jozef (por. exhort. *Marialis cultus* 5). Poradie súvisí so zaangažovaním sa do diela spásy. Boh – Syn je zaangažovaný najviac (nielen v stupni, ale podstatne); Mária Matka Božia najviac zo všetkých stvorení; Jozef, pestún Ježiša a manžel Márie, nasleduje v stupni zaangažovania hneď po Márii.

Mária a Jozef sú vzormi nábožného života. Mariánska spiritualita vedie ku správnej ženskej zbožnosti a Jozefova spiritualita vedie ku správnej mužskej zbožnosti (pojednáva sa o nej nižšie).

Rodinný poriadok

Svätá rodina je vzorom a príkladom každej, no najmä, kresťanskej rodiny. Cirkev pritom upozorňuje, že nepoukazuje na Svätú rodinu pre jej „starý spôsob života“, či pre vtedajšie spoločensko-kultúrne podmienky, ktoré sú dnes prekonané. Svätá rodina je vzor preto, lebo každý jej člen vo svojich konkrétnych životných podmienkach úplne a zodpovedne plnil Božiu vôľu; to má všeobecnú a trvalú platnosť vzoru, por. exhort. *Marialis cultus* 35.

Pre spoločné dobro členov rodiny (i spoločnosti) sú v nej rozmanité zodpovednosti, práva a povinnosti (*KKC* 2203). Cirkev poučená Božím slovom – *Starého i Nového zákona* – učí, že prvoradou musí byť láska (por. *I Kor* 13; exhort. *Familiaris consortio* 11). Táto láska sa prejavuje vo viacerých podobách. Stručne možno hovoriť:

- o láske rodičov k deťom;
- o láske detí k rodičom.

Láska sa prejavuje v plnení si svojich stavovských povinností. Láska potrebuje normu, pretože nie je len obyčajným citom, ale slobodným darom seba samej, ktorý spadá do oblasti zodpovednosti. Norma môže byť prežitá len v napätí smerom k ideálu, teda v perspektíve spirituality (Ján Pavol II., 1978-2005).

Ľudská rodina

Rodina odzrkadľuje prapôvodné spoločenstvo – spoločenstvo osôb Najsvätejšej Trojice (Vojtých Eliáš). Pretože človek je stvorený na Boží obraz, aj rodina je „na Boží obraz“ – rodina je pozemským obrazom trojičného spoločenstva.

Sväté písmo

Písmo tvrdí, že muž a žena sú stvorení jeden pre druhého: „Nie je dobre byť človekovi samému“ (*Gn* 2, 18) a že žena je rovná a blízka mužovi (por. *Gn* 2, 23).

Gn 1, 27-28: „Stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril. Boh ich požehnal a povedal im: Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!“

Dt 5, 16: „Cti svojho otca a svoju matku, ako ti prikázal Pán, tvoj Boh, aby dni tvojho života dlho trvali a aby sa ti darilo na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ Exegéza: Pán Boh na Sinaji (Horeb) odovzdal Božiemu ľudu dve tabule Desatora. Prvá upravuje vzťahy človeka k Bohu, druhá upravuje vzťahy medziľudské – na prvom mieste je 4. Božie prikázanie: Cti svojho otca a svoju matku! Por. *Ef* 6, 1-4; *2 Kor* 12, 14.

Písmo sa začína stvorením muža a ženy (por. *Gn* 1, 26-27) a končí sa videním „svadby“ (por. *Zjv* 19, 7. 9). Tak – od svojho začiatku až do konca – hovorí o manželstve a rodine, o ich ustanovení a celi; o ich realizácii pri ťažkostiach vyplývajúcich z hriechu a o ich obnovení „v Pánovi“, por. *1 Kor* 7, 39; *Ef* 5, 31n; konštit. *Gaudium et spes* 47; *KKC* 1602, 1603.

Tradícia

Didaché (*Nauka dvanástich apoštolov* z obdobia okolo r. 100): „Cesta smrti je takáto: ...kto zabije deti; kto ničí Boží plod v zárodku“ (5, 1). „Neodťahuj ochrannú ruku od svojho syna či dcéry a od mladosti ich uč Božej bázni“ (4, 9).

Klement Rímsky (+101) napomínal rodičov, aby k viere a k dobru vychovávali deti, por. *List Korinťanom* 21, 6-8.

Ignác Antiochijský (+117): „Povzbudzuj moje sestry, aby milovali Pána i manželov; nech manželov uspokojujú telesne i duchovne. Rovnako povzbudzuj aj mojich bratov, v mene Ježiša Krista, aby milovali svoje manželky, ako Kristus Cirkev“ (*Polykarpovi* 5, 2).

Tertulián (+225): „Ako by som vedel opísať blaženosť takého manželstva, ktoré Cirkev spája, Eucharistia potvrdzuje, požehnanie pečatuje, anjeli ohlasujú a Boh Otec schvaľuje? Aké jarmo to majú dvaja veriaci spojení v jedinej nádeji, v jedinej poslušnosti a v jedinej službe! Obaja sú bratia, obidvaja spolusluhovia, medzi ktorými niet ani duchovný ani telesný rozdiel. Skutočne sú dvaja v jednom tele a kde je jedno telo, tam je i jeden duch“ (*Ad uxorem* II, VIII, 6-8).

Cyril Jeruzalemský (+386): „Keď si uctieваме nebeského Otca, ctíme si aj svojich telesných otcov. Lebo sám Pán jasne prikázal v Zákone i u prorokov: Cti otca svojho i matku svoju, aby sa ti dobre darilo a aby si dlho žil na zemi! Toto prikázanie nech počúvajú zvlášť prítomní, ktorí ešte majú otca a matku. Deti, buďte poslušné svojim rodičom vo všetkom, lebo sa to páči Pánovi!“ (*Catecheses illuminandorum* 7, 15). „Prvou kresťanskou čnosťou je úcta k rodičom, vďačnosť za námahy tých, ktorí nám dali život, preto ich máme podporovať všetkými silami. Hoci by sme im preukázali najväčšiu vďačnosť, nedokážeme im dať život, ktorý nám oni darovali, aby keď sa o nás starali, posilnili nás svojim požehnaním, ktoré si Jakub chytro prevzal“ (*Catecheses illuminandorum* 7, 16).

Ján Zlatoústý (+407) učil aj o chúlостivých otázkach, ako sú eutanázia a antikoncepcia: „Všetci vedia: že ľudia, ktorí podliehajú tejto chorobe (túžba po peniazoch) sa búria proti dlhému životu otca; považujú za trpkú a ťažkú vec to, čo si iní žiadajú – menovite mať deti. Teda z tejto príčiny mnohí zostali bezdetní, urobili prirodzenosť neplodnou, teda nezabíjajú narodené deti, ale predišli ich počatiu“ (*Homilia in Matthaem* 28, 5). „Pavol dáva mnoho prikázaní ohľadne rodičov, keď prikazuje, že im máme byť poslušní vo všetkom (por. *Kol* 3, 20), nediv sa tomu, lebo tvrdí, že ich máme poslúchať iba v tom, čo sa neprotiví bohabojnosti (por. *Ef* 6, 1). Je svätou vecou vzdávať im všetku patričnú úctu, keď však vyžadujú viac, netreba ich poslúchať“ (*Homilia in Matthaem* 35, 1).

Gregor Veľký (+604): „Ako je rúcho utkané z dvoch vratidiel, horným a dolným, tak aj láska pochádza z dvoch prikázaní – z lásky k Bohu a k blížnemu“ (*Homilia* 38, 10). „Láska k blížnemu sa delí na dve prikázania: iným preukázať to, čo chceme sami, aby nám robili... a vystríhať sa toho, čo nechceme, aby nám iní robili“ (*Homilia* 38, 11).

Rozumová úvaha

Tomáš Akvinský (+1274) konštatoval, že človek je od prirodzenosti spoločenský tvor, por. *Theologická summa* I., 96, 4.

Rodina je prirodzené a základné ľudské spoločenstvo. Vystupuje vo všetkých svetových kultúrach a pozostáva z matky, otca a detí (dieťaťa). Základom rodiny je manželstvo.

Rodina je základnou bunkou spoločnosti. Ako nenahraditeľnú pre normálny ľudský život ju chráni aj civilizované zákonodarstvo. Rodina totiž, jej pozitívna či negatívna tvár, rozhoduje o všeobecnom stave spoločnosti (Boleslaw Pylak).

Rodina ako pozemský obraz troch božských osôb Najsvätejšej Trojice musí byť – mať: - milujúce spoločenstvo osôb (proti egoizmu; viac „my“ ako „ja“); - osobnú dôstojnosť (nikto nemôže byť otrokom, či nechceným – ani malý, ani chorý, ani starý...); - dialóg, vzájomnú komunikáciu (s Bohom i medzi sebou).

V minulosti zohrávala veľkú úlohu pozícia moci v rodine – patriarchát či matriarchát. Ideálom súčasnosti je rovnovážna (egalitárna) pozícia moci: v duchu lásky, zodpovednosti a vzájomného dopĺňania sa.

Rodina prechádza postupnými vývojovými štádiami: - prípravné štádium; - „pred-detná“ rodina; - „detná“ rodina; - „kvázi-detná“ rodina (postupné vzdľaňovanie sa dospelých detí); - „po-detné“ štádium.

Povolanie človeka k svätosti sa realizuje v dvoch rozmeroch – povolaním k panenstvu a povolaním k manželstvu, por. pápež Pius XII. (1939-1958), enc. *Sacra virginitas*, r. 1954; Kongregácia pre katolícku výchovu, *Smernice na formáciu seminaristov...*, č. 31, r. 1993.

Magistérium

Materiálna dogma: „Boh ustanovil ľudskú rodinu stvorením muža a ženy a dal jej základné zriadenie.“

Por. *Gn* 1, 27-28; *Ef* 6, 1-4; *2 Kor* 12, 14; dekr. *Apostolicam actuositatem* 11; konštit. *Gaudium et spes* 25; *KKC* 1602-1603, 2334-2336.

Členovia rodiny sú osoby (manželia a deti), ktoré majú rovnakú dôstojnosť. Verejná moc je povinná takúto rodinu prijať; rodina nepotrebuje „uznanie“ verejnej moci. Dnes nemožno iba „brániť“ kresťanskú rodinu a manželstvo. Oveľa dôležitejšie je svedectvo. Treba teda ukázať pravú tvár a konečný cieľ stvorenia muža a ženy: vystúpenie z vlastnej izolácie i z vlastného „egoizmu“ a otvorenie sa pre druhého (Raniero Cantalamessa).

V sídle OSN v New Yorku dňa 5.12.2014 Transatlantický summit verejných činiteľov a občianskych organizácií opätovne potvrdil, čo je dlhodobo uznávané v medzinárodnom práve: že rodina založená na manželstve medzi mužom a ženou je prirodzenou a základnou bunkou spoločnosti a má nárok na ochranu zo strany spoločnosti a štátu.

Istá náuka: „Manželstvo a rodina sú zamerané na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí.“

Por. *Gn* 2, 18; 1, 28; *Sir* 22, 3n; *KKC* 2201.

Toto platí o každej rodine – i nekresťanskej. Pre spoločné dobro členov rodiny (i spoločnosti) sú v nej rozmanité zodpovednosti, práva a povinnosti (*KKC* 2203).

Definitívna pravda: „Sexuálne aktivity sú vlastné a vyhradené len manželom.“

Por. *Ex* 20, 14; *Lv* 20, 10; *Mt* 5, 27-28; *KKC* 2360-2363; exhort. *Familiaris consortio* 11.

Prirodzená manželská láska je základom rodiny a zdrojom jej rastu (Pavol VI., 1963-1978). Manželstvo a rodina sú zamerané na dobro manželov a na plodenie a výchovu detí (KKC 2201). Manželské spojenie má dva rozmery – zjednocujúci a plodiaci; a tie nemožno umelo rozdeliť bez toho, aby sa nenarušila intímna pravdivosť manželského úkonu. Sexualita sa len vtedy prejavuje ľudským spôsobom, ak je integrálnou súčasťou lásky, ktorou sa muž a žena úplne zaväzujú jeden druhému až do smrti. Antikonцепcia je proti vzájomnému a úplnému darovaniu sa manželov (por. enc. *Humanae vitae* 17; enc. *Evangelium vitae* 13; exhort. *Familiaris consortio* 32).

Dôležitým putom manželstva je dieťa. Dieťa spája manželov a aktivizuje manželskú solidaritu i spoluzodpovednosť; rodina sa stáva školou väčšieho človečenstva; v rodine dozrieva osobnosť rodičov.

Istá náuka: „Kresťanská rodina má byť „domáca cirkev“.

Por. *Ef* 5, 21-6, 4; *Kol* 3, 18n; *1 Pt* 3, 1n; KKC 2204; exhort. *Familiaris consortio* 21.

Rodina – vďaka tomu, že je spoločenstvom viery, nádeje a lásky – uskutočňuje cirkevné spoločenstvo. Žiaľ, hriech hlboko prenikol do štruktúr dnešného sveta a často bráni rodine naplno rozvinúť jej život a základné práva. Preto musia všetci premáhaním vlastného sebeckta nasledovať Ježiša Krista. Bez obety niet opravdivej lásky – ani k Bohu ani k blížnemu (por. exhort. *Familiaris consortio* 9).

Prostriedky, ktorými sa tvorí a žije „domáca cirkev“: - modlitba, - skutky lásky, - plná účasť na svätej omši, - katechéza detí, - citlivosť pre duchovné povolanie (por. Kongregácia pre katolícku výchovu, *Smernice na formáciu seminaristov...*, č. 35, r. 1993).

Istá náuka: „Rodina však nie je absolútnou hodnotou; spojenie s Bohom má prednosť.“

Por. KKC 1618; *Mt* 19, 29: „A každý, kto pre moje meno opustí domy alebo bratov a sestry, alebo otca a matku, alebo deti, alebo polia, dostane stonásobne viac a bude dedičom večného života.“

Existujú dve základné povolania kresťanského života – povolanie k panenstvu a k manželstvu (*Smernice na formáciu seminaristov ohľadne problémov týkajúcich sa manželstva a rodiny* 20).

Hlavné úlohy rodiny

Úlohy rodiny zhrnul pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v exhort. *Familiaris consortio* (17), r. 1981:

1. Vytváranie osobného spoločenstva.
2. Služba životu.
3. Účasť na rozvoji spoločnosti.
4. Účasť na živote a poslaní Cirkvi.

Kvôli tomu si Cirkev žiada, aby seminaristi boli formovaní o témach týkajúcich sa manželstva a rodiny. Pritom nemá ísť o špeciálne kurzy, ani o nové predmety – ale o také smerovanie celého chodu výučby, aby sa téma rodiny stala jej vnútornou dimenziou (por. *Smernice na formáciu seminaristov ohľadne problémov týkajúcich sa manželstva a rodiny* 16).

Rodina – tvorca ľudských a kresťanských hodnôt

Rodina – ako taká – žije a dáva spoločnosti logiku obdarovania a spoločenstva. Rodinná logika si ctí svojráznosť, slobodu a základné antropologické rozdiely oboch pohlaví (žena a muž) i generácií (rodičia a deti). A to tak, že tieto rozdiely sa stávajú vzájomným obohatením – úspech jednotlivca prospieva všetkým a osobná sloboda prerastá v solidaritu.

Rodinná logika pestuje v duchu lásky osobné a spoločenské čnosti – najmä dôverovanie druhému, životu a Bohu. V láskavom ovzduší, v ktorom rodina žije, si deti osvojujú etické hod-

noty a normy; asimilujú ich ako požiadavky života a nevnímajú ich ako teóriu, či diktát „zvonka“. Preto je rodina prvou a nenahraditeľnou školou spoločenského správania (Ennio Antonelli).

Manželstvo – tak ako každé ľudské spoločenstvo (priateľstvo, kolektív, komunita...) – treba vytrvalo budovať a vyhýbať sa tomu, čo ho najviac ohrozuje. Spoločenstvu napomáha tzv. inteligencia srdca (emocionálna inteligencia – schopnosť používať svet citov). Inteligencia srdca sa rozvíja: - sebaúctou (reálna mienka o sebe samom); - priateľstvom; - komunikáciou; - „panovaním“ nad časom (nebyť časom posadnutý; dokázať čakať); - uprednostňovaním „byť“ pred „robiť“; - umením „dávať“ aj „žiadať“; - „panovaním“ nad emóciami.

Najväčší nepriatelia spoločenstva sú: - stála a ostrá kritika; - priame (ale aj maskované) opovrhovanie; - zatŕatý obranný postoj („všetci sú proti mne“); - uzavretosť (mlčanie, ticho).

Kresťanská zbožnosť (duchovnosť, spiritualita)

Kresťanská zbožnosť je život v Duchu Svätom, ktorý ľudí zjednocuje a pripodobňuje Kristovi (por. *Ž 1, 1-6; Gal 5, 18; Rim 8, 2n, 29; KKC 1109*). Keďže je len jeden Boh, zbožnosť je v podstate jediná (po formálnej stránke má tri vrstvy: trojičnú, ekleziálnu a sakramentálnu). Avšak jediná kresťanská zbožnosť je v praxi značne rozmanitá. **Existujú dva základné dôvody rozmanitosti zbožnosti – prvým je pohlavnosť človeka a druhým špecifické povolanie.** Každá rozmanitosť zbožnosti (tvoriaca špecifické spirituality) je však vždy odrazom čistého a jediného svetla Ducha Svätého v istom ľudskom prostredí a dejinách, por. *KKC 2684*.

Prvotná rozmanitosť zbožnosti súvisí s ľudskou pohlavnosťou. Delenie zbožnosti „na ženskú“ a „na mužskú“ má základ v stvorení človeka (por. *Gn 1, 27*). Koncom 80. rokov 20. stor. lekárska veda dokázala, že ženský a mužský mozog sú stavané inak a ich iná štruktúra spolu s hormonálnymi faktormi sa podieľajú na prirodzene odlišnom správaní žien a mužov (James Dobson), čo sa logicky prejavuje aj v prežívaní duchovnosti. Toto delenie duchovnosti stavia na špecifických znakoch a rozdielnych daroch pohlaví, keď Božia milosť tieto dary očisťuje, zušľachtľuje a dvíha ku krajšej službe Bohu a blížnemu.

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) odmietol všetky tvrdenia, ktoré stavajú jedno pohlavie nad druhé, napr. že muž je sprostredkovateľom prirodzených i nadprirodzených darov pre ženu. Koncil zdôraznil (konštit. *Lumen gentium 32*): „Vyvolený Boží ľud je len jeden: Jeden je Pán, jedna viera, jeden krst (*Ef 4, 5*). Všetky údy získavajú svojím znovuzrozením v Kristovi rovnakú dôstojnosť, spoločnú milosť Božích detí, spoločné povolanie na dokonalosť, tú istú spásu, tú istú nádej a nerozdielnu lásku. V Kristovi a Cirkvi teda niet nijakej nerovnosti, čo sa týka pôvodu, národnosti, spoločenského postavenia ani pohlavia, pretože už niet Žida ani Gréka, niet otroka ani slobodného, niet muža a ženy, lebo vy všetci ste jeden v Kristovi Ježišovi (por. *Gal 3, 28; Kol 3, 11*). I keď v Cirkvi nekráčajú všetci tou istou cestou, predsa všetci sú povolaní na svätosť a Božou spravodlivosťou dostali tú istú vieru (por. *2 Pt 1, 1*).“

Každá fyzická, morálna a duchovná rozdielnosť ženy a muža a ich komplementárnosť (vzájomné dopĺňanie sa) sú zamerané na dobrá manželstva a na rozvíjanie rodinného života. Medzi pohlaviami, ktoré sú prirodzene komplementárne, musí existovať aj v nadprirodzenej oblasti vzájomná potreba a opora, por. *KKC 2333*. Rozdielnosť pohlaví nie je – ani nemôže byť – dôvodom podceňovania jedného z nich. Každé z oboch pohlaví je odlišným spôsobom obrazom Božej moci a nežnosti, por. *KKC 2335*. Človek je osoba – a to rovnako muž i žena – a obaja majú rovnakú osobnú dôstojnosť, lebo sú stvorení na obraz a podobu osobného Boha, por. konštit. *Lumen gentium 32*, konštit. *Gaudium et spes 49*, list *Mulieris dignitatem 6*, *Falimiaris consortio 22*, *KKC 2334*.

Druhotnú rozmanitosť spôsobuje špecifické povolanie každého jednotlivca. Špecifické povolanie dopĺňa všeobecné povolanie človeka do spoločenstva s Bohom, por. konštit. *Gaudium et spes 19; KKC 31, 825*. Všetky kresťanské spirituality sú vzácnymi vodcami duchovného života (por. *KKC 2693*), ale najhodnotnejšie sú Máriina zbožnosť a zbožnosť sv. Jozefa (výrazy „ma-

riánsky rozmer kresťanskej duchovnosti“ a „jozefovský rozmer kresťanskej duchovnosti“ sú komplexnejšie). Ony vyrástli v prostredí Svätej rodiny a súvisia s prirodzenosťou človeka (vzťahy „matka a Syn“ a „otec a Syn“), por. *KKC* 1563; exhort. *Redemptoris custos* 6. Preto, tieto dve, majú istú prednosť pred ostatnými špecifickými kresťanskými duchovnosťami (napr. pred mníšskou, františkánskou...), ktoré nie sú ani univerzálne ani záväzné.

Ženská zbožnosť (duchovnosť, spiritualita)

Nakoľko zbožnosť súvisí s človekom, ktorý je od stvorenia – podľa Božej vôle (*Gn* 1, 27) – v dvojacom rovnocennom vydaní, je správne hovoriť aj o ženskej aj o mužskej zbožnosti – a to bez ohľadu na ďalšie špecifické povolanie (jedinečnosť každého človeka).

Ženy „žijú“ (objavujú, rozvíjajú a chránia) svoju identitu tak, že vstupujú do vzťahu. Silnou stránkou vzťahovej identity je hlboká citovosť a empatia. Ženám je viac daný cit, trpezlivosť, zmysel pre detail; ich správanie smeruje viac k subtilnosti, ku konkrétnej potrebe, k dokončovaniu, k bežným podrobnostiam a maličkostiam.

Byť ženou bez vzťahu – je ťažké. Vzťahová identita je spojená s prianím darovať sa – dušu i telo Bohu a blížnemu (Ulrika Wagner-Rau). Preto je materstvo (duchovné či telesné) celkom prirodzeným stavom, ktorý privádza ženy k plnosti. Napr. počas tehotenstva a starania sa o dieťa ženy prežívajú pocit tvorenia nového života. A mnohé zasvätené ženy namiesto fyzických detí privádzajú na svet duchovné deti v podobe kresťanskej výchovy, starostlivosti, formácie a tvorivých nápadov či diel. Archetyp matky – nesebecké žiť pre druhého – vyžaruje najmä z kresťanskej ženy. Najkrajším vzorom ženskej zbožnosti je Panna Mária.

Mužská zbožnosť (duchovnosť, spiritualita)

Muži „žijú“ (objavujú, rozvíjajú a chránia) svoju identitu tak, že sa odlišujú a oddeľujú. Silnou stránkou odlišujúcej sa identity je citová nezávislosť, ktorá mužom dovoľuje tak hlboko sa venovať istému dielu, že sa s ním takmer identifikujú a nerušia ich nejaké ťažké vzťahy. Mužom je viac daná idea, nadhľad, smerovanie; ich správanie smeruje viac k podstate, k celku, k veľkosti a moci.

Byť mužom neodlišeným a neoddeleným – je ťažké. Mužská zbožnosť sa musí vyhýbať zoženšteni – sentimentalite a zdobnelinám. „Svätý“ neznamená byť starý, zhrbený a sotva šep-tajúci. Svätý muž má zušľachtené a rozvinuté tie najkrajšie mužské vlastnosti – odvahu, múdrosť, silu, pokoj, usilovnosť, dôstojnosť... Odlišujúca identita je spojená s prianím samostatne tvoriť a konať – pre Boha a blížneho (Ulrika Wagner-Rau). Preto je otcovstvo (duchovné či telesné) celkom prirodzeným stavom, ktorý privádza mužov k plnosti. Napr. počas starania sa o drahých v rodine muži prežívajú pocit užitočnosti. A mnohí zasvätení muži namiesto starosti o pokrvné deti, pracujú pre duchovné deti v podobe kresťanskej výchovy, starostlivosti, formácie a tvorivých nápadov či veľkých diel. Archetyp otca – mocné konanie – predstavuje najmä kresťanský muž. Najkrajší príklad mužskej zbožnosti je Jozefova zbožnosť.

Povinnosti manželov – rodičov

A) Láska manželov a (neskôr) rodičov má byť: - čistá; - bez postranných úmyslov; - otvorená životu; - nie majetnícka; - nie slepá.

B) Starostlivosť o hmotné i duchovné dobro detí. Obe dobré sú potrebné, to duchovné je však dôležitejšie. Preto treba byť pri deťoch (zhruba do 15. roku veku) viac „s nimi“, ako byť v práci (ďaleko za hranicami) „pre nich“.

C) Výchova v kresťanskom duchu. Rodičia sú prvými katechétami svojich detí. Rodičia by mali byť príkladom zbožnosti a cirkevného života. Až potom nasleduje školská a farská katechéza, o ktorú by sa mali rodičia tiež postarať: je ich právo i povinnosť prihlasovať svoje deti na náboženstvo (por. *KKC* 902, 2221; *CIC* kán. 835 § 4; dekl. *Gravissimum educationis* 3).

Povinnosti detí

A) Úcta k rodičom. Úcta zaväzuje deti po celý život; i v tom prípade, že to rodičia „sťažia“ svojim zlým správaním.

B) Poslušnosť. Poslušnosť zaväzuje do dospelosti (18 rokov). Odvtedy je človek zodpovedný pred štátnym i cirkevným zákonom sám za seba.

C) Zodpovednosť za rodinu. Starosť o rodičov, najmä keď sú odkázaní na pomoc pre starobu či chorobu. Starostlivosť o nich má mnoho foriem, nemusí ísť len o „bývať spolu“ v jednej domácnosti; mnohé sídliskové byty to neumožňujú.

D) Súrodenecké vzťahy. Žiaden rodič nie je rád, keď sa súrodenci neznášajú; a vždy sa teší, keď si rodni bratia a sestry vedia navzájom pomôcť – radou, každou pomocou...

Charta práv rodiny

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) poveril Svätú stolicu, aby vypracovala *Chartu práv rodiny* a predložila ju zainteresovaným inštitúciám. Svätá stolica predložila vypracovanú *Chartu práv rodiny* dňa 22.10.1983. Charta má úvod a 12 článkov; chráni fyzické i duchovné dobrá jednotlivca i rodiny.

Materstvo a otcovstvo

Materstvo či otcovstvo je (základné, prirodzené, stvoriteľské) povolanie pre ženu i muža, ktorí sú stvorení ako pohlavné bytosti. Toto povolanie má veľký prirodzený i nadprirodzený význam. Matka dáva (rodí) život a otec, ktorý tiež dáva (plodí) život, je hlavou i ochrancom rodiny. Obaja majú za úlohu nielen deti splodiť, ale aj vychovať. Avšak rodičia sú vo výchove detí iba poverencami Pána Boha (por. *Ef* 4, 6; *I Kor* 4, 14; *Sk* 20, 31).

K materstvu či k otcovstvu (fyzickému alebo duchovnému) je povolaný každý človek. „Žena sa nestáva matkou, je ňou od narodenia“ (Carmen Sylva, +1916). Ved' len tak naplní zmysel svojej existencie, t.j. zmysel „Božieho obrazu“ (*Gn* 1, 27) – byť pre druhého.

Materstvo je stav (postavenie) matky. Matka je tá, ktorá rodí život. Materstvo má samotným Bohom zaručenú veľkú hodnotu, a to počnúc od Evy cez Máriu až po Cirkev – matku veriacich (por. *Zjv* 12). Otcovstvo je stav (postavenie) otca. Otcovstvo má tiež samotným Bohom zaručenú veľkú hodnotu, a to počnúc od Boha – Otca (por. *Mt* 23, 9). Otec plodí život.

Sväté písmo

Pán Boh vložil do srdca človeka túžbu byť matkou/otcom

Gn 1, 28: „Boh ich (muža a ženu) požehnal a povedal im: Plod'te a množte sa a naplňte zem!“

Exegéza: Odovzdávať ľudský život je aj prirodzená úloha aj Božia milosť.

Gn 30, 1, 4-6, 9: „Keď Ráchel videla, že ona nerodí Jakubovi, žiarlila na svoju sestru a hovorila Jakubovi: Daj mi deti! Ak nie, tak zomriem!... A dala mu svoju slúžku Balu za ženu a Jakub s ňou obcoval. Bala potom počala a porodila Jakubovi syna. Tu Ráchel povedala: Boh mi prisúdil spravodlivo. Aj môj hlas vypočul, keď mi dal syna.“ Por. *I Tim* 2, 15.

Lk 1, 24-25: „Po tých dňoch jeho manželka Alžbeta počala, ale skrývala sa päť mesiacov a hovorila: Toto mi urobil Pán v čase, keď zhlíadal na mňa, aby ma zbavil hanby pred ľuďmi.“

Gn 15, 2-3: „Abram odpovedal: Pane, Bože, čože mi dáš?... Ved' si mi nedal potomstvo.“ Por. *Tob* 3, 10.

Prís 29, 17: „Karhaj svojho syna a dožiči ti pokojného (života) a bude skytať tvojej duši slasť.“

Boh prikázal úctu k rodičom (matke i otcovi)

Ex 20, 12: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“
Por. *Dt* 21, 18-21; *Lv* 20, 9; *Sir* 3, 3. 5.

Ef 6, 1: „Deti, poslúchajte svojich rodičov v Pánovi, lebo je to spravodlivé.“ Por. *Lk* 2, 51.

Telesné otcovstvo (rodičovstvo) predstavuje *Písmo* v horizontálnej i vertikálnej rovine.

V horizontálnej rovine otec je hlavou a ochrancom rodiny.

Jer 35, 18-19: „Toto hovorí Pán zástupov, Boh Izraela: Pretože ste poslúchli príkaz svojho otca Jonadaba,... nebude chýbať muž, ktorý bude stáť pred mojou tvárou.“ Por. *Gn* 18, 12.

2 Sam 19, 1: „Kráľ (Dávid) sa zachvel, vystúpil do izby nad bránou a zaplakal. Keď odchádzal, hovoril: Syn môj, Absolón; syn môj, syn môj, Absolón! Keby som ja bol zomrel namiesto teba, Absolón, syn môj, syn môj!“ Por. *Ex* 21, 7; *Sir* 30, 1n.

Vo vertikálnej rovine otec je prvý v rodovej línii, je počiatok potomstva.

Gn 12, 2: „Tu Pán povedal Abramovi: Urobím z teba veľký národ, požehnám ťa a preslávim tvoje meno a ty budeš požehnaním.“ Por. *Gn* 48, 16.

Ježiš uprednostnil úctu k Bohu pred úctou k rodičom

Mt 10, 35. 37: „Prišiel som postaviť syna proti jeho otcovi, dcéru proti matke, nevestu proti svokre. Kto miluje otca alebo matku viac ako mňa, nie je ma hoden.“ Por. *Mt* 19, 29.

Lk 14, 26: „Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho otca, matku, ženu, deti, bratov, sestry, ba aj svoj život, nemôže byť mojím učeníkom.“

Ježiš učil aj o duchovnom rodičovstve (materstve a otcovstve)

Mt 12, 48-50: „Kto je moja matka a kto sú moji bratia? Vystrel ruku nad svojich učeníkov a povedal: Hľa, moja matka a moji bratia. Lebo každý, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach je môj brat i sestra i matka.“

Jn 19, 26: „Keď Ježiš uzrel matku a pri nej učeníka, ktorého miloval, povedal matke: Žena, hľa, tvoj syn! Potom povedal učeníkovi: Hľa, tvoja matka! A od tej hodiny si ju učeník vzal k sebe.“

Duchovné otcovstvo (rodičovstvo) vzniká z Božích prísľubov daných všetkým tým, ktorí budú nasledovať vieru praotcov, por. *Iz* 51, 1-2; 56, 3-8; *Mt* 8, 11; *Gal* 3, 7-9; *Rim* 4, 11. 16.

Úctyhodné telesné otcovstvo (prirodzený rozmer) pripravovalo Izrael, aby v Pánu Bohu spoznal Otca. Následný nový rozmer – zduchovenie tohto otcovstva (nadprirodzený rozmer) – umožnil zjaviť v tajomstve Najsvätejšej Trojice otcovstvo Boha – prvej božskej osoby.

Jn 1, 12: „Ale tým, ktorí ho (vtelené Slovo) prijali, dal moc stať sa Božimi deťmi.“

Gal 4, 4-5: „Keď prišla plnosť času, Boh poslal svojho Syna, narodeného zo ženy, narodeného pod zákonom, aby vykúpil tých, čo boli pod zákonom, a aby sme dostali adoptívne synovstvo.“ Por. aj *Mt* 6, 9; 11, 25; *1 Jn* 3, 1; 5, 1.

Božie otcovstvo/materstvo je viac a je prvé, lebo ono dáva všetkým ľudským otcovstvám plný význam v diele spásy. Nik nie je tak otcom (i matkou), ako je Otcom (i Matkou) Boh.

Tradícia

Tradícia poznala rodičovstvo (materstvo a otcovstvo) telesné i duchovné a obe si ctíla.

Didaché (4, 9): „Neodťahuj ruku od svojho syna alebo svojej dcéry, ale uč ich od mladosti bázi pred Bohom.“

Hermas (+c.160): „Buď statočný a pevný vo svojom dome. Ako kováč kladivom tvaruje vec podľa svojej vôle, tak aj každodenné slovo odstraňuje zlobu; preto neprestávaj napomínať svoje deti. Viem, že budú zapísané medzi svätých do knihy života, keď sa naozaj úprimne obrátia“ (*Pastor, Visio* I., 3, 2).

Augustín (+430): „Tvoja služobnica (sv. Monika) ma porodila telom pre časný život a srdcom pre večný život“ (*Vyznania* 9, 8). „Vnukni, Pane Bože môj,... aby ktokoľvek toto bude čítať, spomenul si pri oltári na tvoju služobnicu Moniku a na jej niekdajšieho manžela Patrícia, ktorí mi dali telesný život“ (*Vyznania* 9, 13).

Lev Veľký (+461): „Blahoslavený Abrahám dostal prisľúbenie, že bude mať nespočetné potomstvo, ktoré sa nezrodí z telesného semena, ale z plodivej sily viery. Bolo prirovnané k množstvu hviezd, aby sa od otca všetkých národov očakávalo nie pozemské, ale nebeské pokolenie“ (*Sermo 3 in Epiphania Domini*).

Rozumová úvaha

Rozdielne pohlavie (ženské a mužské) má základ v stvorení človeka (por. *Gn* 1, 27). S rozdielnym pohlavím súvisia aj rozdielne základné úlohy – materstvo a otcovstvo. Materstvo a otcovstvo (rodičovstvo) patria k najvznešenejším úlohám človeka. Rodičovstvo (materstvo a otcovstvo) môže byť dvojaké – telesné (pokrvné) a duchovné.

Bez daru matky a daru otca nemožno splodiť ľudský život. Žena sa stáva v plnom zmysle slova matkou, keď porodí dieťa. Muž sa stáva otcom, keď sa narodí jeho dieťa. Splodením sa začína realizovať vznešená úloha materstva a otcovstva. Materstvo a otcovstvo obsahujú najmä dva aspekty: plodenie a láskavú starostlivosť (por. enc. *Humanae vitae* 12; konštit. *Gaudium et spes* 48). Telesné rodičovstvo by nemalo byť bez duchovného rodičovstva. Avšak duchovné rodičovstvo môže existovať aj bez telesného rodičovstva.

V duchovnom rodičovstve osoba „dáva život“ veľkodušným rozdávaním seba slúžiac bližným. Duchovné rodičovstvo má mnoho foriem (por. *KKC* 501; konštit. *Gaudium et spes* 88) a môže byť plodnejšie ako telesné, lebo nemá toľko ohraničení.

Magistérium

Materiálna dogma: „Boh je pôvodcom a mierou materstva i otcovstva.“

Por. *Ef* 3, 14-15; *KKC* 239, 2214.

Stať sa otcom a matkou je cieľom manželstva (por. *CIC* 1051 § 1; konštit. *Gaudium et spes* 47-52). Fyzické otcovstvo a materstvo je teda Božím darom (por. *KKC* 2366, 2378), lebo „človeka stvoril Boh“ (por. Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800). Otcovstvo a materstvo vytvára úplnú rodinu, ktorá je základnou bunkou spoločnosti (dekr. *Apostolicam actuositatem* 11).

Preto aj dieťa, plod otcovstva a materstva, nie je dlh, na ktorý možno mať nárok. Dieťa – nová ľudská osoba – je dar. Keďže dieťa nie je predmetom vlastníctva, nemožno hovoriť o „práve na dieťa“ (konštit. *GS* 50). Dieťa však už má skutočné práva (*KKC* 2378):

1. Právo byť plodom úkonu manželskej lásky svojich rodičov.
2. Právo byť od svojho počatia rešpektované ako osoba.

Fyzické rodičovstvo by malo byť spojené s duchovným rodičovstvom.

Istá náuka: „Materstvo a otcovstvo možno realizovať aj v duchovnej oblasti.“

Por. *Mt* 12, 50; *Lk* 8, 21; *Gal* 4, 9; *KKC* 501; exhort. *Redemptoris custos* 7 - 8, 21.

Pán Boh stvoril človeka z lásky a povolal ho k láske. Na prvom mieste má človek prejavovať svoju lásku k Bohu (por. *Lk* 14, 26) a potom lásku k bližnému (por. *Mk* 12, 28-33). V Cirkvi od počiatku existovali vedľa seba dve formy, ako túto lásku prežívať.

Každá žena má materské telo, materské zmýšľanie i materské srdce. Každý muž má otcovské telo, otcovské zmýšľanie i otcovské srdce. Toto rodičovstvo (materstvo i otcovstvo) sa má ustavične rozvíjať a má sa stať univerzálnym – vo vzťahu ku všetkému stvorenstvu. Duchovné rodičovstvo neexistuje bez osobnej duchovnosti: kto vie byť duchovné dieťa, ten vie byť aj duchovný rodič.

Špeciálnou cestou k univerzálnemu materstvu a otcovstvu sú aj Bohu zasvätené panenstvo a celibát klerikov, ktoré sa môžu stať duchovným materstvom i otcovstvom, por. pápež Pius XII. (1939-1958), exhort. *Menti nostrae* I., r. 1950. K evanjeliovej čistote (panenstvo, celibát) sa človek musí formovať, nielen vychovávať. Výchova totiž pomáha realizovať to, čo v človeku je. Formovať je viac, lebo formácia napomáha nadobudnúť konkrétny životný štýl (Giuseppe Brondino, Mauro Marasca).

V Panne Márii dosahuje telesné i duchovné materstvo najvyššiu dokonalosť. V Jozefovi dosahuje duchovné otcovstvo najvyššiu dokonalosť.

Kresťanský feminizmus – feminizmus pápeža Jána Pavla II.

Cirkevný pohľad na ženy sa pod vplyvom viacerých okolností rozvíja. Nikdy však nebol a priori negatívny (por. *Mt* 19, 4; *Gal* 3, 28), skôr pozitívny (jedinečnosť Panny Márie, vyzdvihnutie Márie Magdalény, Lýdie...). Zjavenie bolo odovzdané ľudstvu v patriarchálnej spoločnosti, čo malo istý vplyv aj na jeho dobový výklad (por. *Gn* 3, 6; *I Kor* 11, 8; 14, 35). Kresťania boli a sú dedičmi dejín s ich okolnosťami.

Cirkev trvalo obhajuje dve základné pozície – osobnú rovnocennosť (ženy a muža) a ich rozdielnu (fyzickú i psychickú) ľudskú stavbu a z nej vyplývajúce rozdielne úlohy. Objektívne dejiny potvrdzujú, že Cirkev stála na strane žien. Nikde inde nemohli ženy slobodne zakladať a viesť rehoľné komunity, školy, nemocnice, sirotince... (Milan Fula). Prítom európska občianska spoločnosť prijala rovnocennosť ženy a muža až v 19. stor. (osvietenec Immanuel Kant /1724-1804/ tvrdil, že veda je len pre mužov) a ich štrukturálnu rozdielnosť až koncom 20. stor. (radikálny feminizmus a marxizmus).

Feminizmus (prúd usilujúci sa odstrániť diskrimináciu žien) sa zrodil ako hnutie koncom 18. stor. (Francúzsko, Veľká Británia, USA). Hoci rástol v kontexte osvietenstva a priemyselnej revolúcie, jeho ideový základ bol v kresťanstve (Milan Fula). Čoskoro sa rozdelil na umiernený feminizmus (práva žien spojené s materskou úlohou) a radikálny (rovnosť žien a mužov). Od 60. rokov 20. stor. sa pod vplyvom sexuálnej revolúcie rozšíril antimužský feminizmus (muž – nepriateľ), ktorý odmieta manželstvo (zotročenie) i materstvo (znehodnotenie tela a prekážka seba-realizácie). Žiaľ, že medzinárodné organizácie podporujú feminizmus koncentrujúci sa na individuálne práva (právo na telo, právo na sex, na reprodukciu, na rodovú rovnosť...). Tento antimužský (postmoderný) feminizmus Cirkev odmieta.

Existuje aj nový feminizmus – feminizmus pápeža Jána Pavla II. (1978-2005) – čerpajúci z pokoncilovej mariológie i antropológie. Ide o kresťanské chápanie ženy s jej dôstojnosťou, darmi, charizmou a poslaním, ktoré by malo viesť k vzájomnému oceneniu svojrázností oboch pohlaví a k boju „o prvenstvo v láske“ (Mária Raučinová). V praxi chce dosiahnuť rovnosť práv osoby, paritu mzdy pri parite práce, špeciálnu ochranu pracovníčky – matky, spravodlivý postup v kariére, rovnosť v rodinnom práve a i.

Mariánska úcta

Sväté písmo

Božie zjavenie trojnásobne podporuje úctu ľudí k Matke Božej – z úcty k ľuďom, z úcty k svätým a z úcty k nej samej.

Úcta k človeku je žiadosťou samotného Boha. „Uctiť si“ znamená uznať vážnosť a kvalitu druhého; úcta má dva základné dôvody: - vieroučný – všetci ľudia sú deti jedného nebeského Otca; - mravoučný – dobrý vzťah k druhému ničí egoizmus a buduje altruizmus.

Ex 20, 12: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“

Úcta k svätým ľuďom jej opísaná v listoch Pavla apoštola výrazom „napodobňujte ma“. Napodobňovanie je prejavom úcty, lebo „zaangažuje“ človeka. Pavol ako taký, nie je absolútnou normou; normou sa stal preto, lebo sám sa „normoval Kristom“ a tým privádza iných k spáse. *I Kor 11, 1*: „Napodobňujte ma, ako aj ja napodobňujem Krista.“ Por. *Hebr 13, 7*.

Úcta k Panne Márii je z Božieho zjavenia.

Lk 1, 28 – Boží anjel zdvorilo pozdravil Máriu;

Lk 1, 42 – Alžbeta, hoci vekom staršia, pozdravila Máriu;

Lk 1, 48: „(Mária hovorila): Hľa, od tejto chvíle blahoslaviť ma budú všetky pokolenia.“

Jn 2 – Ježiš si uctil svoju matku (svadba v Káne Galilejskej);

Lk 11, 27 – Ježišovi nasledovníci ctíli jeho matku Máriu: „Ako to hovoril, akási žena zo zástupu pozdvihla svoj hlas a povedala mu: Blahoslavený život, ktorý ťa nosil, a prsia, ktoré si požíval.“

Podľa Božieho plánu má byť Mária uctievaná (por. *Lk 1, 48*). Boh je uctený, keď sú uctení tí, ktorých si on ctí. Už v starozákonnej dobe požívala kráľova matka osobitnú česť (por. *I Kr 2, 19*; *2 Kr 11, 1-3*; *2 Krn 15, 16*) a to pozitívne ovplyvnilo kresťanov, ktorí Krista uznávali za svojho Kráľa.

Tradícia

Prvým pravoverným kresťanským spisovateľom, ktorý vyzdvihol osobu Márie, bol Ignác Antiochijský (+117), por. *List Efezanom 18, 2*; *19, 1*. Viacerí otcovia s úctou nazývali Máriu Hagia parthenos - Svätá panna a Panhagia - Celá svätá.

Justín (+165): „Eva totiž bola neporušená panna, no prijímúc slovo hada, zrodila neposlušnosť a smrť. Mária, takisto Panna, s vierou a radosťou prijala slovo anjela Gabriela..., a preto i to, čo sa z nej zrodí bude sväté, bude to Syn Boží“ (*Dialogus cum Tryphone Judaeo 100, 701*).

Origenes (+253): „Evanjeliá sú prvotinou celého Písma a prvé z evanjelií je evanjelium Jánovo. Nik nepochopí jeho význam, ak nepoloží hlavu na Ježišovu hrud' a neprijme od Ježiša Máriu za matku“ (*Commentarius in Joannem I, 6*).

Efrém Sýrsky (+373), jeden z najväčších mariánskych ctiteľov, napísal asi 500 hymnov na Pannu Máriu, a preto je právom považovaný za najusilovnejšieho ospevovateľa Márie. Vyzdvihoval najmä jej svätosť a čistotu: „Ty (Kriste) a tvoja matka ste jediní, ktorí ste celkom krásni v každom ohľade. Lebo na tebe, Pane, niet žiadnej škvrny. A niet žiadnej škvrny ani na tvojej matke“ (*Carmina Nisibena 27*).

Ambróz (+397): „V liturgii Cirkve pozdravuje Máriu ako svoj počiatok“ (por. *De Institutione Virginis XV, 92-94*).

Epifanius zo Salamíny (+403): „Mária nech je uctená. Ale Otec a Syn a Duch Svätý majú byť uctievaní klaňaním. Márii sa nikto nemá klaňať“ (*Panarion 79, 7*).

Ján Damaský (+749): „Patrilo sa, aby Božia Matka vlastnila to, čo má jej Syn, a aby ju celé stvorenie uctievalo ako Božiu Matku a služobnicu“ (*Encomium in Dormitionem Dei Genetricis Semperque Virginis Mariae, Homilia II, n. 14*).

Historický vývoj mariánskej úcty sa zatiaľ delí na štyri obdobia (John Bertram Phillips, +1982):

1. Obdobie tvrdenia (1.-5. stor.)

Toto obdobie, v ktorom sa vykryštalizovali základné pravdy o Márii, dokladajú okrem písomností aj vzácne archeologické nálezy:

– nález v Ríme pri hrobe sv. Petra; kryptogram (1.-2. stor.) skrýva štyri slová.

NIKCARIA

XP – Kristus; Kľúč - Peter apoštol; Maria - matka Ježišova; Nica - víťazstvo

– nález v Nazarete na päte stĺpu; text „X(aip)e Mapia“ - „Zdravas Mária“ (2.-3. stor.).

Dom svätej rodiny premenili židokresťania na synagógu. V podzemí Baziliky zvestovania sa nachádza nápis XE MAPIA, ktorý sa datuje do 2. alebo 3. stor. (podľa Belarmína Bagattioho, +1990, františkán – palestínsky archeológ, už do 1. stor.).

Už prví teológovia a cirkevní otcovia začali Pannu Máriu predkladať veriacim ako vzor kresťanského života (príklad viery, služby Bohu a panenstva), ktorý treba napodobňovať.

2. Obdobie svätých (5.-19. stor.)

- niektorí tvrdia (napr. Michal Berger), že už sv. Helena v prvej polovici 4. stor. dala postaviť mariánske kostoly v Betleheme, v Nazarete a v Jeruzaleme;
- najstaršia oficiálna svätyňa bola postavená v Efeze r. 431; neskôr v Jeruzaleme r. 455;
- najhlavnejšia mariánska svätyňa – Santa Maria Maggiore v Ríme, o. r. 440;
- v stredoveku bol najväčší rozkvet mariánskej úcty;
- Martin Luther (+1546) chcel spočiatku zdokonaľiť mariánsku úctu, ale neskôr ju kritizoval ako „zanedbávanie úcty Krista“;
- Ján Kalvín (+1564) tvrdil, že mariánska úcta je modlárstvo;
- Ulrich Zwingli (+1531) spočiatku stál na strane Cirkvi, neskôr na strane Jána Kalvína.

Medzi 8. až 13. stor. bolo bežné, že veľkí svätci boli označovaní ako verní služobníci Panny Márie. Zasvätenie sa Márii sa v tomto období stalo základným prvkom mariánskej spirituality. Ľudovít Mária Grignon (+1716) po teologickej stránke zdokonalil toto zasvätenie, keď mu dal kristologické a krstné zameranie (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 56; *O pravé mariánské úctě*, č. 120).

3. Obdobie mariánskych zjavení (19.-20. stor.)

Podľa celosvetového *Atlasu mariánskych zjavení* (René Laurentin, +2017) bolo zdokumentovaných takmer dve tisíc zjavení Panny Márie. Svätá stolica však do r. 2019 uznala len jedenásť; z nich najznámejšie sú:

- 1531 – Guadalupe;
- 1830 – Paríž, Rue du Bac (vincentky – zázračná medaila);
- 1846 – La Salette;
- 1858 – Lurdy;
- 1917 – Fatima.

V 19. stor. sa vplyvom diel Antona Máriu Klareta (+1870) rozšírila spiritualita Máriinho srdca (tzv. cordmariánska spiritualita). Vyznačovala sa: - silným osobným (dcérskym a synovským) vzťahom k Bohorodičke; - apoštolským a misijným zameraním, a to podľa vzoru nepoškrvneného srdca Panny Márie (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 56).

4. Obdobie víťazstva Matky Božej (od 20. stor.)

- Dňa 8.12.1955 bola schválená vlajka EU. Dvanásť zlatých hviezd bolo prijaté ako symbol dokonalosti a úplnosti v európskej kultúre a tradíciách (Máriina svätožiara).
- Pápež Pavol VI. (1963-1978) ešte ako arcibiskup v Miláne r. 1958 posvätil sochu Panny Márie patrónky Európy na vrchu Serenissimo; od r. 1876 sa na Gibraltare slávi sviatok Panny Márie patrónky Európy.

- Mariánski pápeži 20. stor.; aktívne mariánske hnutia, napr. Rytierstvo Nepoškvrnenej (Maximilián Mária Kolbe, +1941), Focoláre – Dielo Márie (Chiara Lubich, +2008).
- Pápež Pius XII. (1939-1958) r. 1942 zasvätil Panne Márii (jej nepoškvrnenému srdcu) celý svet.
- Pavol VI. (1963-1978) r. 1967 nazval naše časy „Máriina doba“ v zmysle tretej etapy dejín spásy, por. exhort. *Signum magnum II*.
- 12 hviezd na vlajke EU; obraz zo *Zjavenia apoštola Jána* na zázračnej medaile, vyhlásenie autora emblému, Arsen Heitz (+1989).
- Od r. 1985 zmeny Michaila Gorbačova; následný rozpad ZSSR (25.12.1991), mocenskej bašty komunizmu a ateizmu.
- Obnovenie Chrámu Krista Spasiteľa v Moskve r. 2000 (výstavba trvala päť rokov); prvý chrám, ktorý stavali 40 rokov, bol posvätený r. 1883 a stál do r. 1931.
- Opätovný záujem o duchovné hodnoty v pokrokovom svete od 20. stor.
- Pád komunisticke-ateistických režimov a náboženská sloboda v krajinách strednej a východnej Európy.

V 20. stor. obohatila mariánsku úctu aj Terézia Benedikta z Kríža (Edita Steinová, +1942), ktorá učila „o vedení za ruku“ (tzv. chiragógia). Išlo o obohatenie mariánskej spirituality v tom zmysle, že Mária nie je len vzor, ale že je pri človeku tak blízko (ako matka, ako nevesta Ducha Svätého, ako príklad), že človeka doslova vedie za ruku (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 56).

„Obdobie“ Matky Božej treba chápať v Kristovom svetle. Jozef Ratzinger zdôraznil, že keď Cirkev vyhlásila dogmy o Márii, tým poslúžila viere v Krista.

Rozumová úvaha

Život svätej osoby je praktickou exegézou evanjelia (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 34; exhort. *Verbum Domini* 48). Druhý vatikánsky koncil (por. konštit. *Lumen gentium* 50-52; konštit. *Sacrosanctum concilium* 8, 111) pozmenil stredoveký model úcty k svätým, ktorý mal aj „Boha podceňujúce“ prvky: - vzdialenosť medzi ľuďmi a Bohom; - strach pred prísnyim Sudcom; - pocit odmeranosti zo strany Všemohúceho Boha; - potreba milosti cez mocného nebeského patróna.

Koncilový model je modelom spoločenstva a solidarity so svätými. Dôvodom úcty je: - radosť z takých úžasných svedkov; - vďačnosť za ich príklad a orodovanie; - spoluúčasť na tom istom človečenstve, na tých istých zápasoch, na tej istej viere a láske.

Každému človeku patrí úcta pre jeho osobnú dôstojnosť. Avšak veľkosť úcty závisí od veľkosti jeho dôstojnosti. Mária má jedinečnú dôstojnosť, a preto jej patrí nad-úcta (por. *Theologická summa III.*, 25, 5).

Magistérium

Istá náuka: „Matke Božej – Márii patrí zvláštna úcta nazývaná hyperdúlia.“

Por. *Lk* 1, 28. 48; pápež Pavol VI. (1963-1978), exhort. *Marialis cultus* 56, r. 1974; *KKC* 971.

Mária „má v Cirkvi po Kristovi najvyššie a pritom nám najbližšie miesto“ (konštit. *Lumen gentium* 54). Katolícka cirkev uctieva Máriu v presvedčení, že tak poslúcha *Písmo* a vedenie Ducha Svätého. Podstata mariánskej úcty tkvie v Máriinej úlohe (Božie materstvo, jej ustavičné prostredníctvo) a viaže sa na jej osobu, a nie – v prvom rade – na jej výsady.

Mariánska úcta sa prejavuje predovšetkým v napodobňovaní Márie, ktoré pochádza z uznania veľkej exemplárnej hodnoty Pánovej učeníčky (por. *Matka Páně...*, č. 56). Keď sa kresťan dôverne odovzdá (zverí) Panne Márii ako Ján (por. *Jn* 19, 25n), prijíma Máriu za „svoju“ a uvádza ju do svojho vnútorného života (por. enc. *Redemptoris Mater* 45).

Posledným cieľom – sŕaby vrcholom – uctievania blahoslavenej Panny Márie je **chváliť Boha a podnecovať veriacich**, aby sa ich život a ich mravy úplne zhodovali s vôľou Božou, por. exhort. *MC* 39.

Odstupňovaný vzťah úcty

Katolícka cirkev (por. Tomáš Akvinský, *Theologická summa* III., 25, 5; II-2-1., 103, 3; konštit. *Lumen gentium* 50, 54, 66; *KKC* 347, 352, 957, 971; exhort. *Redemptoris custos* 28) má po najvyššej a najväčšej úcte k Bohu odstupňovaný nižší vzťah úcty k svätým:

1. Latria – klaňanie sa, bohopocta, patrí len Pánu Bohu.

Od bohopocty je druhovo i stupňovo odlišná dulia, ktorá je nižšia i menšia a je vyhradená svätým stvoreniam:

2. Hyperdulia – nadúcta, patrí Matke Božej, Panne Márii.

3. Protodulia – prvotná úcta, patrí Jozefovi, pestúnovi Ježiša a manželovi Márie

4. Dulia – úcta, patrí anjelom a ostatným svätým.

Obnova mariánskej úcty po koncile priviedla niektorých teológov k novým návrhom. Pretože výrazy latria (z gr. latreia - Boží sluha) a dulia (gr. douleia - nevoľník) pochádzajú z doby nevoľníctva a sú už zastarané, namiesto „hyperdúlia“ by sa malo hovoriť – úcta, honor, česť alebo pieta Márie (Česlav Stanislav Bartník). Kult „latria“ by sa mal voči Pánu Bohu zachovať. Týmto návrhom však ešte chýba precíznosť a váha tradičného pomenovania.

Teológia rozlišuje:

- kult priamy (voči osobám) a nepriamy (voči predmetom);
- kult vnútorný (v „srdci“ človeka) a vonkajší (prejav navonok);
- kult osobný, individuálny (konaný jedincem) a kolektívny (konaný v spoločenstve);
- kult privátny (podľa vlastných pravidiel, neliturgický) a verejný (liturgický);
- kult úplný, integrálny (zaangažovaná celá osoba) a neúplný (čiastočný, partikulárny).

Význam zdravej mariánskej úcty

Mariánska úcta má **trojičný** (náboženský), **mariologický** aj **ekleziologický význam**.

1. Trojičný význam. Katolícka cirkev obhaja úctu k svätým, lebo svätých ľudí „robí“ Pán Boh:

- a) ako veľdiela Božej milosti;
- b) ako príklady spolupráce s milosťou;
- c) ako dôkaz existencie duchovných hodnôt;
- d) ako výzvu k hrdinskému životu;
- e) ako dôkaz možnosti dosiahnuť ideál svätosti;
- f) ako obohatenie tajomného tela Kristovho: - o príklady, ktoré možno nasledovať; - o zásluhy (zásluhy svätcov zväčšujú poklad spoločenstva svätých).

Preto Katolícka cirkev predstavuje svätcov:

- 1) ako Božích priateľov;
- 2) ako ochrancov ľudí, najmä veriacich;
- 3) ako vzory, ktoré treba nasledovať vo všetkých životných situáciách;
- 4) ako verné a pestré „kópie“ Ježiša Krista.

Tridentský koncil (r. 1563, *DH* 1825) varoval pred akýmkoľvek falšovaním (preháňaním) úcty k svätým.

2. Mariologický význam. O obnovu mariánskej úcty po Druhom vatikánskom koncile sa zaslúžili exhort. *Marialis cultus* pápeža Pavla VI. (1963-1978) z r. 1974 a enc. *Redemptoris Mater* pápeža Jána Pavla II. (1978-2005) z r. 1987. Tie stanovili charakter mariánskej úcty:

- 1) trojičný charakter (Duch Svätý je prameň prostredníctvom, por. enc. *RM* 43, 44);
- 2) kristologický charakter (základná a podstatná zložka, por. exhort. *MC* 25);

3) ekleziologický charakter (matka tajomného tela, por. exhort. *MC* 28).

Nasledovanie Krista sa najkrajšie skonkretizovalo v Máriinom živote. Mária stojí pred veriacimi ako živá: - ktorá verí, a tak je vnútorne nezávislá; - ktorá plní Božiu vôľu, a tak sa za každých okolností správa podľa Božieho poriadku a svedomia; - ktorá verne nasleduje Krista.

Zdravá mariánska úcta sa vyhýba minimalizmu (zatieňovanie postavy Márie a jej úlohy) i maximalizmu (premrštenosť, ktorá falšuje vieru), ktorý sa vybíja hlavne navonok a zanedbáva vnútornú zbožnosť. Zdravá úcta dokáže zladíť transcendentnú dôstojnosť Bohorodičky s tým, že Božia Matka je nablízku každému svojmu dieťaťu, por. *Matka Páně...*, č. 76.

3. Ekleziologický význam. Katolícka úcta k svätým, najmä k Matke Božej, je jasným dôkazom, že kresťanstvo nie je v prvom rade doktrína; kresťanstvo je život v milosti, por. *Matka Páně...*, č. 34. Láska k Cirkvi sa prenáša na lásku k Márii a láska k Márii na lásku k Cirkvi, pretože jedna nemôže byť bez druhej (por. *Sk* 1, 12-14; exhort. *MC* 28).

Nasledovanie Krista – v dimenziách času a priestoru – konkretizuje práve svätec (Mária je najväčšia svätica, por. exhort. *MC* 28; 35), preto má kult Márie veľkú hodnotu a význam.

Zasvätenie – zverenie sa Panne Márii

Teológia poznala dva základné druhy zasvätenia: - zasvätenie sa Bohu (zasvätenie v plnom zmysle); - zasvätenie sa svätcovi (napr. Panne Márii), čo je len analógia zasvätenia sa Bohu. Zasvätením sa svätej osobe sa uznávalo svätcovu významné miesto v dejinách spásy. Zasvätenie s charakterom úplnosti a trvácnosti, môže urobiť pokrstená a pobirmovaná osoba za asistencie Cirkvi.

Zasvätenie Márii má v Cirkvi hlboké korene. Najprv boli Márii zasväcované chrámy (tri kostoly postavené sv. Helenou v 4. stor., neskôr svätyňa v Efeze r. 431, Santa Maria Maggiore v Ríme o. r. 440, chrám v Jeruzaleme r. 455); potom osoby (priekopníkom bol Efrém Sýrsky, +373 a Ján Damaský, +749); neskôr celé mestá (cisár Konštantín zasvätil Márii Niceu r. 328 i Konštantínopol r. 330); pamätné dni (prvý bol sviatok Očisťovania P. Márie) a od 9. stor. aj deň týždňa – sobota; v stredoveku sa zasväcovali spoločenstvá – civilné (napr. Uhorsko v 11. stor.) i rehoľné (napr. karmelitáni); v 17. stor. – pod vplyvom početných mariánskych kongregácií – bol Márii zasvätený katolícky svet, až napokon pápež Pius XII. (1939-1958) v r. 1942 zasvätil Panne Márii (jej nepoškvrnenému srdcu) celý svet.

Zasvätenia sa viackrát opakovali na rôznych úrovniach – farnosti, diecézy, krajiny; celý svet, napr. Ján Pavol II. (1978-2005) dňa 25.3.1984 aj 24.3.2004. Slovensko bolo oficiálne zasvätené Nepoškvrnenému Srdcu Panny Márie 8.12.1985 z príležitosti osláv 1100. výročia smrti sv. Metoda. Zasvätenie zopakoval Ján Chryzostom kard. Korec na Kalvárii v Nitre dňa 24.4.1994 z príležitosti návštevy putovnej sochy Panny Márie Fatimskej.

Pokrok v liturgii i presnejšie používanie odborných termínov však vedie Cirkev k tomu, aby sa výraz „zasvätenie“ vyhradil len pre obetovanie sa Bohu (por. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano* 26). Pre zasvätenie sa svätcom (i Panne Márii) sa, podľa vzo-ru pápeža Jána Pavla II. (enc. *Redemptoris Mater* 45 a i.), odporúča použiť termín: zveriť sa (alebo jeho ekvivalenty – oddať sa, postaviť sa pod ochranu): „Ako Vykupiteľ zveruje Máriu Jánovi, tak zveruje Jána Márii. Pod krížom sa začína to osobitné zverenie človeka Kristovej Matke... tento výrok, aj keď nepriamo, poukazuje na všetko to, čím sa vyjadruje dôverný vzťah syna k matke. Toto všetko možno zahrnúť do slova „zverenie“. Zverenie je odpoveď na lásku určitej osoby, najmä na lásku matky (enc. *Redemptoris Mater* 45).

Svätý Otec František dňa 13.10.2013 na Námestí sv. Petra vo Vatikáne pred milostivou sochou Fatimskej Panny Márie tiež použil slovo „zverenie“.

Mária a Cirkev

Najdôležitejšou vieroučnou pravdou o Panne Márii je, že ona je Matkou Božou (dogma; Efezský koncil, r. 431, *DH* 252). Z nej vyplýva, že Mária je v poriadku milosti matkou všetkých ľudí, najmä veriacich; ona je Matkou Cirkvi (por. *Lk* 2, 7; *Jn* 19, 27; konštit. *Lumen gentium* 53). Žena (odetá slnkom) z veľkého znamenia (*Zjv* 12) je nielen symbolickou, ale aj konkrétnou osobou – je to Panna Mária: „Drak sa na ženu nahneval a odišiel bojovať s ostatnými z jej potomstva, ktorí zachovávajú Božie prikázania a majú Ježišovo svedectvo“ (*Zjv* 12, 17).

Augustín (+430) tvrdil: „(Mária) je nepochybne matkou údov Spasiteľa, ktorými sme my, pretože svojou láskou spolupracovala, aby veriaci mali život v Cirkvi, ktorej je on Hlavou a oni údmi“ (*De sancta virginitate* VI.). Pápež Lev Veľký (440-461) učil: „Splodenie Krista je počiatkom kresťanského ľudu a narodenie hlavy je zrodením tela“ (*Sermo* 26). „Máriino materstvo voči Cirkvi je odrazom a predĺžením jej materstva voči Božiemu Synovi“ (*Tractatus* 26, *De natale Domini* 2).

Termín „Matka Cirkvi“ oficiálne zaviedol Pavol VI. (1963-1978) v r. 1964. Svätý Otec František zaviedol spomienku „Mária – Matka Cirkvi“ na Svätodušný pondelok v r. 2018.

Mária v náuke Druhého vatikánskeho koncilu

Vsunutie mariológie do ekleziológie v konštit. *Lumen gentium* (52-69) bolo zámerné a logické. Cirkev je anticipovaná (zosobnená) v Márii a Mária, ako neuzatvorená do seba, nosí v sebe tajomstvo Cirkvi (Jozef Ratzinger). Aj starí cirkevní otcovia utvárali mariológiu ako ekleziológiu (Hugo Rahner, +1968). Integrálne spojenie oboch náuk je obojstranne prospešné:

- mariológia neizoluje privilegovanú Máriu a ekleziológia sa vyhne odosobneniu (inštitucionalizácii);
- ich priblížením vynikne aj ich rozlíšenie, ktoré umožní správne pochopiť nad-individuálnu podstatu osoby a nad-inštitucionálnu podstatu spoločenstva.

Mária je po svojom Synovi najdokonalejším obrazom slobody a oslobodenia ľudstva i vesmíru, Mária je celá svätá (konštit. *LG* 59, 56; *KKC* 492-493).

Mária je najvynikajúcejšou, jedinečnou členkou Cirkvi (konštit. *LG* 53) a zároveň je príkladným typom, predobrazom Cirkvi (konštit. *LG* 63).

Máriina úloha v Cirkvi a vo vzťahu k celému ľudstvu trvá neprestajne – počnúc od zvestovania, keď dala svoj súhlas, cez Kalváriu – až kým sa nezavŕši spása všetkých vyvolených. Ona aj po nanebovzatí pokračuje v tomto spasiteľnom poslaní. Svojím mnohonásobným orodovaním naďalej približuje ľuďom dar večnej spásy a privádza ich ku Kristovi – k Bohu (por. *KKC* 969).

Povaha Máriinej prítomnosti v Cirkvi

Pápež Pavol VI. (1963-1978) r. 1967 konštatoval: „Duchovné materstvo Márie presahuje hranice priestoru i času a patrí k všeobecným dejinám Cirkvi, pretože ona vždy bola a je prítomná v Cirkvi so svojou materskou pomocou. Podobne sa javí jasným zmysel tak často opakovaného výroku: našu dobu možno dobre nazvať Mariánskou dobou... V skutočnosti, všetky obdobia v dejinách Cirkvi získavali a budú získavať úžitok z materinskej prítomnosti Božej Matky, pretože ona vždy zostane nerozlučne spojená s tajomstvom mystického tela, o hlave ktorého bolo napísané: Ježiš Kristus je ten istý včera i dnes a naveky“ (exhort. *Signum magnum* II.)

Máriina prítomnosť v Cirkvi má viacero aspektov, preto sa javí ako: materinská, aktívna, trvalá, diskretná, jedinečná, pneumatická, prítomnosť v modlitbe... Pretože Máriina prítomnosť v Cirkvi je znakom vyššej skutočnosti, jej prítomnosť je v tomto zmysle aj sviatostná.

Vďaka Márii žije v Cirkvi špecifické materstvo a tá láska, ktorá ho robí možným (Jozef Ratzinger).

Mária a Cirkev – spoločné paradoxy

V Máriinom živote vystupujú do popredia podobné paradoxy (zdanlivo nemožné veci), ktoré sú vlastné aj Cirkvi:

- V krehkosti je sila; Mária, zdanlivo slabá a krehká žena, ovládla svet (por. *Lk* 1, 48) duchovnými nástrojmi – „Boh a česť“.
- V božskosti je ľudskosť; Mária, postaviac Božiu vôľu (spôsoby) nad ľudskú vôľu (spôsoby), najviac poslúžila ľudstvu – napomohla mu k opravdivej ľudskosti (zrelosti a svätosti).
- Vo väčšom „byť“ je väčšie „robiť“; Mária nepodľahla prílišnému aktivizmu, lebo vždy viac hľadala to, ako „byť“ (napr. služobnica – *Lk* 1, 38; pod krížom – *Jn* 19, 25; v spoločenstve – *Sk* 1, 14), pred „robiť“ či „hovoriť“.

Staršie mariánske tituly

Postupné chápanie Máriinej spásnej úlohy sa odzrkadľuje v početných soteriologických tituloch. Doba Máriinej „izolácie“ plodila dva druhy titulov – soteriologické a osobné (výsady). Pokoncilová doba Márie „v Kristovi“ oba druhy titulov integruje.

Tituly kresťanského staroveku

Prvým pokusom vyjadriť Máriinu účasť na diele vykúpenia bola paralela „Mária – Eva.“ Jej teologickým základom bol Pavlov *List Rimanom* (5, 15): „Ak previnením jedného zomreli mnohí, tým väčšmi sa milosťou jedného človeka, Ježiša Krista, v mnohých rozhojnila Božia milosť a dar.“ Otcovia, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Tertulián (+220), učili, že keď prvý Adam mal spoločnicu a pomocnicu v hriechu – Evu, aj druhý Adam, Kristus, mal spoločnicu a pomocnicu v milosti – Máriu.

Druhým pokusom opísať Máriinu úlohu bol titul **Orodovnica** od Ireneja (+202): „Zatiaľ, čo Eva neposlúchla Boha, Mária v poslušnosti voči Bohu uverila, takže sa Panna Mária mohla stať orodovnicou (advocata) panny Evy“ (*Adversus haereses* 5, 19, 1). Z druhej polovice 3. stor. pochádza jedna z najstarších mariánskych modlitieb *Pod tvoju ochranu...*

Titul **Prostrednica** sa zrodil na Východe. Zdá sa, že ho prvý použil Antipater z Bostry okolo r. 431: „Zdravas, ktorá sa radostne za nás prihováraš ako Prostrednica ľudstva“ (*In S. Joannem Baptismo*). Iní autori hovoria, že už Efrém Sýrsky (+373) použil oslovenie Prostrednica na Pannu Máriu. V západnej Cirkvi sa objavuje tento titul (**Mediatrix**) v 6. stor. od autora Pseudo Origena.

Tituly kresťanského stredoveku

V 9. stor. Pavol Diakon oživil titul **Prostrednica**, keď preložil z gréčtiny do latinčiny *Život Teofila*, kde sa výraz viackrát spomína. Ale až v 12. stor. sa tento výraz medzi západnými teológmi rozšíril (doložených je 50 miest) zásluhou Petra Damianskeho (+1072).

Sv. Bernard z Clairvaux (+1153) vysvetľoval Máriino prostredníctvo tak, že hriešni ľudia budú mať oveľa lepšiu pozíciu pred Kristom – Prostredníkom (s veľkým „P“), keď pôjdu k nemu cez prostredníčku (s malým „p“) Máriu (*5. homília o nanebovzatí*). Pre Bernarda bolo charakteristické vyjadrenie: Boh tak chcel, aby sme nemali nič, čo by neprešlo skrze ruky Márie. V šírení ľudovej mariánskej zbožnosti sa v ranom stredoveku nikto nevyrovnal sv. Bernardovi.

V 9. stor. Milon od sv. Amanda napísal, že Mária „spolupracovala s Vykupiteľom svojím plačom“. Lyrické vyjadrenie „**Spolupracovníčka**“ bolo však ojedinelé a upadlo do zabudnutia.

Clunský opát Odo (+942) bol oficiálnym autorom titulu „**Matka milosrdenstva**“. Odo napísal *Životopis Jána zo Salerna*, v ktorom opísal súkromné zjavenie istého mnícha, ktorý bol

predtým lupič. V zjavení sa Mária sama predstavila ako Matka milosrdenstva. Odov vplyv a kniha sa pričínili o rozšírenie tohto titulu a titul bol vložený aj do hymnu *Salve Regina*.

Titul **Vykupiteľka** sa prvýkrát objavil na sklonku 10. stor. v *Litániách ku všetkým svätým* od neznámeho autora v podobe: Sancta Redemptrix mundi, ora pro nobis! Autor odvodil titul veľmi jednoducho: Mária je matka Vykupiteľa, teda je Vykupiteľka. Neskôr sa teologicky vysvetlilo, že nejde o jednu rovinnu, na ktorej by stála Panna Mária spolu s Ježišom Kristom, a tak sa v 15. i 16. stor. titul rozšíril. Zároveň sa však ozývali vážne hlasy proti nemu. Aby sa zdôraznilo, že Mária je len spolupracovníčka na diele vykúpenia, k titulu **Redemptrix** sa začala dávať predpona. Tak sa v 14. stor. objavujú výrazy **Conredemptrix** alebo **Coredeptrix (Spoluvykupiteľka)**. Výraz Vykupiteľ bol už vyhradený výlučne pre Krista.

Sv. Bonaventúra (+1274) vystupoval proti akémukoľvek preháňaniu v mariánskej zbožnosti i v teológii: „K úcte Panny netreba vymýšľať nové pocty. Mária, ktorá je plná pravdy, nepotrebuje naše lži.“ Ako generálny predstavený Menších bratov v r. 1269 nariadil, aby sa z úcty k Máriiným bolestiam v každom františkánskom kostole večer zvonilo a bratia sa pritom pomodlili jedno Zdravas.

Teológovia raného stredoveku povýšili „passio in anima“ nad „passio in carne“. Tým pripravili cestu k titulu „**Mária – Kráľovná mučeníkov**“. Opát Paschasius Radbertus (+856) prehlásil: „Blahoslavená Bohorodička bola mučenica a panna.“ Umeleckým vyjadrením Máriinej duchovnej bolesti sa stala sekvencia *Stabat Mater* od Jacopone de Venediotis da Todi (+1306).

Sv. Brigita Švédska (+1373), členka Tretieho rádu sv. Františka, patrila k tým, ktorí veľmi zdôrazňovali podiel Márie na vykupiteľskom diele. Brigita nazvala Pannu Máriu **Salvatrix (Spasiteľka)** a vložila jej do úst slová: „Ako Adam a Eva predali svet za jablko, tak sme – môj Syn a ja – vykúpili svet jedným srdcom.“

Od 13. stor. sa v Nemecku rozjímalo o súhrne Máriiných bolestí, čo viedlo ku vzniku titulu „**Sedembolestná**“. Katolícka cirkev dodnes pozná až desať rôznych „zoznamov“ Máriiných siedmych bolestí (Ján Dubina). Obraz trpiacej Matky čoskoro prenikol i do liturgie (r. 1423) a na Slovensku je už stáročia známy. R. 1927, na žiadosť slovenských biskupov podloženej stáročnou úctou Slovákov k Sedembolestnej, Svätá Stolica oficiálne odobrila tento kult na Slovensku. Pápež Pavol VI. (1963-1978) v r. 1964 vyhlásil šaštínsky chrám Sedembolestnej – ktorého počiatky siahajú do r. 1564 – za Baziliku minor a v r. 1966 vyhlásil Sedembolestnú za hlavnú patrónku Slovenska.

Stredovekí západní kresťania síce postavili do stredu náboženského života Spasiteľa, no Mária v nich vyvolávala solidarizačný efekt.

Tituly kresťanského novoveku

Z významnejších mariológov začal prvý odôvodňovať titul **Prostrednica** Ľudovít Mária Grignion (1673-1716). Tento „Misionár Ducha Svätého a Panny Márie“ v knihe *O pravej mariánskej úcte* hovoril o piatich základných pravdách týkajúcich sa mariánskej zbožnosti. Štvrtá pravda znie: „Potrebujeme prostredníka u samého Prostredníka, Ježiša Krista. Týmto prostredníkom k Prostredníkovi je Panna Mária.“ Grignion odôvodnil svoje tvrdenia pokorou. Keďže je pokornejšie mať prostredníka ako nemať, je dokonalejšie s prostredníkom pristupovať k Bohu. „Boh je slnko, ktoré by nás mohlo pre našu slabosť oslepiť. Mária je mesiac, ktorý odráža slnečné svetlo a mierni ho, aby sme sa doň mohli dívať.“

Univerzálny charakter Máriinho prostredníctva vyzdvihol aj Alfonz Mária Liguori (+1787), zakladateľ rehole Redemptoristov, biskup a cirkevný učiteľ. V populárnom diele *Slávy Márie* (5) napísal: „Boh, ktorý nám dal Ježiša Krista, chce, aby všetky milosti, ktoré boli, sú a budú udeľované ľuďom po koniec sveta, skrze zásluhu Ježiša Krista, boli udeľované rukami a skrze príhovor Márie.“

Nepriaznivé historické okolnosti (turecké nebezpečenstvo) nútili kresťanov hľadať nadprirodzenú pomoc. Na západe rástla úcta k Márii pod titulom **Pomocnica kresťanov**. Toto vzývanie má pôvod na Východe, kde ho používali byzantskí kazatelia, keď bol ohrozený Carihrad (padol r. 1453). V strategickej námornej bitke pri Lepante 7.10.1571 prekvapujúco zvíťazilo výrazne slabšie kresťanské loďstvo nad Turkami. Pápež Pius V. (1566-1572) pripísal toto dôležité víťazstvo Máriinej pomoci. V r. 1573 pápež Gregor XIII. (1572-1585) ustanovil sviatok Ružencovej Panny Márie práve na 7. októbra. Úcta k Márii Pomocnici sa šírila najmä v Bavorsku a Rakúsku (víťazstvo nad Turkami pri Viedni 12.9.1683). Pápež Pius VII. (1800-1823), prepustený z Napoleonovho zajatia 10.3.1814, zaviedol v r. 1815 sviatok Márie Pomocnice kresťanov (šíriteľom sviatku sa stal Ján Bosco, +1888). Pius VII., veľký mariánsky ctiteľ, zaviedol v r. 1806 pomenovanie **Rozdeľovateľka všetkých milostí**.

Pápež Pius IX. (1846-1878) r. 1854 bulou *Ineffabilis Deus* vyhlásil dogmu o nepoškvrnenom počatí Panny Márie. Máriu nazval **Obnoviteľka rodičov** (rodičia, ktorých bolo treba obnoviť sú Adam a Eva) a **Uzmieriteľka sveta**.

Pápež Lev XIII. (1878-1903) používal viacero titulov na Pannu Máriu. Bolo to aj bežné Prostrednica aj zriedkavé Rozdeľovateľka aj nové **Pokladníčka mieru**. „Tak ako nemôžeme ísť k Otcovi inak iba skrze Syna, tak nemôžeme ísť ku Kristovi inak iba skrze jeho matku“ (*Octobri mense*, r. 1891). Ešte predtým v r. 1883 napísal, že Mária je Pokladníčka nášho mieru s Bohom (*Supremi Apostolatus*). „Ona, ktorá bola spolupracovníčkou vo sviatosti vykúpenia človeka, bude podobne aj spolupracovníčka pri rozdeľovaní milostí z neho vyplývajúcich“ (enc. *Adiutricem populi*).

Pápež Pius X. (1903-1914) v enc. *Ad diem illum* (r. 1904; bol to mimoriadny Svätý rok) napísal: „Kvôli jednote utrpenia a vôle, ktorá existovala medzi Kristom a Máriou, zaslúžila si stať sa najhodnejšou **Obnoviteľkou (Reparatrix)** strateného sveta, a z toho dôvodu aj rozdeľovateľkou všetkých výhod, ktoré Ježiš získal pre nás svojou smrťou a svojou krvou. Pretože prekonáva všetko vo svätosti a jednote s Kristom, a pretože bola vybratá Kristom, aby bola účastníčkou na diele spásy ľudstva, zasluhuje nám de congruo, čo znamená, že Kristus nám zasluhuje de condigno, a tak je rozdeľovateľkou milostí, ktoré sa majú rozdeliť.“

Pápež Benedikt XV. (1914-1922) v r. 1918 v liste *Inter sodalicia* napísal, že Mária na Kalvárii obetovala (immolavit) Bohu svoje materinské práva. Pritom sa má Máriino obetovanie Ježiša pod krížom v podstate chápať ako obetovanie jej jedinečne milostivého materstva v rámci všeobecného kňazstva, ktorého sú účastní všetci pokrstení. Benedikt XV. povolil žiadateľom (istým rehoľným rádom a Belgicku) slúžiť svätú omšu o **Márii - Prostrednici všetkých milostí** (Posvätná kongregácia pre obrady, r. 1921).

Pápež Pius XI. (1922-1939) listom *Quod nuper* – z príležitosti 1900. výročia vykúpenia ľudstva – vyhlásil r. 1933 za mimoriadny Svätý rok. Pri jeho ukončení zdôraznil záslužné obetovanie Márie: „Ó, Matka zbožnosti a milosti, ktorá stála ako **Spoluvykupiteľka** pri svojom najsladšom Synovi, trpiac s ním, keď zavíšil vykúpenie ľudského pokolenia na oltári kríža..., ochráň nás, vrúcne ťa prosíme, a rozmnožuj deň čo deň vzácne ovocie jeho vykúpenia a spoluutrpenia jeho matky“ (*L'Osservatore Romano* 29.-30.4.1935).

Pápež Pius XII. (1939-1958) v enc. *Mystici corporis* r. 1943 prehĺbil myšlienku Benedikta XV. o obetovaní materinských práv: „Bola to ona (Mária), ktorá bola vždy naj dôvernejšie zjednotená so svojim Synom ako Nová Eva, obetovala ho na Golgote Večnému Otcovi spolu s obetou svojich materinských práv a lásky, za všetky deti Adamove, poškrvené jeho hanebným pádom.“ Pápež Pius XII. však, napriek predchádzajúcemu vyjadreniu, odmietol žiadosť, aby dogmatizoval učenie o Márii Prostrednici všetkých milostí.

Zaujímavé bolo, že výraz **Spoluvykupiteľka** sa všeobecne nerozšíril, hoci sa aj oficiálne spomenul (v troch prípadoch: 13.5.1908; 26.6.1913; 22.1.1914). V bežnom učení (bez zaangažovania neomylnosti) ho použili pápeži Pius X. (1903-1914), Pius XI. (1922-1939) a Ján Pavol II.

(1978-2005). Ján Pavol II. ho použil len raz v príhovore v Mariánskej svätyni Alborada, v Ekvádore 31.1.1985 (*L'Osservatore Romano*, 11.3.1985). Avšak v enc. *Redemptoris Mater* pápež opísal dielo Márie bez tohto termínu.

Hnutie za vyhlásenie „piatej“ mariánskej dogmy s titulmi „Mária – Spoluvykupiteľka“ a „Prostrednica všetkých milostí“ zatiaľ nepredložilo teologicky čisté dôkazy pre svoj zámer.

Novšie mariánske tituly

Po Druhom vatikánskom koncile (1962-1965) sa ujali dva mariánske tituly: Mária – Matka Cirkvi a Mária – eucharistická žena.

Mária – Matka Cirkvi

Termín „Matka Cirkvi“ zaviedol pápež Pavol VI. (1963-1978) dňa 23.11.1964 (pred otcami koncilu), čo sa odzrkadlilo aj v konštit. *Lumen gentium*. Tento titul vyplýva z úplného spojenia matky so Synom, ktoré sa prejavuje od počatia až do jej smrti. Mária práve na Turíce špeciálne začína materské poslanie v Cirkvi (por. *Sk* 1, 14; 2, 1-4, 42; 4, 32), ktoré jej predtým zveril umierajúci Boží Syn (*Jn* 19, 26-27).

Lumen gentium 53: „V Adamovom potomstve je však zároveň spojená so všetkými ľuďmi, ktorí majú byť spasení, ba je priamo matkou údov Kristových, lebo svojou láskou spolupracovala, aby sa v Cirkvi zrodili veriaci, ktorí sú údmi tejto hlavy.“

Lumen gentium 61: „Preblahoslavená Panna,... bola riadením Božej prozreteľnosti na tejto zemi požehnanou matkou božského Vykupiteľa, jeho mimoriadne veľkodušnou spoločníčkou a pokornou služobnicou Pána... Preto je našou Matkou v poriadku milosti.“

Lumen gentium 63: „Bohorodička je predobrazom Cirkvi.“

Katechizmus Katolíckej cirkvi (č. 511): „Poslušnosťou sa Mária stala novou Evou, matkou všetkých žijúcich.“

Mexický kardinál Juan Sandoval Iniguez v r. 1995 povolil v „Zdravase“ po slovách „Svätá Mária, Matka Božia“, vložiť „a Matka naša.“ Dôvodom boli slová Panny Márie, ktorá sa v r. 1531 zjavila Juanovi Diegovi v Guadalupe: „Nie som tu ja, ktorá som tvojou Matkou?“

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) dňa 8.10.2000 zveril do ochrany Matky Božej – Matky Cirkvi tretie kresťanské tisícročie. Svätý Otec František dňa 11.2.2018 zaviedol spomienku „Mária – Matka Cirkvi“ na Svätodušný pondelok.

Mária – eucharistická žena

Podľa pápeža Jána Pavla II. (1978-2005), por. enc. *Cirkev žije z Eucharistie*, 6. kapitola, je Mária eucharistická žena a môže iných viesť k Najsvätejšej sviatosti, lebo má k nej hlboký vzťah. Máriin vzťah k Eucharistii pramení z tajomstva vtelenia; Ježišovo telo (a krv) bolo sfomované v Márii (por. enc. *Redemptoris Mater* 20). Otcovia (napr. Ignác Antiochijský, +117; Justín, +165; Irenej, +202; Hilár z Poitiers, +367) všeobecne poukazovali na **totožnosť Kristovho tela** – pozemského z Márie a eucharistického zo sviatosti.

Mária nebola pri Poslednej večeri s Ježišom a Dvanástimi. Neskôr však bola prítomná medzi apoštolmi, ktorí „jednomyselne zotrúvali na modlitbách“ (*Sk* 1, 14). Zúčastňovala sa na eucharistických sláveniach prvej kresťanskej generácie, ktorá „lámala chlieb“ (*Sk* 2, 42).

Máriin vzťah k Eucharistii možno nájsť v hlbokom vzťahu k najsvätejšiemu tajomstvu (*Cirkev žije z Eucharistie* 53). Pretože Eucharistia je tajomstvom viery, ktoré prevyšuje ľudský intelekt a núti plne sa odovzdať Božiemu slovu, nikto nemôže byť v podobnom postoji takou vodkyňou ako Mária, por.: „Urobte všetko, čo vám povie!“ (*Jn* 2, 5).

Mária pri zvestovaní počala Božieho Syna aj v jeho fyzickej prítomnosti s telom a krvou,

anticipujúc v sebe sviatosťné Pánovo telo a krv. Jestvuje teda analógia medzi „fiat“, ktorým Mária odpovedala na anjelove slová, a „amen“, ktoré vyslovuje každý veriaci, keď prijíma Pánovo telo. Mária v tajomstve vtelenia anticipovala aj eucharistickú vieru Cirkvi a stala sa svätostánkom – prvým svätostánkom v dejinách (*Cirkev žije z Eucharistie* 55).

Mária si osvojila aj obetný rozmer Eucharistie. Počula od starca Simeona predpoveď, že Dieťa bude znamením protirečenia a jej vlastnú dušu prenikne meč (por. *Lk* 2, 34-35). Pripravovala sa na drámu ukrižovania Syna, žila akýsi druh anticipovanej Eucharistie, duchovného prijímania túžby a obety. Prijatť Eucharistiou na eucharistickom slávení, ktorému predsedali apoštoli, muselo pre Máriu znamenať opäť prijatť vo svojom lone to srdce, ktoré bilo v súlade s jej srdcom a znovu prežívať to, čo sama zakúsila pod krížom (*Cirkev žije z Eucharistie* 56).

Žitť v Eucharistii znamená vziať – podľa Jánovho príkladu – so sebou tú, ktorá je svetu darovaná za Matku. Zároveň to značí ísť do Matkinej školy a nechať sa ňou sprevádzať (*Cirkev žije z Eucharistie* 57). Eucharistia totiž, tak ako Máriin chválospev *Magnifikat*, je predovšetkým chválou a vzdávaním vďaky – a presne to je pravý eucharistický postoj. Keď *Magnifikat* vyjadruje Máriinu spiritualitu, Eucharistia je ľudom daná, aby sa celý ich ľudský život stal magnifikatom (*Cirkev žije z Eucharistie* 58).

Mnohosť mariánskych titulov

Dôvody početných Máriiných titulov priblížil taliansky mariológ Stefano De Fiores:

- 1) Mária bola pri najdôležitejších okamihoch dejín spásy (zvestovanie Ježiša, jeho narodenie, účinkovanie, umučenie a oslávenie; zoslanie Ducha Svätého a zrodenie Cirkvi na Turíce).
- 2) Neustále pretrváva živá láska veriacich k Márii; táto aktuálna láska „plodí“ nové mená.
- 3) Mária stále riadne i mimoriadne zasahuje do života ľudí; Mária je evidentne živá – účinne pôsobiaca (por. exhort. *Marialis cultus* 56) – a to viac ako iní svätí.

Z Božej vôle je Mária od počiatku a natrvalo spojená s kresťanstvom.

Najplyvnejší mariánski ctitelia

Sv. Efrém Sýrsky (306-373, Palestína):

- diakon, ktorý z úcty pred kňazstvom neprijal kňazskú vysviacku;
- v Edese založil slávnu teologickú školu;
- napísal veľa diel (viac ako tisíc; asi 3 milióny riadkov);
- napísal asi 500 hymnov na Pannu Máriu (získal si meno „Harfa Ducha Svätého“);
- poukázal na veľkosť Panny Márie z hľadiska svätosti a čistoty;
- v r. 1920 pápež Benedikt XV. (1914-1922) vyhlásil Efréma za „Učiteľa Cirkvi“.

Sv. Bernard z Clairvaux (1090-1153, Francúzsko):

- pochádzal zo šľachtickej rodiny; bol nadaný, uzavretý, citlivý;
- ako 17 ročnému mu zomrela matka a on si vybral za matku Pannu Máriu;
- bol poradcom viacerých pápežov;
- bol veľký rehoľný a cirkevný reformátor, nazývali ho „Muž 12. stor.“;
- založil 68 kláštorov; mimoriadny šíriteľ mariánskej úcty (zložil modlitbu *Rozpomeň sa...*);
- presadzoval základné mariánske heslo „Mariánska úcta musí mať liturgické črty“;
- mariánska úcta má dve koľaje (tvoria obraz pravého kresťanského života):
  1. tajomstvo vtelenia (poslušnosť Božej vôle),
  2. tajomstvo nanebovzatia (povýšenie a odmena);
- v r. 1830 pápež Pius VIII. (1829-1930) vyhlásil Bernarda za „Učiteľa Cirkvi“.

Sv. Ľudovít Mária Grignon z Montfortu (1673-1716, Francúzsko):

- volá sa „Klasik mariánskej úcty“;
- bol z 18 detí; päť detí z rodiny sa zasvätilo Bohu; r. 1700 sa Ľudovít stal kňazom;
- chcel ísť do misií, no diecézny biskup ho nepustil; r. 1706 peši putoval do Ríma, navštívil pápeža Klementa XI. (1700-1721), ktorý mu povedal: „Tvojou misiou bude Francúzsko“; všeobecne ho pokladajú za obnoviteľa viery v Západnom Francúzsku;
- stal sa ľudovým misionárom: „Prelial by som poslednú kvapku krvi, keby som tým odstránil zlé knihy a obrazy“;
- odolal vplyvu jansenizmu; od vyčerpania zomrel 43 ročný;
- mariológiu rozvíjal v trinitárnom vzťahu: Otec ju zaradil do plánu spásy – stala sa matkou Slova – počala z Ducha Svätého;
- známe sú jeho zvolania: „Mária ma uchvátila“; „Panna utvorila Hlavu (Krista), ona vyformuje aj údy (veriacich)“; pretože Otec dal Syna svetú skrze Máriu, tak až do konca sveta chce plodiť deti skrze Máriu;
- mariánska formácia je odovzdanie sa Márii; pritom na vonkajšej forme nezáleží. Grignon hovoril o štyroch stupňoch oddania sa Panne Márii:
  1. Poddať sa Duchu Svätému ako Mária, ktorá sa orientovala len na dobro (nasledovať ju);
  2. Mária sa stane vzorom aj ďalších čností (vzývanie, prosby, modlitby);
  3. Využiť Máriin vplyv (náboženská úcta);
  4. Vložiť sa do služieb Márie tak, ako ona slúžila Kristovi (ako Matke, ako Kráľovnej).
- napísal významnú knihu *O pravej mariánskej zbožnosti*; kniha bola znovuobjavená až r. 1842; autora a myšlienky tejto knihy vyzdvihol aj pápež Ján Pavol II. (1978-2005), por. *Redemptoris Mater* 48.

Sv. Alfonz Mária de Liguori (1696-1787, Taliansko):

- bol šľachtic, nadaný a dobrý;
- 16 ročný sa stal doktorom práv;
- 26 ročný zanechal právnickú prax;
- 30 ročný sa stal kňazom;
- 36 ročný založil rehoľu redemptoristov (záujem o ľudové misie);
- v r. 1762 sa stal biskupom;
- je patrónom moralistov a spovedníkov;
- tvrdil: „Za milosť obrátenia, za milosť povolania, za milosť založenia rehole, za všetko vdáčim Márii“;
- jeho dvojzväzkové dielo *Máriine vznešenosti* (do r. 1987 vyšlo 800 vydaní) v prijateľnej forme predkladá mariánsku úctu;
- mariánskej úcte dal počas najväčších útokov (Francois M. Voltaire, +1778) seriózný teologický základ;
- v r. 1871 pápež Pius IX. (1846-1878) vyhlásil Alfonza za „Učiteľa Cirkvi“.

Sv. Maximilián Mária Kolbe (1894-1941, Poľsko):

- františkán, apoštol knihy a rozhlasu; ako chlapec bol „živý“, nadaný a chudobný;
- vstúpil k františkánom, študoval v Poľsku a v Ríme;
- v Ríme sa rozhodol bojovať za ochranu pápeža pred slobodomurármi (r. 1917 oslavovali 200. výročie vzniku); 17.10.1917 založil Rytierstvo Nepoškvrnenej s heslom: „Pomocou Márie dobyť svet“;
- 1927 založil rehoľné mestečko Nepokalanovo;
- 1930 odišiel na misie do Japonska (zdržal sa tam 5 rokov);

- keď r. 1939 začala Druhá svetová vojna, ako poľský inteligent a hlboko veriaci človek, dostal sa do koncentračného tábora;
- 14.8.1941 zomrel v bunkri hladu po karbolovej injekcii (bol tam dva týždne); desiatich mali zomrieť z baraku č. 14., lebo jeden väzeň ušiel; sám sa ponúkol za dôstojníka Františka Gajovnička (+1995);
- do teológie zaviedol: „Mária je transparentia (viditeľný znak) Ducha Svätého“; nie však vtele- nie Ducha Svätého.
- 10.10.1982 pápež Ján Pavol II. (1978-2005) vyhlásil Maximiliána za svätého.

Mária a kňaz

Plán Boha – Stvoriteľa

Základ vzťahu medzi ženou a mužom sa nachádza v stvorení: „Boh stvoril človeka na svoj obraz; na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril“ (*Gn 1, 27*). Ani muž ani žena, vzatý samostatne, nie je obrazom Stvoriteľa, ale muž a žena sú Božím obrazom v ich vzájomnosti. Muž a žena sú stvorení jeden pre druhého. Nie tak, že by muž či žena boli „neúplní“, ale tak, že obaja sú stvorení pre spoločenstvo osôb, v ktorom každý môže byť pre druhého „pomocou“, lebo sú si rovní ako osoby a zároveň sú odlišní ako muž a žena (por. *KKC 372*). Na tomto stvoriteľskom zámere nemá človek nijakú zásluhu. Človek svojou vôľou netvorí toto spoločenstvo, dostal ho stvorením. Bohom zamýšľaná „jednota dvoch“ má zmysel aj v živote kňaza. Aby kňaz vedel zaujať správny vzťah k žene, je dôležité, aby poznal osobitosti ženskej psychiky podľa rozličných vekových stupňov a stavov (Miloš Galbavý).

Povolanie človeka k dokonalosti sa stretáva s problémami. Kňaz nie je v tomto smere výnimkou, a preto by nemal odmietat' nikoho. Láska k Bohu a k ľuďom je veľkou silou, ktorá môže byť nevysychajúcim prameňom inšpirácie na ceste dozrievania a vernosti. Vo vzájomnom rešpektovaní postavenia a vzájomnej dôstojnosti môžu kňaz i žena rozvíjať svoje predispozície a obohacovať ho každý svojimi darmi.

Mária tu zohráva dôležitú úlohu, a to nielen ako žena, ale aj ako prvá kresťanka. Žena ako matka, ako sestra, ako apoštolská spolupracovníčka je pre kňaza pomocou (por. *Gn 2, 18*). Pravdaže, medzi Máriou a kňazom nejde o manželský rozmer vzťahu. Psychická štruktúra človeka, zvlášť muža, vyžaduje matku. Prirodzená matka a prirodzené materstvo nie je absolútne a je pominuteľné. A tak vo vzťahu „Mária a kňaz“ sa ponúka možnosť prežívať dokonalé, verné materstvo Panny Márie (Roman Rogowski).

Plán Boha – Spasiteľa

Špecifický vzťah medzi Máriou a kňazom založil Ježiš, keď z kríža Jánovi, novozákonnému kňazovi, zveril svoju matku. *Písmo* hovorí, že Ján si ju od tej chvíle vzal k sebe (*Jn 19, 27*). „Vziať k sebe“ znamenalo nielen postarať sa o ňu po ľudskej a materiálnej stránke; znamenalo to predovšetkým duchovné nadprirodzené puto – vzájomné obohacovanie sa.

Duchovné puto medzi Máriou a kňazom je viacnásobne odôvodnené: - matka Syna je aj Matkou Cirkvi a duchovnou matkou kňazov (Pomocnica, Orodovnica); - obaja v špeciálnom povolaní slúžia tomu istému Pánovi (sprítomňujú ho); - obaja Božou mocou umožňujú Kristovo vtele- nie (Mária materstvom – kňaz konsekráciou); - obaja výnimočne slúžia a žijú v Kristovej Cirkvi, aby bola svätá.

Svätosť sa hodnotí podľa „veľkého tajomstva“, v ktorom Nevesta – Cirkev odpovedá svojím darom lásky na dar Ženícha – Krista (por. *Zjv 19*). Svätosť, čiže spoločenstvo ľudí s Bohom prostredníctvom lásky, je v Cirkvi cieľom. Mária predchádza všetkých ľudí vo svätosti

ako Nevesta, na ktorej niet škvrny ani vrásky (por. *Ef 5, 27*). Preto **mariánska dimenzia Cirkvi predchádza petrovskú dimenziu Cirkvi** (*KKC 773*).

Mariánska dimenzia Cirkvi

Tzv. mariánska dimenzia v Cirkvi je svätosť osoby, ktorá nemá oficiálny cirkevný úrad.

Štruktúru Cirkvi tvorí **spoločné i služobné kňazstvo** (por. konštit. *Lumen gentium 10*); obe sú účasťou na Kristovom kňazstve. Spoločné kňazstvo sa vzťahuje na všetkých v Cirkvi – na ženy aj mužov; vzťahuje sa rovnako aj na tých, ktorí majú účasť na „služobnom kňazstve“, ktoré má povahu opravdivej služby. Všetci sú pozvaní k tomu, aby – ako Nevesta – odpovedali darom svojho života na nevýslovný dar lásky Krista, jediného Vykupiteľa sveta (por. list *Mulieris dignitatem 27*).

Petrovská dimenzia Cirkvi

Tzv. petrovská dimenzia v Cirkvi je svätosť osoby, ktorá má oficiálny úrad; ním je a priori – služobné (hierarchické) kňazstvo.

Kto viac ako kňaz, vysluhovateľ Božích tajomstiev a špeciálny Kristov svedok, má byť svätý – charakterný. Slovo charakter pochádza z gr. charassein - vyryť, dať výrazný znak. V etickom zmysle je charakter ustálenou vnútornou štruktúrou dobre sa správajúceho človeka. Charakter sa nededí. Človek ho získava výchovou a neskôr sebvýchovou, kde zohráva veľkú úlohu svedomie a vôľa. Každým správnym úsudkom svedomia akceptovaným vôľou a uvedením do praxe vo forme skutku, rastie potenciál charakteru. Pravdaže, človek k tomu dostáva milosť, ktorá ho však neznásilňuje, ale aktivizuje jeho sily a schopnosti potrebné k svätosti. Vôľa musí mať stály prísun prirodzených i nadprirodzených motívov, aby sa neunavila v realizácii hlavného cieľa, byť charakterným – svätým (Anton Hlinka, +2011).

Hoci Panna Mária nemala dar služobného kňazstva, v duchovnej oblasti je pre kňazov motiváciou a vzorom (svätosť, panenstvo, vernosť, ochotná služba...). Mariánska dimenzia musí mať v živote kňaza také dôležité miesto, aké má aj v Cirkvi:

1. rovnako ako Mária čerpajúc z Božieho prameňa milovať milosrdnou láskou;
2. rovnako ako Mária orodovať svojim príhovorom;
3. rovnako ako starostlivá matka, starat' sa o zverené duše;
4. rovnako ako matka dobrej rady, čerpajúc z múdrosti Ducha Svätého, radit';
5. rovnako ako Mária, pomáhať zvlášť v ťažkých situáciách (duchovných i materiálnych).

Tak, ako sú na seba zamerané spoločné a služobné kňazstvo a tak, ako spoločné kňazstvo predchádza služobné kňazstvo – tak sú na seba zamerané obe dimenzie a tak mariánska dimenzia predchádza petrovskú dimenziu Cirkvi.

Mariánska úcta podstatne patrí k novozákonnému kňazstvu (Anton Bagin, +1992).

Význam mariológie

Mariológia predstavuje vrcholný aspekt kresťanstva, ved' bola na koncile potvrdená, ako súčasť konštit. o Cirkvi. Koncil vložil tajomstvo Márie do tajomstva Cirkvi. Kard. Jozef Ratzinger učil o význame mariológie v šiestich bodoch:

1. Mariológia je oporou kresťanskej viery. Keď Cirkev vyhlásila dogmy o Márii, tým poslúžila viere v Krista. Keď sa prizná Márii miesto, ktoré jej vyznačila dogma a tradícia, vtedy sa stojí na pôde kristológie.

2. Mariológia zjednocuje Písmo a Tradíciu. Dogmy o Márii majú základ vo *Svätom písme*. Ako semenko rastie a prináša ovocie v živej tradícii, tak intuícia veriaceho ľudu – najmä cez liturgiu – prechádza do dogmy.

3. Mariológia zjednocuje Starý zákon a Nový zákon. Mária vo svojej dobe i živote spojila starý a nový Boží ľud. Mária – židovské dievča, sa stala matkou Mesiáša a prvou kresťankou.

4. Mariológia chráni u veriacich plnú ľudskosť (rozum, vôľa, cit...). Teologicky správny vzťah k Márii zaručuje, že sa viera nestane iba otázkou rozumu. Mária ako prototyp Cirkvi a kresťana je príkladom, ako byť v Cirkvi opravdivým kresťanom.

5. Mariológia chráni Cirkev pred degeneráciou (upadnutie, znehodnocovanie). Cirkev s Máriou sa zbavuje zmužšteného obrazu Cirkvi.

6. Mariológia chráni podstatu ženskosti. Podstatou ženskosti je panenstvo a materstvo. Z Panny Márie ustavične žiari svetlo na to, čo Stvoriteľ zamýšľal so ženou pre všetky časy. Máriiným panenstvom a materstvom sa tajomstvo ženy dostáva na vysoký stupeň.

Mariológia a učiteľský úrad Cirkvi

Magistérium (lat. magister - učiteľ), čiže učiteľský úrad Cirkvi, je úloha (funkcia) verne podávať Božie slovo. Kristus Pán dal túto úlohu Cirkvi; Duch Svätý k uskutočňovaniu tejto úlohy dáva Cirkvi charizmu vernosti Kristovej pravde (dar neomylnosti).

Hlavné znaky učiteľského úradu sú: - poslanie zhora, por. *Jn* 20, 21; - autorita, por. *Lk* 10, 16; - potrebnosť, por. *Mk* 16, 16; - nadčasovosť, por. *Mt* 28, 20.

Nositelkou učiteľského úradu je Cirkev, keď učí v oblasti viery a mravov. Jej učenie môže byť **riadne** a **mimoriadne** (pri ňom sa v plnosti uplatňuje charizma vernosti).

- Riadne učenie je aktívne – bežné učenie pápeža, biskupov, kňazov, diakonov; laikov katechetov, rodičov... s oficiálnou a neoficiálnou misiou a pasívne – sensus fidei všetkých veriacich; por. pápež Pius IX. (1846-1878), r. 1863, *DH* 2879-2880; konštit. *Dei verbum* 8, konštit. *Lumen gentium* 35.

- Mimoriadne učenie je slávnostné učenie – vyhlásenie koncilovej definície a najvyššie učenie – pápežské „ex cathedra“; por. kán. 337 *CIC*, *KKC* 884.

Magistérium umožňuje mariológii, aby mala vyššie spomenutý veľký (šesťnásobný) význam. Vzhľadom na úlohu magistéria sa treba v mariologickej reflexii vyvarovať: nevšímavosti voči magistériu a nesprávne mu používaniu magistéria (zamieňanie riadneho a mimoriadneho učenia), por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 28-29. Pritom sensus fidei (sensus fidelium, sensus ecclesiae) patrí k riadnemu pasívnemu učeniu Cirkvi.

Perspektíva mariológie – hlavné črty

Po Druhom vatikánskom koncile má mať katolícka mariológia (veda) tieto črty (por. *Matka Páně. Památka, přítomnost, naděje*, č. 77):

- korektné narábanie s prameňmi (metodológia);
- zdôrazňovanie vnútorných vzťahov: k Bohu, ku Kristovi, k Cirkvi, k ľudstvu, k svetu;
- sledovanie liturgie ako teologického prameňa;
- opatrné a pozorné sledovanie ľudovej zbožnosti (sensus fidelium);
- budovanie zmyslu pre Cirkev (sentire cum Ecclesia);
- otvorenie sa pre potreby ľudstva;
- harmonické spájanie prirodzenej (historickej) a nadprirodzenej roviny v živote Márie;
- konštruktívne nazeranie na slávnú Máriinu veľkosť a zároveň na jej blízkosť k ľuďom;
- obohacujúce spájanie náuky (doctrina), úcty (pietas) a duchovna (spiritualitas);
- pripomínanie veľkých Božích diel spásy (zo *Starého* i z *Nového zákona*);
- bedlivé vnímanie stálej Máriinej prítomnosti vo svete, najmä v Cirkvi;
- zrkadlenie (reflexia, rozjímanie) Márie ako istého znamenia Božej útechy.

Takto sa mariológia stane stálym Magnificat slávy Otca i Syna i Ducha Svätého. Podľa odborníkov Mariánskej akadémie (por. *Matka Páně...*, č. 6) treba podčiarknuť predovšetkým dve

orientácie: Mária v perspektíve dejín spásy a Mária začlenená do kontextu tajomstva Krista a Cirkvi.

Teológovia z celého sveta (katolíci i nekatolíci) sa pravidelne schádzajú na medzinárodných mariologických kongresoch. Tie majú vedecko-odbornejšie zameranie, ako medzinárodné mariánske kongresy.

Kritériá mariánskych zjavení

Katolícka cirkev od počiatku učila, že súkromné zjavenia (medzi ne patria aj zjavenia Bohorodičky) sú možné. Cirkev niektoré z nich aj uznala. Tieto zjavenia však nepatria k pokladu viery (depositum fidei). Čo je na súkromných zjaveniach autentické, posudzuje zmysel veriacich pre vieru pod vedením Magistéria.

Kritériá, podľa ktorých Cirkev posudzuje mariánske zjavenia:

1. Trpezlivosť (čas); pomalosť skúmania je vedomý zámer.
2. Opatrnosť; neprenáhliť sa v úsudku.
3. Duchovné ovocie: – hľadisko nadprirodzenosti,
– hľadisko duchovných plodov.

Kritériá zjavení sú nutné. Údajných zjavení býva veľmi veľa. Len od r. 1905 do r. 1995 sa na svete vyskytlo 295 údajných zjavení Márie. Cirkev – v celých svojich dejinách – uznala z nich za pravé len malé promile. Cirkev vie, že existuje napätie medzi niektorými veriacimi, ktorí tieto „zjavenia“ uznávajú a veriacimi, ktorí ich neuznávajú. Hoci toto napätie predstavuje isté nebezpečenstvo pre jednotu miestnej cirkvi, nemožno od kritérií pravosti ustúpiť.

Miesta mariánskych zjavení

Na základe toho, že veríme v Boha, ktorý sa zjavuje a ktorý sa neustále stará o svet (creatio continua evolutiva – stále evolučné stváranie) a najmä o našu spásu (dejiny spásy), veríme, že z Božej vôle sa zjavujú aj svätí, najmä Panna Mária.

Katechizmus Katolíckej cirkvi definuje súkromné zjavenia (č. 67): „V priebehu storočí sa vyskytli takzvané „súkromné“ zjavenia. Niektoré z nich uznala aj cirkevná autorita. Nepatria však do pokladu viery. Ich úlohou nie je „zlepšovať“ či „doplňať“ Kristovo definitívne Zjavenie, ale pomáhať, aby sa ono plnšie žilo v istom dejinnom období. Zmysel veriacich (sensus fideium) vie pod vedením Učiteľského úradu Cirkvi rozlíšiť a prijať, čo je v týchto zjaveniach autentickou výzvou Krista alebo jeho svätých pre Cirkev.“

Nestretávame sa s tým, žeby Cirkev (aspoň občas) oficiálne udala, koľko všetkých uznaných súkromných zjavení je. Existujú neoficiálne čísla, ale tie sú viac-menej orientačné.

Súkromné zjavenia majú rôzny charakter, rôzny dosah (osobný, miestny, svetový), rôznu dôkazovú hodnotu (ako dokázať vnútorný zážitok; kde je hranica medzi vnútorným a vonkajším; medzi prirodzeným a nadprirodzeným) a schvaľujú sa na troch rovinách – miestny ordinár, konferencia biskupov, Svätá stolica (oddelenie Kongregácie pre náuku viery). Tu však pastoračný dôvod zohráva hlavnú úlohu. Cirkev má veľké skúsenosti s nezdravou honbou za senzáciami, s čím sa stretol aj Pán Ježiš a nepáčilo sa mu to (por. *Mt* 12, 38n). Preto Cirkev nijako nechce podporovať senzácie; v tomto je nápadne zdržanlivá. Dokazuje to fakt, že Cirkev (všeobecná i miesta) často pozýva veriacich na púte a stretnutia (rodín, mládeže...), ale nikdy nestavia do popredia – neodôvodňuje to – nejakým súkromným zjavením.

V praktickom náboženskom živote je nutné niečo iné, ako poznať presný počet súkromných zjavení (a miest) uznaných Cirkvou. Potrebné je žiť jedno vzácne verejné Božie zjavenie; ak niekto okrem toho chce navštíviť aj nejaké miesto súkromných zjavení – môže; ale Cirkev to od nikoho nežiada. K spáse – ako takej – to nie je nutné.

Fatimské tajomstvo

Fatimské tajomstvo s tromi časťami (Jaroslav Barta) zaujalo svet. Rehoľná sestra Lucia (+2005), jedna z troch fatimských vizionárov, v r. 1941 zverejnila dve časti z toho, čo im Pán Boh ukázal dňa 13.7.1917: - strašný obraz pekla; trest za hriechy život a spôsob ako mu uniknúť; - svetlo v noci, ktoré má predchádzať vojnu; úcta k Nepoškvrnenej zachráni Rusko.

Lucia tretiu časť tajomstva v r. 1943 odovzdala pápežovi Piovi XII. (1939-1958). Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) túto časť zverejnil pri blahorečení dvoch fatimských vizionárov – Františka a Hyacinty – dňa 13.5.2000 vo Fatime: - vízia veľkého utrpenia a návrat ľudí k Bohu; atentát na pápeža.

Kongregácie pre náuku viery 26.6.2000 potvrdila, že už bolo zverejnené celé tajomstvo.

Zázračné uzdravenie

Na prvom mieste je dôležité pripomenúť si, že v náuke o Božích znameniach (zázrakoch) nejde o zápas medzi vierou a vedou; ide o komplexné spoznávanie Božieho konania.

Pravdy viery sú: - Boh je Stvoriteľom a Pánom celého sveta (Štvrtý lateránsky snem, r. 1215, *DH* 800); - Boh sa o svet stále stará, creatio continua evolutiva (Inocent I., r. 1208, *DH* 790); - Boh je všemohúci (por. *DH* 1 až 75); - zázraky existujú a Boh ich používa ako vonkajšie znamenie pre vzbudenie viery (Prvý vatikánsky koncil, r. 1870, *DH* 3034, 3033).

Pri posudzovaní „zázrakov“ treba rozlišovať prírodovedeckú (vedou zistiteľnú) rovinu – od roviny transcendentnej. Prírodné vedy, ktoré metodicky vychádzajú z predpokladu zákonitosti všetkého diania, nepripúšťajú zázrak v zmysle ničím nespôsobenej a prírodnými zákonmi neurčiteľnej udalosti. Taká skutočnosť, ktorá vedu teraz presahuje, je ľahko napadnuteľná: čo sa nepozná dnes, bude sa (možno) poznať zajtra. Preto Cirkev správnejšie učí o Božích znameniach. Aj slovo „zázrak“ poukazuje, že ide o niečo, čo je „za zrakom“, čo hneď nevidieť, čo odkazuje na niečo ďalej (Mireia Ryšková). Avšak znamenie je mimoriadna udalosť, ktorá zaujme a vyvolá u ľudí úžas; znamenie je orientované na človeka, a nie na prírodu.

Katolícka cirkev za zázrak považuje iba takú nevysvetliteľnú udalosť, ktorá na základe okolností, za ktorých sa udiala (a ktoré sú prísne preskúmané), vykazuje znak Božieho znamenia – to znamená znak potvrdenia, ktorý bol daný človeku; alebo znak odpovede na jeho prosbu (Raniero Cantalamessa).

Kritériá, podľa ktorých lekári posudzujú „nevysvetliteľné uzdravenie“:

1. Náhle uzdravenie; vylúčený je každý uzdravujúci proces.
2. Trvalé uzdravenie; musí trvať 6 až 8 rokov, podľa druhu ochorenia.
3. Uzdravenie zo život-ohrozujúcej alebo smrteľnej choroby organického, nie funkčného rázu (Stefano M. Paci).

Do r. 2007 bolo len v Lurdoch doložených asi 7000 mimoriadnych uzdravení. Z nich Cirkev označila za zázračné (čiže za Božie znamenie) len 64 uzdravení (t.j. 0,9 %), lebo je patrične prísna. V Lurdoch ide o štvorstupňové konanie:

- Lekársky úrad (pozostáva z miestnych lurdských lekárov).
- Asociácia internacionálnej medicíny (medzinárodná komisia zasadajúca raz za rok).
- Lekárska diecézna komisia (biskupstva, odkiaľ uzdravený pochádza).
- Teologická komisia (biskupstva, odkiaľ uzdravený pochádza).

Až po všetkých štyroch odobreniach biskup môže podpísať vyhlasujúci dekrét.

Jozef v tajomstve Krista

Svätý Jozef, Dávidov potomok, plnil dôležitú úlohu v dejinách spásy a jeho pozitívne pôsobenie v Cirkvi neustále trvá. Veľkosť Jozefa spočíva v jeho dôvernom vzťahu k Ježišovi a k Márii.

Hebr. meno Josef-el znamená „Boh požehná“, „Boh dá vzrast“; etymologicky pochádza zo slovesa „asaf“ – „Boh odstránil hanbu“.

Sväté písmo

Mt 1, 16: „Jakub mal syna Jozefa, manžela Márie, z ktorej sa narodil Ježiš, nazývaný Kristus.“
Por. aj *Lk 2, 4; 2, 16.*

Mt 1, 18-20, 24: „S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Ale skôr, ako by boli začali spolu bývať, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého. Jozef, jej manžel, bol človek spravodlivý a nechcel ju vystaviť potupe, preto ju zamýšľal potajomky prepustiť. Ako o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: Jozef, syn Dávidov, neboj sa prijať Máriu, svoju manželku, lebo to, čo sa v nej počalo, je z Ducha Svätého... Keď sa Jozef prebudil, urobil, ako mu prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku.“
Exegéza: Ide o Jozefovo rozhodnutie žiť špeciálne manželstvo. To, že Boh môže komunikovať s Jozefom „vo sne“ dokazuje, že Jozef vedel dobre rozlišovať. Jozefova spravodlivosť je dvojaká: - zachovával mojžišovský zákon (navonok); - spoznajúc vznešené Máriino tajomstvo bol plný bázne a pokladal sa za nehodného vziať si Máriu (vo vnútri).

Mt 1, 25: „(Jozef) nepoznal (Máriu), kým neporodila syna; a dal mu meno Ježiš.“ Exegéza: Slovo „kým“ alebo „až“ neznamená, že neskôr ju poznal, ale to, že Panna až do pôrodu bola nedotknutá. Pretože slovo „kým“ sa nepoužívalo na predelenie času (por. *Gn 8, 7; Ž 72, 7*). Boh dal Jozefovi za úlohu to, čo patrí otcovi – dať meno dieťaťu.

Lk 2, 48: „Syn môj, čo si nám to urobil? Pozri, tvoj otec i ja sme ťa s bolesťou hľadali.“ Exegéza: Jozef nebol prirodzeným otcom Ježiša, iba jeho zákonným otcom, pestúnom. Por. *Lk 3, 23.*

Odlíšne genealógie Ježiša (*Mt 1:* od Abraháma po Ježiša Krista; *Lk 3:* od Ježiša k Adamovi), a tým aj Jozefa, chcú dokázať, že Ježiš je naozaj človek a predpovedaný Spasiteľ sveta pochádzajúci z Dávidovho rodu. Odlíšnosť poukazuje aj na prax levirátneho manželstva (lat. levir - švagor), por. *Dt 25, 5-6*. Švagrovské manželstvo bolo podmienené (bezdetnosť, vek švagry, slobodný stav švagra).

Jozef zomrel pravdepodobne pred verejným účinkovaním Ježiša, pretože neskôr evanjelista nazýva Ježiša len „synom Márie“, por. *Mk 6, 3.*

Tradícia

Otcovia v staroveku spomínali Jozefa okrajovo – pri exegéze biblických textov Ježišovho detstva, napr. Justín (+165), Irenej (+202), Origenes (+253), Efrém Sýrsky (+373), Ján Zlatoústý (+407), Hieronym (+420) a i.

Ignác Antiochijský (+117): „Kniežaťu tohto sveta bolo skryté Máriino panenstvo a jej pôrod, podobne aj Pánova smrť: tri významné tajomstvá, ktoré sa odohrali v Božom tichu“ (*List Efezanom 19, 1*). „Zmysel panenstva“ (vo Svätej rodine) je prístupný iba viere, ktorá ju vidí vo vzájomnom súvisi ďalších Kristových tajomstiev od jeho vtelenia až po jeho Veľkú noc.

Irenej (+202): „Potom, keď už Jozef nemal žiadnu pochybnosť, prijal Máriu a radostne sa podrobil všetkému, čo bolo treba k výchove Krista“ (*Adversus haereses IV, 23, 1*).

Origenes (+253): „Jozef je tým, koho si Boh vyvolil, aby bol strážcom Pánovho narodenia“ (por. *Homilia XIII. in Lucam 7*). „Prvé sčítanie celého sveta sa konalo za vlády cisára Augusta a medzi inými išiel aj Jozef, aby sa dal zapísať spolu so svojou manželkou Máriou, ktorá bola v požehnanom stave“ (*Homilia XI. in Lucam 6*).

Efrém Sýrsky (+373): „Vznešený tesárov syn vztýčil svoj kríž nad podsvetie, ktoré všetko pohlcovalo, a preniesol aj ľudské pokolenie do domu života. A tak, ako skrze drevo rajského stromu padlo ľudské pokolenie na najnižšie miesto, na dreve kríža prešlo do domu života“ (*Sermo de Domino nostro*).

Augustín (+430): „Z dôvodu ich verného manželstva si obaja zasluhujú, aby boli nazývaní Kristovými rodičmi, nielen jeho matka, ale i jeho otec. Bol rodičom rovnakým spôsobom, akým bol matkiným manželom: v mysli, nie telom“ (*De nuptiis et concupiscentia* I, 11, 12). „Mária, ktorá si bola dobre vedomá, že Krista nepočala ako dôsledok manželského vzťahu s Jozefom, ho tiež nazýva Ježišovým otcom“ (*Sermo* 51, 10, 16).

Prvá zachovaná monografia o Jozefovi pochádza od Augustína (+430). Vyzdvihol v nej Jozefovo panenstvo, čnosti (por. *Ž* 1, 1-6) a úlohu „otca pred zákonom“ (por. *Sermo* 51). Otcovia obraňovali pravé manželstvo medzi Máriou a Jozefom (okrem intímneho vzťahu) – najmä Ambróz (+397) a Augustín (+430), por. *De sancta virginitate*.

Historický vývoj kultu

Kult sv. Jozefa za začal rozvíjať neskôr ako kult Panny Márie.

Tajomstvo panenského vzťahu medzi Máriou a Jozefom viedlo k tomu, že legendy a apokryfy od 2. stor. pripisovali Jozefovi pokročilý vek (por. *Protoevanjelium Jakubovo*). Jozef bol opisovaný ako starý vdovec s viacerými deťmi. Hoci proti tomuto vymyslenému obrazu vystupovali viacerí otcovia – napr. Hilár z Poitiers (+367), Gregor Nysský (+394) a najmä Epifanius zo Salamíny (+403) – vplyv tohto obrazu pretrval až do 20. stor.

Prečo *Protoevanjelium Jakubovo* tak silne a dlhodobo ovplyvnilo teológiu a najmä ikonografiu? Lebo zoznam, tzv. „kánón“, novozákonných biblických kníh v prvých storočiach ešte neexistoval a *Protoevanjelium Jakubovo* bolo, na viacerých miestach, pokladané za kánonický spis. Prvé dokumenty, ktoré obsahujú kompletný zoznam 27 kníh *Nového zákona* pochádzajú z druhej polovice 4. stor. Napriek ojedinelým výnimkám možno tvrdiť, že v polovici 5. stor. bol kánon kníh *Nového zákona* ustálený a všeobecne prijatý (Blažej Štrba).

V 3. stor. sa Sextus Julius Africanus (+c.280) pokúsil získať objektívne informácie o Jozefovi. Zistil, že v Jozefom rodokmeni došlo k švagrovskému manželstvu (Věra Záhalková).

Prvý kostol zasvätený Jozefovi dala postaviť sv. Helena v Nazarete v 4. stor.

Koptskí kresťania (odvodzujúci svoj vznik od sv. Marka evanjelistu) v kláštorech už v 4.-5. stor. pravidelne čítali dielo *História Jozefa tesára (stolára)* z časti vychádzajúce z apokryfov. Koptská pravoslávna cirkev vznikla po r. 451.

Od 7. stor. si začali veriaci uctievať Jozefov domnelý hrob v údolí Jozafát v Palestíne.

Od 8. stor. majú koptské kalendáre spomienku na sv. Jozefa – 20. júla. Koptská pravoslávna cirkev od 9. stor. začala sláviť deň sv. Jozefa – 2. augusta.

Západná cirkev v 8. stor. vložila meno Jozef – snúbenec Panny Márie do martyrológie na deň 19. marca. Pravdepodobne preto, aby Jozefom prekryla pohanský sviatok rímskej bohyně Minervy (grétska Aténa; etruská Menrva), ochrankyne remeselníkov, ktorý sa slávil 19. marca (Vera Schaubert, Hans Michael Schindler).

Od r. 850 začali na Východe sláviť sviatok sv. Jozefa dňa 26. decembra ako Sviatok Kristových rodičov.

Od 9. stor. benediktíni v kláštore Rheinau slávil sviatok sv. Jozefa dňa 19. marca. Celkovo sa však slávenie Jozefovho dňa rozšírilo až v 12. stor., keď si novozaložené rehole (najmä dominikáni a františkáni) zvolili sv. Jozefa za svojho nebeského patróna.

Prvý kostol v Európe zasvätený Jozefovi postavili v Bologni v r. 1129. Úctu k Jozefovi horlivo šíрили viaceré veľké osobnosti, napr. sv. Brigita Švédska (+1373), kancelár Sorbony Ján Gerson (+1429), sv. Bernardín Sienský (+1444) a sv. Terézia z Avily (+1582).

Prvé laické spoločenstvo postavené pod ochranu sv. Jozefa bolo *Bratstvo ženskej mládeže* pri kostole sv. Mikuláša v Avignone (Francúzsko) v 14. stor.

Ján Gerson (+1429) napísal dielo *Josephina* o svätom živote a čnostiach sv. Jozefa. On začal presadzovať myšlienku, že Jozef bol mladý muž, keď plnil svoje výnimočné poslanie v dejinách spásy, a nie starec (táto myšlienka však zvíťazila až v 17. stor.).

Pápež Sixtus IV. (1471-1484) v r. 1479 potvrdil jednoduchý sviatok sv. Jozefa na 19. marec a v r. 1484 vložil oficium sv. Jozefa do breviára.

Individuálne zobrazenia Jozefa sa v kresťanskej ikonografii rozšírili až od 15. storočia, najmä vďaka mužským reholiam – františkánom, karmelitánom a neskôr jezuitom.

Od 16. stor. začala rýchlo rásť popularita mena Jozef zásluhou servítov, františkánov, osobnej zaangažovanosti sv. Terézie z Avily (+1582) a sv. Františka Saleského (+1622), až sa toto meno stalo jedným z najrozšírenejších. Zároveň si sv. Jozefa vyvolili viaceré krajiny za nebeského patróna, napr. Mexiko v r. 1555, Kanada v r. 1624, Čechy v r. 1654, Peru v r. 1655, Belgicko v r. 1679.

Pápež Gregor XV. (1621-1623) v r. 1621 prikázal sláviť Sviatok sv. Jozefa dňa 19. marca v celej Cirkvi. V r. 1633 kanonik Richard Dognon of Verdun (+1638) vydal knižku o vzornom rodinnom živote sv. Jozefa.

V 17. stor. sa sv. Jozef stal patrónom umierajúcich. Bolo to v čase posledného veľkého moru v Európe. Otcovia jezuiti vtedy poukázali na Jozefa – príkladného človeka, ktorý zomrel dobrou smrťou, lebo bol v Ježišovej blízkosti. Zároveň založili Spolok dobrej smrti a vydávali knihy, napr. *Ako dobre zomrieť* od kardinála Róberta Bellarmina (+1621).

Cisár Leopold I. (1658-1705) v r. 1676 dosiahol, aby bol Jozef vyhlásený za hlavného patróna Rímsko-nemeckej ríše a Habsburgovci si zvolili sv. Jozefa aj za osobného patróna svojho cisárskeho domu (r. 1677).

Pápež Klement IX. (1700-1721) v r. 1714 opätovne prikázal sláviť Sviatok sv. Jozefa v celej Cirkvi. Hymny španielskeho karmelitána, Jána Escalara (+1700), boli v r. 1714 vložené do oficiá.

Pápež Benedikt XIII. (1724-1730) v r. 1726 na predchádzajúcu žiadosť cisára Leopolda I. (1658-1705) vložil Jozefovo meno do *Litánií ku všetkým svätým*. Cisár Leopold svoju žiadosť odôvodnil vďačnosťou voči sv. Jozefovi za nadprirodzenú pomoc vo vojne (bitka pri Viedni, r. 1683).

Pápež Klement XII. (1730-1740) dňa 10.12.1730 potvrdil a obdaril odpustkami sebechlebské Spoločenstvo (bratstvo) sv. Jozefa. Tak sa obec Sebechleby, v okrese Krupina, stala centrom úcty sv. Jozefa na Slovensku. Pričinil sa o to farár Juraj Šorec, sebechlebský rodák a veľký ctiteľ sv. Jozefa, ktorý dal v Sebechleboch (r. 1724) pristaviť Kaplnku svätého Jozefa k Farskému kostolu svätého Michala archanjela a nadchol veriacich k založeniu „bratstva“.

Alfonz Mária Liguori (+1787), zakladateľ spoločnosti redemptoristov (Kongregácia Najsvätejšieho Vykupiteľa, r. 1732), napísal sériu meditácií a kázní, ktoré výrazne odzrkadľujú učenie vtedajších teológov o sv. Jozefovi a jeho službe Ježišovi i Márii (Jerzy Misiurek).

Pápež Pius IX. (1846-1878) v r. 1847 zaviedol sviatok Ochrana sv. Jozefa (slávil sa tretiu stredu po Veľkej noci) a v r. 1870 vyhlásil sv. Jozefa za patróna Cirkvi (dekr. *Quem ad modum Deus* z 8.12.1870).

Sv. Bernadeta Soubirousová (+1879), ktorej sa zjavila lurdská Panna Mária, bola veľkou ctiteľkou sv. Jozefa tvrdiac, že „Panna Mária a jej ženích sa veľmi zhodujú“.

Sv. Leonard Murialdo (+1900), salezián, založil v r. 1873 Kongregáciu sv. Jozefa pre chudobnú mládež.

Sv. Jozef Marelló (+1895) založil v r. 1878 Kongregáciu oblátov sv. Jozefa pre výchovu mládeže.

Sv. Mária MacKillopová (+1909) založila v r. 1886 Kongregáciu sestier sv. Jozefa od Božského Srdca, ktorá sa venovala výchovnej a sociálnej činnosti.

Pápež Lev XIII. (1878-1903) v r. 1889 (enc. *Quamquam pluries* z 15.8.1889) nariadil, aby sa po októbrovom svätom ruženci odriekala modlitba *K tebe sa utiekame sv. Jozef*. Zároveň odporúčal zasvätiť Jozefovi mesiac marec.

Pápež Pius X. (1903-1914) v r. 1909 schválil *Litánie ku sv. Jozefovi*.

Bl. Alojz Guanella (1842-1915) v r. 1913 založil v Ríme modlitbové Združenie blaženej smrti sv. Jozefa. Podporoval ho v tom pápež Pius X.

Pápež Benedikt XV. (1914-1922) v r. 1920 zasvätil Jozefovi deň stredu a mesiac marec. Zároveň vložil do misála prefáciu o sv. Jozefovi.

Pápež Pius XI. (1922-1939) v r. 1937 prosil Jozefa – „strážcu Božieho Domu“ o pomoc pred hrozbou marxistického materializmu.

Pápež Pius XII. (1939-1958) v r. 1955 zaviedol Spomienku sv. Jozefa robotníka na 1. máj.

Pápež Ján XXIII. (1958-1963) v r. 1961 postavil Druhý vatikánsky koncil pod ochranu sv. Jozefa a ozdobil jeho obraz svojím pápežským prsteňom. V r. 1962 vložil Jozefovo meno do *Prvej eucharistickej modlitby*.

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v r. 1989, na storočnicu encykliky Leva XIII., vydal exhortáciu *Redemptoris custos* z 15.8.1989, v ktorej zosumarizoval náuku o sv. Jozefovi a povzbudil veriacich k úcte k nemu.

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v r. 1996, počas všeobecných audiencií, doplnil exhortáciu o sv. Jozefovi dvoma katechézami – *Maria, modello di verginitá* (zo 7.8.1996) a *L'unione verginale di Maria e Giuseppe* (z 21.8.1996), v ktorých vyhlásil, že Panna Mária a sv. Jozef spolu urobili osobné rozhodnutie žiť v ich manželstve panensky.

Pápež Ján Pavol II. (1978-2005) v r. 2003, podľa príkladu Jána XXIII., ozdobil svojím pápežským prsteňom obraz sv. Jozefa v kostole bosých karmelitánov vo Wadowiciach.

Svätý Otec František v r. 2013 vložil Jozefovo meno do *Druhej, Tretej i Štvrtej eucharistickej modlitby*.

Konferencia biskupov Slovenska (KBS) dňa 17.3.2015 schválila na Slovensku doplnenie štvrtého a piateho tajomstva radostného ruženca o slová „so svätým Jozefom“.

Štvrté tajomstvo znie: „**Ktorého si, Panna so svätým Jozefom, v chráme obetovala.**“

Piate tajomstvo znie: „**Ktorého si, Panna so svätým Jozefom, v chráme našla.**“

Dôvody KBS k schváleniu doplnenia:

- a) Prehĺbenie úcty ku sv. Jozefovi.
- b) Ovocie „Roka Sedembolestnej Panny Márie“ na Slovensku.
- c) Väčšie zdôraznenie hodnoty rodiny.
- d) Podporenie modlitby svätého ruženca.

Pápež Ján Pavol II. dňa 16.10.2002 napísal: „Obraciam sa zvlášť na vás, drahí spolubratia v biskupskej službe, kňazi a diakoni, ako aj na vás, ktorí pracujete v rôznych pastoračných službách, aby ste sa cez svoju osobnú skúsenosť s krásou ruženca stali usilovnými podporovateľmi tejto modlitby. Svoju dôveru vkladám aj do vás, teológov, aby ste pomocou svojho dôsledného a vedeckého uvažovania, zakoreneného v Božom slove a citlivého na prežitú skúsenosť kresťanského ľudu, pomohli odhaliť biblické základy, duchovné bohatstvá a pastoračnú hodnotu tejto tradičnej modlitby“ (list *Rosarium Virginis Mariae* 43).

Rozumová úvaha

Jozef pochádzal z Dávidovho rodu (por. *Lk* 1, 27; *Mt* 1, 20) a bol remeselníkom – tesárom (gr. teknon) ovládajúcim rôzne práce od dreva (por. *Mt* 13, 54-55). Bol zákonným manželom Márie. Podľa starej obyčaje (rešpektujúc vek dospievania) ich rodičia zasnúbili. Mária mala asi 12 rokov a Jozef asi 16 a presne po roku si Jozef v svadobnom sprievode odviezol Máriu do

domu (Paul Gaechter, +1983; Rajmund Ondruš, +2011). Mária i Jozef patrili k národu, v ktorom manželstvo bolo povinnosťou (Adrienne von Speyer, +1967).

Tomáš Akvinský (+1274): „Nemyslíme, že Matka Božia sľúbila úplné panenstvo skôr, ako sa zasnúbila s Jozefom, hoci bolo jej túžbou; predsa v tomto podriadila svoju vôľu Božiemu rozhodnutiu. Potom však, keď dostala snúbenca, ako to vyžadovali mravy tej doby, zároveň s ním urobila sľub panenstva“ (*Theologická summa* III., 28, 4).

Jozef bol nazývaný Ježišovým otcom, ale nie v tom zmysle, že Ježiša splodil, ale preto, že pred zákonom vystupoval ako otec (ochraňoval, staral sa, formoval Ježiša) a bol živiteľom Svätej rodiny. Jozef si vzhľadom na Ježiša plnil úlohu otca a mal pred Ježišom autoritu, ktorej sa Boží Syn slobodne podriadil (*Lk* 2, 51). Jozef bol pre Ježiša v detstve obrazom nebeského Otca. A Ježiš použil práve tento výraz „abba – otec“ (por. *Mt* 6, 3; *Lk* 4, 16), keď sa obracal na svojho skutočného Otca v nebi.

Magistérium

Istá náuka: „Jozef bol pestúnom Ježiša Krista a manželom Panny Márie.“

Por. *Mt* 1, 19n; *KKC* 437; exhort. *Redemptoris custos* 2 - 3. Exhort. pápeža Jána Pavla II. (+2005) *Redemptoris custos* z r. 1989 obsahuje ucelenú náuku o svätom Jozefovi.

Jozef nebol biologický, ale zákonný Ježišov otec, por. *Mt* 1, 19-20; *Lk* 2, 48.

Tomáš Akvinský (+1274) učil, že manželstvo Márie a Jozefa bolo skutočné, ale bez rozmeru pohlavnosti (por. *Theologická summa* III., 20, 2).

Istá náuka: „Jozef pred i po pôrode Ježiša rešpektoval panenstvo Panny Márie.“

Por. *Mt* 1, 18-19, 24; *KKC* 497-498; súvis s dogmou o trvalom panenstve Márie; Druhý carihradský koncil, r. 553, tituloval Matku Božiu ako „vždy Panna“; *DH* 422, 427, 437.

Životopis svätého Jozefa

Životopis tesára (*Mt* 13, 55) Jozefa možno z veľkej časti zrekonštruovať podľa správ z *Písma* a dobových židovských reálií.

Jozef pochádzal z Júdovho kmeňa a z Dávidovho rodu (por. *Lk* 2, 4); bol synom Héliho (podľa Lukáša), resp. Jakuba (podľa Matúša). Narodil sa asi v r. 24 pr. Kr. v Betleheme; bol obrezaný a vychovávaný ako Žid; vyrastal v Nazarete.

Každý židovský chlapec, keď dovŕšil trinásť rokov, sa v najbližšiu sobotu, bežným obradom, stal „synom prikázania“, hebr. bar micva, teda človekom, ktorý je už sám zodpovedný za svoje činy pred ľuďmi – a najmä pred Bohom. Dospelí, predovšetkým otec, museli chlapca pred obradom aspoň rok učiť čítať a zachovávať náboženské prikázania (hebr. micvot). Jozef by nemohol byť „spravodlivý muž“ (por. *Mt* 1, 19), keby neprijal obrad „bar micva“, a nebol by právoplatne zaradený medzi dospelých. Okrem toho, že mládenec už mohol po obrade v synagóge verejne čítať *Písmo*, teoreticky sa mohol – podľa židovského práva – aj ženiť.

Moderný spôsob obradu aj meno obradu („bar micva“) pochádza zo 14. stor. Starší judejský výraz pre trinásťročného mládenca bol „gadol“ (dospelý), ale obsah obradu „uvedenia do dospelosti“ zostal stále ten istý, aký bol na prelome vekov – v Jozefovej a Ježišovej dobe. Neskôr, v tzv. v reformnom judaizme (židovské komunity v Taliansku od r. 1922), sa aj dievča stáva „dcérou prikázania“, hebr. bat micva. Dievča sa stane „bat micva“, keď dovŕši dvanásť rokov. Obrad uvedenia dievčaťa sa však odlišuje od obradu uvedenia chlapca; aj náboženské povinnosti dievčaťa sa odlišujú od povinností chlapca (Emily Bazelon, nar. 1971; Mark Oppenheimer, nar. 1974).

Jozef sa vyučil a bol drevospracujúcim robotníkom, majstrom tesárom (por. *Mt* 13, 55). Gr. slovo „tekton“ zvyčajne označuje tesára, no znamená aj staviteľa – architekta, príslušníka strednej spoločenskej triedy (Adam Timothy Bradford). Z gr. slova „tekton“ vzniklo aj moderné slovo „technika“.

Vo vtedajšom Izraeli, na prelome vekov, bolo treba 15-16 ročného mládenca zasnúbiť (Michael D. Griffin, +2016), rešpektujúc vek dospelosti a jeho odborné vyučenie. Rok po zasnubách (v niektorých oblastiach presne na deň) musela byť svadba (Rudolf Schikora, +1962); ženich si odviezol snúbenicu do svojho domu (Paul Gaechter, +1983). Jozef bol tiež pravdepodobne 16 ročný, keď bol zasnúbený s Máriou.

Podľa stálej cirkevnej tradície (Augustín, +430; Tomáš Akvinský, +1274; Ján Pavol II., +2005; Michael D. Griffin, +2016) urobili snúbenci Mária a Jozef, ešte pred anjelovým zvestovaním, osobné rozhodnutie žiť v ich manželstve pannensky (por. exhort. *Redemptoris custos* 7, 18, 26; Ján Pavol II., dňa 7.8.1996 – *Maria, modello di verginitá*; dňa 21.8.1996 – *L'unione verginale di Maria e Giuseppe*). Toto ich rozhodnutie (iniciované Máriou) pre trvalé panenstvo, hoci bolo vtedy výnimočné, bolo možné (Rajmund Ondruš, +2011) a plne korešponduje s Máriinou otázkou („Ako sa to stane, veď ja muža nepoznám?“, *Lk* 1, 34) a tiež s dogmou, že Mária je „vždy Panna“ (Druhý carihradský koncil, r. 553, *DH* 422, 427, 437). Pritom obaja – Mária aj Jozef – vyrastali a žili v národe, kde manželstvo (fyzické materstvo i otcovstvo) bolo povinnosťou (Adrienne von Speyer, +1967).

Dôvodom takejto jedinečnej nezvyčajnosti je tajomstvom dejín spásy, do ktorého neodmysliteľne patrí panenské počatie Ježiša, por. exhort. *Redemptoris custos* 2. Pre Ježiša, počatého z Ducha Svätého (por. *Mt* 1, 18), bolo nutné zaistiť otcovskú ochranu v legálnom manželstve, por. exhort. *Redemptoris custos* 7.

Asi deväť mesiacov po zasnúbení Mária počala dieťa z Ducha Svätého. Keď sa Jozef dozvedel o počatí, nechápal, ako mohla jeho nevesta počať dieťa – veď sa obaja rozhodli žiť panensky. Jozef sa pravdepodobne už celkom zmieril s ich výnimočnou situáciou (panenským životným štýlom), že s Máriou budú pred ľuďmi žiť ako „neplodný pár“. U Jozefa išlo o mimoriadny úkon zbožnosti, por. exhort. *Redemptoris custos* 26. Jozef chcel Máriu potajomky prepustiť, ale Boh mu dal vedieť, že aj toto (t.j. dieťa v panenskom manželstve) je „jeho“ dielo, nech sa nebojí vziať si Máriu do svojho domu – za manželku. Jozef, tak ako vždy, opäť – a celkom rýchlo – veľkodušne poslúchol (por. *Mt* 1, 19-21).

Jozefovu veľkosť – v osobnom rozhodnutí žiť s Máriou panensky a vychovávať dieťa počaté z Ducha Svätého – možno správne pochopiť v spojení s faktom, že Židia boli národom „rodiny“ a „detí“. Jozef bol od malička formovaný kultúrou „detí“, kde sa uznávalo a cenilo dočasné panenstvo – ale nie trvalé. Jozef, tak, ako iní jeho rovesníci, túžil mať svojich detí čo najviac a čo najskôr. Keď súhlasil, že sa zapojí do tajomného Božieho plánu spásy, ktorý sa začal navonok realizovať panenským počatím Ježiša v Márii, všetky predstavy o jeho „riadnej“ rodine, museli celkom ustúpiť – a ustúpili. Jozef prijal, že jedinečnosť jeho výnimočného „otcovstva“ bude obsahovať aj zrieknutie sa manželského pohlavného života aj „hrdosti“ prirodzeného otcovstva.

Presne rok po zasnubách bola v Nazarete svadba. Jozef a Mária, pred verejnosťou ako riadni manželia, začali spolu bývať – nie však pohlavne žiť. Na sčítací rozkaz cisára Augusta (+14), asi v r. 7. pred Kr., Jozef a Mária odišli do Betlehema. V r. 7. pr. Kr. (Gerhard Kroll, +1997) sa v betlehemskej maštali narodil Ježiš (por. *Lk* 2, 4-7). Podľa vtedajších zvykov Mária mala asi 13 rokov a Jozef mal asi 17 rokov.

Svätá rodina (Ježiš, Mária, Jozef) bola po Ježišovom narodení v Betleheme určite viac ako 40 dní, lebo došlo k obetovaniu Pána v Jeruzalemskom chráme (*Lk* 2, 22n). Výkupné za prvorođeného bolo 5 šeklov striebra (por. *Lv* 27, 6); šekel vážil asi 12 gramov; pomer zlata a striebra bol asi 1 : 13 (Jozef Heriban, +2009; Rajmund Ondruš, +2011).

Odborníci sa značne rozchádzajú v tom, kedy presne prišli výchovní mudrci (mágovia) na „poklonu“ do Betlehema (*Mt* 2, 1n). Isté je, že ich priviedla trojnásobná konjunkcia planét Jupitera a Saturnu v r. 7. pr. Kr. (Gerhard Kroll). Podľa vtedajšieho zmýšľania Jupiter bol „hviezda kráľov“ a Saturn bol „hviezda Židov“. Mudrci s darmi stihli navštíviť Svätú rodinu v betlehemskom dome (*Mt* 2, 1n), pokloniť sa a odovzdať jej svoje dary.

Svätá rodina – Ježiš, Mária, Jozef – potom emigrovala zo strachu pred zlobou Herodesa Veľkého (+4 pr. Kr.) do Egypta. Cesta z Betlehema do nílskej delty – podľa starej tradície do osady Matariyeh, kam sa rodina uchýlila – bola ťažká (išla aj cez púšť) a dlhá asi 450 kilometrov (Rajmund Ondruš). V Egypte žila asi 3 roky (podľa koptskej tradície to bolo – 3 roky, 6 mesiacov a 2 týždne; Zofia Kossak-Szczucka, +1968). V r. 4 pr. Kr., po smrti kráľa Herodesa Veľkého, sa vrátila do Palestíny. Ale zo strachu pred krutým etnarchom (gr. etnarcha - vládca národa) Herodesom Archelaom (+c.18 po Kr.) išla bývať do galilejského Nazareta (*Mt 2, 22-23*).

Biblické knihy sa zmieňujú o tom, že vek mužov, ktorí môžu byť povolani do vojenskej služby je 20 rokov (por. *Nm 1, 3; 26, 2-4; Ex 30, 14*). Keď sa mladí muži ženili 16 až 17 roční (Michael D. Griffin, +2016), mohli pred odchodom na vojenčinu splodiť deti, a tak zachovať svoj rod (aj v tom prípade, že by v boji padli). Rok po svadbe bol muž – novomanžel pred vojenským odvodom uchránený (kvôli potomstvu). To odzrkadľovalo praktické pro-rodinné zmýšľanie v Izraeli. Jozef mal odvodový vek (20 rokov) asi v r. 4 pr. Kr. Niet hodnovernej zmienky, žeby Jozef musel odísť k vojsku.

Posledná správa o Jozefovi je v *Lukášovom evanjeliu*, kde sa referuje o púti Svätej rodiny do Jeruzalema s dvanásťročným Ježišom (por. *Lk 2, 41-51*). Podľa viacerých exegetov (napr. Paul Gaechter, Stefan Szymik, Vera Schaubert, Hans Michael Schindler) je to istý znak, že Jozef čoskoro potom zomrel. Aj v biblickej vede (ako aj vo svetskej histórii) existuje istý typ dôkazu, ktorý sa volá „dôkaz z mlčania“. Neraz o dejinných skutočnostiach vypovedá aj to, čo sa nezapíše, alebo nepovie. Tak sa dá predpokladať, že posledný Jozefov „otcovský úkon“ voči Ježišovi, bolo uvedenie 13 ročného Ježiša do zákona – „bar micva“ (t.j. syn prikázania). Ježiš bol určite obradne uvedený, stal sa „bar micva“, lebo Lukáš zapísal, že Ježiš mal vo zvyku chodiť do synagógy a čítať v nej (por. *Lk 4, 16n*).

Dávno bolo všeobecne prijímané, že na začiatku verejného vystúpenia Ježiša (asi október r. 27; Enrico Rodolfo Galbiati, + 2004) Jozef už nežil. Exegéti správne postrehli, že v *Písme* sa Jozef nespomína ani na svadbe v Káne – *Jn 2*; ani pri príchode Márie a Ježišových bratov – *Mk 3, 31n*; ani pod krížom – *Jn 19, 26–27*. Evanjelista nazýva Ježiša len „synom Márie“ – *Mk 6, 3*. Možno však určiť rok Jozefovej smrti presnejšie – po Ježišovom 13. roku veku (Ježišovo „bar micva“, ktoré bolo asi v r. 6. po Kr.) a pred Ježišovým verejným vstúpením (október r. 27 po Kr.)? Možno, ale len nepriamo.

V knihách *Nového zákona* sa nepíše, že by mal Jozef starosť s Ježišovými zásnbami, svadbou a manželstvom. To by určite musel mať, keby Jozef v čase Ježišovho dospelosti žil. Ved' Jozef bol „spravodlivý muž“, a to v národe, kde bola povinnosť ženiť sa (por. *Gn 1, 28* – Boží poriadok; *Prís 13, 12* – neodkladať manželstvo; *Tob 4, 12n* – úloha otca).

Farizeji (a iní zarytí Ježišovi protivníci) obviňovali Ježiša zo všeličoho zlého, napr. zo spojenia s diablom (*Mt 9, 34*), z pomätenia (*Mk 3, 21*), z rúhania (*Mk 2, 7; Mt 26, 65*). Avšak nikde v knihách *Nového zákona* sa nepíše, že by títo zlomyseľníci vyčítali Ježišovi, že osobne „pohrdol“ bežne požadovaným a privilegovaným manželstvom, teda svojou vlastnou ženbou. Ježiš naozaj patril k národu, v ktorom „ženiť sa“ bolo bežnou povinnosťou (Adrienne von Speyer, +1967). Absencia takéhoto „obvinenia“ mohla nastať preto, že v čase Ježišovho dospelosti a jeho riadnych zásnub (bežne vo veku 15 rokov), Ježiš už nemal svojho legálneho otca – Jozefa živého. Tak nazaretskí spoluobyvatelia (neskôr aj farizeji) mohli akosi bez pohoršenia tolerovať, že Ježiš, jediný syn matky – vdovy, ostal žiť s matkou Máriou, aby sa o ňu postaral (por. *Prís 23, 22; 28, 24*). Známe je, že inak – teda bez spoločensky rešpektovaného dôvodu – postoj posmechu „z neženenia sa“ (či z nevydania sa – „stará dievka“, „dievka na ocot“) pretrvával tisíročia a zachoval sa aj v stredoeurópskej vidieckej kultúre do 20. stor.

Dnes viacerí autori usudzujú, že Jozef zomrel dávno pred Ježišovým verejným vystúpením (por. *Legenda o Jozefovi tesárovi; Encyklopedia Katolícka VIII.*, str. 124) v Nazarete. Pravdepodobne asi v r. 7-8 po Kr.; snáď v r. 7, keď mal Ježiš 14 rokov. Keby Jozef žil dlhšie, musel by 15 ročného Ježiša „načas“ zasnúbiť. Vie sa však, že Ježiš nemal ani zásnuby ani svadbu. Jo-

zef, ktorý by sa takto dožil asi 31 rokov (nar. v r. 24 pr. Kr. – zom. v r. 7 po Kr.), zomrel v prítomnosti Božieho Syna a Panny Márie.

Jozef žil presne toľko, koľko bolo potrebné, aby splnil celú svoju úlohu (Rajmund Ondruš, +2011). Zomrel v čase, keď Ježiš a jeho Matka už nepotrebovali človeka, ktorý by musel chrániť ich život a česť (Giuseppe Passamonte, +2009). Vďaka Jozefovi bol Ježiš legitímne a vo všetkej úcte (bez nejakej škvrny) zaradený do spoločnosti Izraela, kde potom, ako pravý Boží Syn, mal vykonať veľké spásne dielo (Rajmund Ondruš).

Podľa teológov bola Jozefova včasná smrť vhodná na to, aby Ježiš mohol hovoriť o Bohu Otcovi bez toho, žeby poslucháči mysleli na Jozefa (jeho domnelého otca), lebo by si ho ešte živo pamätali (Michael D. Griffin, +2016).

Cirkev verí, že Jozef bol Bohom na jedinečnú úlohu v dejinách spásy pripravený a omilostený. „Pre všetky osobitné milosti, ktoré dostáva nejaký rozumom obdarený tvor, platí všeobecné pravidlo: Kedykoľvek si Boh vo svojej добрote vyberie niekoho na nejakú úlohu alebo do nejakého vyššieho stavu, dá mu všetky charizmy, ktoré takto vyvolená osoba nevyhnutne potrebuje pre svoju úlohu a ktoré ju veľmi vyznačujú“ (Bernardín Sienský, +1444).

Významný taliansky archeológ, Giovanni Battista de Rossi (+1894), ktorý sa preslávil výskumom starokresťanských katakomb, tvrdil, odvolávajúc sa na najstaršie zobrazenia sv. Jozefa (z prvých piatich storočí), že Jozef nie je ani raz zobrazený ako starý človek, ale len ako mladý alebo zrelý muž. Preto aj novoveká teológia je presvedčená, že Jozef bol ako mladý človek považovaný za Ježišovho otca (Giuseppe Passamonte, +2009).

V marci 2017 bola zverejnená fotografia nazaretského hrobu z 1. stor., ktorý bol už v 2.-3. stor. považovaný za dôležitý, lebo nad ním stála byzantská kresťanská stavba. Keďže sa hrob nachádza asi 20 metrov pod dnešným povrchom zeme a asi 100 metrov od Baziliky zvestovania v Nazarete, jestvujú domnienky, že ide o hrob sv. Jozefa. Avšak už križiaci našli tieto hroby prázdne (Blažej Štrba).

Apokryfy o Jozefovi

Okrem seriózných biblických správ hovoria o Jozefovi aj apokryfy.

Protoevanjelium Jakubovo bolo napísané okolo r. 140 (posledná redakcia v 4. stor.). V celosti bolo dielo objavené (gr. originál) v r. 1958; má 25 kapitol.

Tomášovo evanjelium je gnostický spis, preto ho Cirkev neprijala. Pochádza zo 4. stor. (nie je totožné s koptským apokryfom *Tomášovoho evanjelia*); zachovalo sa v dvoch recenziách, gréckej a sýrskej. Opisuje Ježišovo detstvo (od 5. do 12. roku). Sám Ježiš rozpráva učeníkom (v 32 kapitolách) na Olivovej hore o svojom pestúnovi Jozefovi. Časť tohto apokryfu sa číta na sviatok sv. Jozefa v Koptskej pravoslávnej cirkvi.

Manželstvo svätého Jozefa

Mária a Jozef patrili k národu, v ktorom manželstvo bolo povinnosťou (Adrienne von Speyer, +1967). Preto obaja, podľa Božej vôle a miestnych zvykov, uzatvorili manželstvo; ale obaja, po zásahu Božej milosti, zachovávali v manželstve ustavičné panenstvo (por. *Mt* 1, 19-20, 24). Mária i Jozef dostali podiel na tajomstve vtelenia a s ním aj spojenú milosť žiť spoločne dar panenstva v manželstve (por. exhort. *Redemptoris custos* 7). Preto je toto manželstvo (tzv. jozefovské) špeciálne a jedinečné.

Tomáš Akvinský (+1274) trojnásobne (pre Krista; pre Máriu; pre nás) odôvodňoval význam ich manželstva (por. *Theologická summa* III., 29, 1):

1. Pre Krista Pána to bolo vhodné najmä: - aby sa zabránilo pohoršeniu z hriechnej nelegitimity; - kvôli bežnému rodokmeňu (po otcovi); - kvôli otcovskej i spoločenskej ochrane a kvôli riadnej výchove.

2. Pre Máriu to bolo vhodné najmä: - aby nebola zhanobená a potrestaná pre smilstvo; - aby sa mal kto o ňu starať a chrániť ju.
3. Pre nás to bolo vhodné najmä: - kvôli Jozefovmu špeciálnemu svedectvu, že Mária je Panna; - aby sa odstránil dôvod (t.j. neposkytla možnosť hriešnym ľuďom) zakrývať smilstvo; - aby sa zvýšila dôstojnosť panenstva i manželstva; - kvôli Cirkvi, ktorá je tiež – panenská nevesta i matka.

Z Jozefovho manželstva s Máriou pramení jeho osobitná dôstojnosť i jeho práva týkajúce sa Ježiša. Keďže medzi Jozefom a Máriou bol uzatvorený manželský zväzok, niet pochyb o tom, že Jozef sa k dôstojnosti Božej Matky priblížil tak, ako nikto iný. Z toho, že manželstvo je najvyšším stupňom spoločenstva a priateľstva, ku ktorého podstate patrí spoločenstvo dobier, vyplýva, že keď Boh dal Márii za manžela Jozefa, nedal jej ho len ako životného spoločníka, svedka jej panenstva a ochrancu jej cti; dal jej ho aj preto, aby Jozef mohol mať účasť na Máriinej vlastnej vznešenej veľkosti (por. pápež Lev XIII., enc. *Quamquam pluries* z r. 1889).

Jozef – ženích a manžel

S pravdou, že Jozef bol manžel Panny Márie, vo všeobecnosti nie je žiaden problém, pretože je jasne doložená biblicky aj cirkevným magisteriom, por. *Mt* 1, 19n; *KKC* 437; exhort. *Redemptoris custos* 2 - 3.

Otázka znie, či je správne používať na Jozefa aj výraz „ženích“. Veď „ak je Jozef manžel, tak už nie je ženích“ (manžel je ženatý muž; ženích, snúbenec je budúci manžel). To je správne, manžel nie je ženích, avšak na výraz „ženích“ možno pozerieť aj inak, nielen občiansko-právne. Výraz možno chápať aj v súvislosti so starovekou paralelou (prirovnanie, podobnosť) medzi Máriou a Cirkvou, ktorú rozvíjali už starí cirkevní otcovia (por. Hugo Rahner, +1968).

Druhý vatikánsky koncil (1962-1965) opísal vzťah medzi Máriou a Cirkvou v konštit. *Lumen gentium*. Mária je po svojom Synovi najdokonalejším obrazom slobody a oslobodenia ľudstva i vesmíru, Mária je celá svätá (konštit. *LG* 59, 56); Mária je najvynikajúcejšou, jedinečnou členkou Cirkvi (konštit. *LG* 53) a zároveň je príkladným typom, predobrazom Cirkvi (konštit. *LG* 63).

Cirkev je teda anticipovaná (zosobnená) v Márii a Mária, ako neuzatvorená do seba, nosí v sebe tajomstvo Cirkvi (Jozef Ratzinger). Ak má Cirkev Ženícha – Krista (por. *Zjv* 21, 2; *Jn* 3, 29; *Lk* 5, 34), tak je vhodné, aby Mária – predobraz Cirkvi, mala aj ženícha – Jozefa. Takto, v rámci spomínanej paralely a symboliky kresťania neraz (najmä v liturgii) používajú na Jozefa aj výraz „ženích“.

To sa, napokon, odzrkadľuje aj v exhort. pápeža Jána Pavla II. (1978-2005) *Redemptoris custos* z r. 1989 (latinský originál v *AAS LXXXII* /1990/, 5-34), v ktorej je výraz ženích, snúbenec (lat. sponsus) použitý 36 krát a výraz manžel (lat. coniunx, maritus) je použitý 46 krát.

Otcovstvo svätého Jozefa

Jozef bol aj dokonalým otcom Ježiša (por. *Lk* 2, 48). Nebol jeho biologickým otcom, lebo Mária počala z Ducha Svätého (por. *Mt* 1, 19-24); nebol ani jeho skutočným otcom, lebo Bohoľovek má iba jedného Otca – v nebi (por. *Mt* 16, 17). Ale bol jeho otcom pred zákonom (por. *Lk* 2, 33) a pred ľuďmi (por. *Mt* 13, 55). Jozef mal významnú úlohu na Ježišovom raste, teda na zabezpečení jedla, odevu a jeho vzdelávania v Zákone a v remese, v súlade s povinnosťami určenými otcovi (exhort. *Redemptoris custos* 16).

Jozef bol akýmsi tieňom Boha Otca, ktorý verne, podľa Božej vôle, konal to, čo mal vo vzťahu k Ježišovi konať. Tak sa Jozef, vďaka svojej neporušenej vernosti, stal dokonalým pozemským obrazom Ježišovho Otca v nebi. Jozef nebol len pasívnym tieňom Otca, bol jeho živým obrazom (Placyd Ogórek). Dá sa povedať, že bol akoby „sviatosťou“ večného Otca.

Jozef v tajomstve Cirkvi

Sväté písmo

Mt 1, 19: „Jozef, jej manžel, bol človek spravodlivý a nechcel ju vystaviť potupe, preto ju zamýšľal potajomky prepustiť.“ Exegéza: Ohľadom Jozefovej spravodlivosti (hebr. saddik - priamy, rovný, spravodlivý) exegéti ponúkajú dve vysvetlenia:

1. Jozef bol spravodlivý, lebo zachovával mojžišovský zákon; ale zároveň bol aj ľudský a ohľaduplný, a preto chcel Máriu tajne prepustiť, por. Justín (+165), Ján Zlatoústý (+407), Ambróz (+397) a Augustín (+430).
2. Jozef bol spravodlivý v tom zmysle, že spoznajúc vznešené Máriino tajomstvo bol plný bázne a pokladal sa za nehodného vziať si Máriu, a preto ju chcel potajomky prepustiť, por. Origenes (+253), Efrém Sýrsky (+373), Bazil Veľký (+379) a Hieronym (+420).

Avšak Albert Veľký (+1207) učil, že „spravodlivý muž“ obsahuje všetky Jozefove vlastnosti, Jozefov „obraz“ (por. Ž 1), v čom sa zhodujú aj dnešní teológovia (pápež Benedikt XVI., 2005-2013).

Tradícia

Starovekí otcovia spomínali Jozefa len okrajovo, najprv sa musela teologicky rozvinúť kristológia i mariológia, a napokon jozefológia. Prvá zachovaná monografia o Jozefovi pochádza od Augustína (+430), por. *Sermo* 51. Sextus Julius Africanus (+c.280) v 3. stor. zistil, že v Jozefom rodokmeni došlo viackrát k švagrovskému manželstvu (Věra Záhalková). Vo 4. stor. dala sv. Helena postaviť prvý kostol zasvätený Jozefovi v Nazarete.

Augustín (+430): „V Kristových rodičoch sa realizovali všetky dobrá manželstva: potomstvo, ktorým bol sám Pán Ježiš; vernosť, keďže nešlo o žiadne cudzoložstvo; sviatosť, lebo tu nebol žiadny rozvod (*De nuptiis et concupiscentia* I, 11, 12).

Ján Zlatoústý (+407): „Jozef Egyptský bol prototyp Jozefa z Nazareta, a to v tej miere, v akej bol Jozef Egyptský predobrazom poslania a významu Jozefa, ktorý bol ochrancom najcennejších pokladov Boha Otca, teda vteleného Slova a jeho preblahoslavenej matky“ (por. *Homilia in Matthaem* 5, 3). „Jozef spolupracoval v plnosti času na veľkom tajomstve spásy a takto naozaj bol služobníkom spásy“ (por. *Homilia in Matthaem* 5, 3).

Úctu k Jozefovi oživilí benediktíni v kláštore Rheinau, ktorí od 9. stor. slávilí sviatok sv. Jozefa dňa 19. marca. Celkovo sa však slávenie Jozefovho dňa rozšírilo až v 12. stor., keď si novozałożené rehole (najmä dominikáni a františkáni) zvolili sv. Jozefa za svojho nebeského patróna.

Rozumová úvaha

Boh postavil Jozefa pred neľahkú úlohu, ktorej on nerozumel a spočiatku sa jej zľakol. Keď však boli odstránené jeho pochybnosti, začal konať – vo vnútri („poslušnosť viery“, por. konštit. *Dei verbum* 5) i navonok. A tak, ako prijal láskavú starostlivosť o Máriu a ochotne sa venoval Ježišovej výchove, tak teraz stráži a ochraňuje aj Kristovo mystické telo, ktorým je Cirkev. Veď to, čo Jozef urobil, ho výnimočným spôsobom zjednotilo s Máriinou vierou. On prijal presne to isté, čo prijala aj Mária predtým pri zvestovaní – plán spásy v Ježišovi Kristovi ako pravdu prichádzajúcu od Boha (por. Ján Pavol II., 1978-2005).

Magistérium

Istá náuka: „Svätý Jozef je patrón Cirkvi.“

Por. *Mt* 1, 24; pápež Pius IX. (1846-1878), dekr. *Quem ad modus Deus*, r. 1870; pápež Pius XII. (1939-1958), enc. *Haurietis aquas*, r. 1956; pápež Ján Pavol II. (1978-2005), exhort. *Redemptoris custos* 28 - 31, r. 1989.

Oficiálne vyhlásenie sv. Jozefa za patróna Cirkvi v r. 1870 (por. dekr. *Quem ad modus Deus*) len potvrdilo dávno rozšírené zmyšľanie veriacich. Veď spravodlivý Jozef (*Mt* 1, 19) je ten, „do ktorého opatery Boh zveril svoje najvzácnejšie poklady“, por. pápež Lev XIII. (1878-1903), enc. *Quamquam pluries*, r. 1889.

Istá náuka: „Svätý Jozef je patrón dobrej smrti.“

Por. *KKC* 1014.

Na Západe je Jozef patrón dobrej smrti od 17. stor. Titul dostal preto, lebo pri svojom umieraní mal, s veľkou pravdepodobnosťou, pri sebe Ježiša – Božieho syna a Máriu – Božiu Matku. Jozef zomrel pred začiatkom verejného účinkovania Ježiša (nespomína sa na svadbe v Káne – *Jn* 2; ani pri príchode Márie a Ježišových bratov – *Mk* 3, 31n; ani pod krížom – *Jn* 19, 26–27).

Istá náuka: „Svätému Jozefovi patrí kult protodúlie.“

Por. *Lk* 2, 51; konštit. *Lumen gentium* 50; *KKC* 564; exhort. *Redemptoris custos* 8, 28.

Jozefovi, pre mimoriadne blízky vzťah k Ježišovi, patrí prvo-úcta. Z blízkosti človeka k Bohu patrí totiž človekovi úcta, por. *Theologická summa* II-2-1., 103, 4, 2. Jozef – spravodlivý muž – žil život prvej zbožnosti, por. *Ž* 1, 1-6. Keďže Ježiš bol podriadený Jozefovi, toto Slovo ho poslúchalo a ctilo tak, ako si to zaslúži otec od svojich detí, por. exhort. *Redemptoris custos* 8. Cirkev mala Jozefa vždy vo veľkej úcte – hneď po Preblahoslavenej Panne, exhort. *Redemptoris custos* 28.

Na Jozefa nemožno aplikovať náuku o nepoškvrnenom počatí (svätý vznik v lone matky). Pápež Pius IX. (1846-1878) v bule *Ineffabilis Deus* (r. 1854) hovoril, že nepoškvrnené počatie sa výnimočne vzťahuje iba na Matku Božiu; por. aj pápež Pius XII. (1939-1958) enc. *Fulgens corona* (r. 1953).

Zbožnosť svätého Jozefa

Pápež Pavol VI. (1963-1988) v Nazarete dňa 5.1.1964 vyhlásil, že dom Svätej rodiny je živá škola evanjelia, v ktorej Jozef zohráva dôležitú úlohu. Spiritualita sv. Jozef má v základe otcovsko – synovský vzťah (por. exhort. *Redemptoris custos* 7), ktorý patrí k podstate ľudskej prirodzenosti. Spoločenstvo života medzi Jozefom a Ježišom vedie k uvažovaniu, ako Ježišova ľudská prirodzenosť (ako účinný nástroj jeho božstva) posväcuje človeka. Keď prostredníctvom Kristovej ľudskej prirodzenosti Božia láska zažiarila pre celé ľudstvo, bezpochyby prvými obdarenými boli tí, ktorých Božia vôľa čo najužšie spojila so sebou: Mária, Ježišova matka, a Jozef, jeho zákonný otec (exhort. *Redemptoris custos* 27).

Spiritualita sv. Jozefa sa prejavuje predovšetkým v napodobňovaní Jozefa. Jozef sa stáva dobrým príkladom správnej mužskej zbožnosti; vyznačuje sa troma nadčasovými vlastnosťami: viera, práca (služba), láska.

Jozef neotrasiteľne veril. Prijal Boží plán spásy; v rámci neho prijal Máriu za svoju manželku, ktorá počala z Ducha Svätého i svoju nezastupiteľnú úlohu pestúna (pred zákonom Ježišovho otca). V každých časoch (ťažkých, búrlivých, rýchlych...) je modlitbové „stíšenie sa“ nevyhnutnou duchovnou požiadavkou; ono otvára osobu pre dobré a tiché Božie vnuknutia. Jozefovo povedomie „plní Božiu vôľu“ mu dodávalo silu v zápase proti zlu sveta; mal odvahu konať dobro. Jeho viera bola živá – prejavovala sa v skutkoch.

Jozef verne pracoval. Bol neúnavný v službe svojej rodine. Dlhoročná vernosť (manželke a Synovi) a osobná prítomnosť (v rodine) vyžaduje veľké odhodlanie a silnú povahu muža, no len tak sa dá „žiť pre rodinu“. Rodina je spoločenstvom lásky, kde má miesto vzájomná úcta a obeta. Svedomitá a poctivá práca bez extrémov (lenivosť, preháňanie) má výkupný rozmer.

Práca, hoci by bola aj tvrdá, má svoju dôstojnosť. Práca je dobrá nielen z ekonomického hľadiska, je hodnotná aj pre svoje zameranie na vznešený cieľ, ktorý ľuďom pripravil všemohúci Boh. Iba rodina so svojou zdravou a láskavou výchovou je nenahraditeľnou bunkou spoločnosti. Jozef získaval vytrvalosť v dobrom z hlavného zdroja – zo spojenia s Bohom. Jozefova verná služba sa neskončila jeho smrťou. Vďaka spoločenstvu svätých, v ktorom zastáva popredné miesto, je veľkým orodovníkom a pomocníkom všetkým bratom a sestrami jeho milovaného Syna.

Jozef nezištne miloval. Láska k Bohu a k blížnemu (vo všetkých svojich čestných a rozmanitých formách) je najkrajšia čnosť – nie slabosť. Pravá láska má rôzne prejavy. Jozefova svedomitá práca bola vyjadrením pravej mužskej (manželsko-otcovskej) lásky, por. exhort. *Redemptoris custos* 22. Cirkev verí, že Jozefova láska k Márii, keďže rešpektoval jej panenstvo, nemala nikdy sexuálny rozmer. Takýto typ „jozefovského“ manželstva je však pochopiteľný iba v súvislosti s celkovým spásonosným Božím plánom a v dimenziách vysokej duchovnosti. V Jozefovi, pestúnovi Ježiša Krista, dosahuje duchovné otcovstvo najvyššiu dokonalosť.

Tieto Jozefove vynikajúce a nadčasové vlastnosti boli zasadené do rámca mlčania, ktoré zvláštnym spôsobom odhaľuje vnútorný portrét tohto muža – umožňuje objaviť krásu jeho hlbokkej kontemplácie (exhort. *Redemptoris custos* 25)

Úcta k svätému Jozefovi

Božie zjavenie trojnásobne podporuje úctu veriacich k Jozefovi – z úcty k ľuďom, z úcty k svätým a z úcty k nemu samému.

Úcta k človeku má dva základné dôvody: - vieroučný – všetci ľudia sú deti jedného nebeského Otca; - mravoučný – dobrý vzťah k druhému ničí egoizmus a buduje altruizmus. *Ex* 20, 12: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“

Úcta k svätým ľuďom jej opísaná v listoch Pavla apoštola výrazom „napodobňujte ma“. Napodobňovanie je prejavom úcty, lebo „zaangažuje“ človeka. Pavol ako taký (ani iný svätec), nie je absolútnou normou; normou sa stal preto, lebo sám sa „normoval Kristom“ a tým privádza iných k spásu. *I Kor* 11, 1: „Napodobňujte ma, ako aj ja napodobňujem Krista.“ Por. *Hebr* 13, 7.

Úcta k Jozefovi je z Božieho zjavenia.

Lk 2, 51: „Potom sa s nimi vrátil do Nazareta a bol im (Márii a Jozefovi) poslušný.“

Mt 1, 21: „Porodí syna a dáš mu meno Ježiš.“

Jozefológia

Jozefológia je teologická veda o osobe a úlohe Jozefa v dejinách spásy. Je to časť dogmatickej teológie. Samostatná jozefológia vznikla v 19. stor., keď sa preferovala „teológia sv. Jozefa“. Dovtedy bola súčasťou kristológie a mariológie. V 20. stor. sa udomácnil výraz „jozefológia“ podľa vzoru „mariológia“. „Mám dojem, že čas Jozefa ešte nenadšiel. Ešte nevyšiel z tieňa: to sú iba začiatky“ (Jean Guitton, +1999).

Úlohou súčasnej jozefológie je najmä:

- objasniť miesto Jozefa v tajomstve Krista;
- objasniť miesto Jozefa v tajomstve Cirkvi.

V r. 1970 sa uskutočnil prvý medzinárodný jozefologický kongres v Ríme. Ďalšie sa organizujú zhruba po štyroch rokoch.

OBSAH

ÚVOD	1
KREŠŤANSKÝ STAROVEK (DO R. 692; TRULANSKÝ SNEM)	1
KREŠŤANSKÝ STREDOVEK (DO R. 1517; VYSTÚPENIE MARTINA LUTHERA)	1
KREŠŤANSKÝ NOVOVEK	2
SÚČASNÁ MARIOLÓGIA (PO DRUHOM VatikáNSKOM KONCILE)	2
MARIOLÓGIA A ODDELENÍ KREŠŤANIA – PRAVOSLÁVNI, PROTESTANTI	3
EKUMENICKÝ DIALÓG V MARIOLÓGIÍ	4
ŽIVOTOPIS PANNY MÁRIE	4
LEGENDY O ŽIVOTE BOHORODIČKY	6
MÁRIA – MATKA BOŽIA	6
CIRKEVNÝ OBSAH NÁUKY O MÁRIINOM MATERSTVE	8
DÔSTOJNOSŤ MATKY BOŽEJ	8
NARODENIE BOŽIEHO SYNA – TROJAKÝ FAKT	9
VÝSADY (PRIVILÉGIÁ) MATKY BOŽEJ	9
MÁRIA – DOKONALE SVÄTÁ, SVÄTÝ VZNIK (NEPOŠKVRNENÉ POČATIE)	9
VHODNOSŤ MÁRIINHO SVÄTÉHO VZNIKU	12
VÝZNAM MÁRIINHO SVÄTÉHO VZNIKU	12
MÁRIA – DOKONALE SVÄTÁ, SVÄTÝ ŽIVOT	12
ZBOŽNOSŤ PANNY MÁRIE (DUCHOVNOSŤ, SPIRITUALITA)	14
VÝZNAM DOKONALEJ MÁRIINEJ SVÄTOSTI	15
MÁRIA – VŽDY PANNA	15
PANENSTVO, STRATA PANENSTVA A POSTOJ PANENSTVA	16
PANENSTVO PRED PÔRODOM (ANTE PARTUM)	16
PANENSTVO PRI PÔRODE (IN PARTU)	18
PANENSTVO PO PÔRODE (POST PARTUM)	19
PANENSKÉ MATERSTVO MÁRIE V BOŽOM PLÁNE	21
CIRKEVNÝ OBSAH NÁUKY O MÁRIINOM PANENSTVE	21
NÁMIETKY PROTI PANENSTVU MÁRIE	22
MÁRIA – NANEBOVZATÁ	22
CIRKEVNÝ OBSAH NÁUKY O MÁRIINOM NANEBOVZATÍ	25
VÝZNAM MÁRIINHO NANEBOVZATIA	25
MÁRIA – KRÁĽOVNÁ – PANI	26
DÔVODY MÁRIINHO KRÁĽOVSKÉHO TITULU	26
KORUNOVANIE MARIÁNSKÝCH OBRAZOV A SÔCH	27
ÚČASŤ PANNY MÁRIE NA DIELE VYKÚPENIA	27
HISTORICKÉ FÁZY VYKÚPENIA	27
VYKÚPENIE SLOBODNÝCH BYTOSTÍ	30
VYKÚPENIE MÁ DVA PRVKY – ODSTRAŇUJE HRIECH A DÁVA MILOŠŤ	30
MÁRIA – PROSTREDNICA MILOSTÍ – ODÔVODNENIE	30
TEOLOGICKÉ MODEL Y MÁRIINHO PROSTREDNÍCTVA	31
VEĽKOSŤ A ZÁSLUŽNOSŤ MÁRIINEJ ÚČASTI NA DIELE VYKÚPENIA	31
DUCH SVÄTÝ – SPOLUVYKUPITEĽ	33
SVÄTÁ RODINA	34
RODINNÝ PORIADOK	36
ĽUDSKÁ RODINA	36
HLAVNÉ ÚLOHY RODINY	39
RODINA – TVORCA ĽUDSKÝCH A KREŠŤANSKÝCH HODNÔT	39
KREŠŤANSKÁ ZBOŽNOSŤ (DUCHOVNOSŤ, SPIRITUALITA)	40
ŽENSKÁ ZBOŽNOSŤ (DUCHOVNOSŤ, SPIRITUALITA)	41
MUŽSKÁ ZBOŽNOSŤ (DUCHOVNOSŤ, SPIRITUALITA)	41
CHARTA PRÁV RODINY	42

MATERSTVO A OTCOVSTVO	42
KRESŤANSKÝ FEMINIZMUS – FEMINIZMUS PÁPEŽA JÁNA PAVLA II.....	45
MARIÁNSKA ÚCTA.....	45
ODSTUPŇOVANÝ VZŤAH ÚCTY	49
VÝZNAM ZDRAVEJ MARIÁNSKEJ ÚCTY	49
ZASVÄTENIE – ZVERENIE SA PANNE MÁRII	50
MÁRIA A CIRKEV	51
MÁRIA V NÁUKE DRUHÉHO Vatikánskeho koncilu	51
POVAHA MÁRIINEJ PRÍTOMNOSTI V CIRKVI	51
MÁRIA A CIRKEV – SPOLOČNÉ PARADOXY	52
STARŠIE MARIÁNSKE TITULY	52
TITULY KRESŤANSKÉHO STAROVEKU	52
TITULY KRESŤANSKÉHO STREDOVEKU	52
TITULY KRESŤANSKÉHO NOVOVEKU	53
NOVŠIE MARIÁNSKE TITULY	55
MÁRIA – MATKA CIRKVI.....	55
MÁRIA – EUCHARISTICKÁ ŽENA	55
MNOHOSŤ MARIÁNSKÝCH TITULOV.....	56
NAJVPLYVNEJŠÍ MARIÁNSKI CTITELIA	56
SV. EFRÉM SÝRSKY (306-373, PALESTÍNA):.....	56
SV. BERNARD Z CLAIRVAUX (1090-1153, FRANCÚZSKO):	56
SV. ĽUDOVÍT MÁRIA GRIGNON Z MONTFORTU (1673-1716, FRANCÚZSKO):	57
SV. ALFONZ MÁRIA DE LIGUORI (1696-1787, TALIANSKO):	57
SV. MAXIMILIÁN MÁRIA KOLBE (1894-1941, POĽSKO):	57
MÁRIA A KŇAZ.....	58
PLÁN BOHA – STVORITEĽA	58
PLÁN BOHA – SPASITEĽA	58
MARIÁNSKA DIMENZIA CIRKVI	59
PETROVSKÁ DIMENZIA CIRKVI	59
VÝZNAM MARIOLÓGIE	59
MARIOLÓGIA A UČITEESKÝ ÚRAD CIRKVI	60
PERSPEKTÍVA MARIOLÓGIE – HLAVNÉ ČRTY	60
KRITÉRIÁ MARIÁNSKÝCH ZJAVENÍ	61
MIESTA MARIÁNSKÝCH ZJAVENÍ	61
FATIMSKÉ TAJOMSTVO	62
ZÁZRAČNÉ UZDRAVENIE	62
JOZEF V TAJOMSTVE KRISTA.....	62
ŽIVOTOPIS SVÄTÉHO JOZEFA	67
APOKRYFY O JOZEFOVI	70
MANŽELSTVO SVÄTÉHO JOZEFA.....	70
JOZEF – ŽENÍCH A MANŽEL	71
OTCOVSTVO SVÄTÉHO JOZEFA	71
JOZEF V TAJOMSTVE CIRKVI.....	72
ZBOŽNOSŤ SVÄTÉHO JOZEFA.....	73
ÚCTA K SVÄTÉMU JOZEFOVI.....	74
JOZEFOLÓGIA	74